

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 12.

Tisdagen den 23 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 88, angående ändrad lydelse av 19 § i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 125, angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.; och

nr 126, angående bestridande av kostnaderna för stensättning av viss kronan för underhåll tilldelad väg inom Skövde stad; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 127, angående bestridande från anslaget till allmänna indragningsstaten av visst änkan Klara Sofia Nilsson tillerkänt skadestånd;

nr 128, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 129, angående pensioner å allmänna indragningsstaten åt änkor efter vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer.

§ 3.

Vidare föredrogs de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 369 av herr *Sandberg*; och

nr 370 av herr *Magnusson* i Skövde; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 371 av herr *Löfgren* i Stockholm.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1926—1927 till riksdagens interparlamentariska grupp; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 12.

§ 5.

Första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 6.

Herr *Olsson* i Ramsta avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 372, bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 43, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till pension för extra provinsialläkaren K. Lindhé.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Golvvasta	under	3	dagar fr. o. m.	den	24	febr.,	
» <i>Borggren</i>	»	5	»	»	25	»	
» <i>Sundström</i>	»	10	»	»	25	»	
» <i>Lindgren</i>	»	6	»	»	24	»	och
» <i>Johansson</i> i Edsbyn	»	4	»	»	27	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 24 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas tisdagen den 23 med fortsättning, om så erfordrades, onsdagen den 24 nästkommande mars, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 8 påföljande april, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över eventuellt då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 2.

Herr *Olssons* i Ramsta på kammarens bord liggande motion nr 372, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 3.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner angående styckning och försäljning av kronoegendomar.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omförmälda, inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

de lika lydande motionerna nr 90 i första kammaren av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* samt nr 130 i andra kammaren av herr *Jansson* i Edsbäcken *m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag skyndsammast måtte framläggas för riksdagen i fråga om styckning och upplåtande av därtill lämpliga kronoegendomar till mindre jordbruk; samt

de ävenledes lika lydande motionerna nr 148 i första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* och nr 189 i andra kammaren av herrar *Jönsson* i Revinge och *Löfgren* i Stockholm, vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning måtte låta utarbeta en plan för styckning av härför lämpade kronodomäner samt för nästkommande riksdag framlägga förslag i ärendet.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 90 och II: 130 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionerna I: 148 och II: 189 ej heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Hellström, Ingeström, Elof B. Andersson* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning måtte låta utarbета en plan för styckning av härför lämpade kronoegendomar samt för nästkommande riksdag framlägga förslag i ärendet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! I de motioner, som nu föreligga till kammarens prövning, hemställles, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning låter utarbета en plan för styckning av härför lämpade kronodomäner samt för nästkommande riksdag framlägger förslag i ärendet».

Frågan om huruvida staten bör låta stycka sin jord och försälja densamma till mindre jordbruk har under de sista årtiondena gång efter annan varit föremål för riksdagens prövning, och riksdagen har ju också vid olika tillfällen gjort tillägg till gällande bestämmelser i detta hänseende. Man torde dock kunna säga, att man icke tidigare haft att pröva ett så långt gående förslag, som det som nu föreligger i de nu ifrågavarande motionerna. Det är ju så, att de tider, som vi nu leva i, kräva, att man på ett helt annat sätt än vad tidigare varit fallet tager upp frågan om vad som skall göras med statens jord. En ökad arbetslöshet är ju en av de omständigheter, som tala för att man nu borde taga ett steg i den riktningen, att statens egendomar skola göras tillgängliga för dem, som vilja bruka svensk jord. En ökad befolkningstillväxt är ju också ett skäl, som starkt talar för att man nu försöker i den mån så är möjligt att föra över allt flera av de övertaliga befolkningsmassorna till jordbruket för att de där må söka vinna sin utkomst.

Från dessa utgångspunkter tycker man, att de motioner, som i detta hänseende blivit väckta, skulle legat synnerligen väl till under utskottets behandling av frågan. Så har emellertid icke visat sig vara fallet. Jordbruksutskottet har med jag får säga förkrossande majoritet, hemställt om avslag på de väckta motionerna. Utskottet synes därvid framför allt vilja göra gällande, att de bestämmelser, som redan nu finnas, skulle vara tillräckliga för att få till stånd en styckning av kronans egendomar i önskvärd omfattning.

Reservanterna i utskottet kunna för sin del icke dela denna jordbruksutskottets uppfattning. De bestämmelser, som nu finnas, angående det sätt, på vilket styckning och försäljning av kronoegendomar skall äga rum, innebära väl i stort sett endast, att man med tillämpande av dessa bestämmelser kan stycka sådana mindre kronoegendomar, som av olika anledningar icke anses lämpliga att behålla i statens hand. Därutöver kan man naturligtvis på grund av dessa bestämmelser få till stånd försäljning av större kronoegendomar, men därtill kräves, försåvitt jag förstår, att vederbörande domänintendenter och uppskattningsnämnder äro besjälade av verkligt intresse för att en styckning i större omfattning äger rum och alltså vid de återkommande arrendevärderingarna av dessa större egendomar verkligen föreslå en utstyckning av desamma. I de fall, då man från domänintendenternas och uppskattningsnämndernas sida icke kommer med sådana förslag, kan man ju i regel icke komma någon vart.

Nu säger utskottet vidare, att den omfattning, i vilken en styckning av kronoegendomarna nu kan komma till stånd, ytterst beror på det intresse, som de enskilda ute i bygderna visa för en sådan styckning och försäljning, och vidare på om vederbörande hushållningssällskap och egnahemsnämnder göra framställningar i denna sak. Ja, det är klart, att man, såsom utskottet förut-

sätter, givetvis kan komma ett stycke på vägen genom att det från dessa myndigheters sida verkligen arbetas på detta område. Jag tror dock man kan våga säga, att detta intresse, i många fall åtminstone, icke tagit sig något starkare uttryck hittills, i varje fall icke från hushållningssällskapens sida.

Det synes mig alltså, som om det skulle finnas starka skäl för motionärernas hemställan, vilken också fyra reservanter inom utskottet velat göra till sin.

Man kan väl med skäl säga, att de nuvarande försäljningsbestämmelserna, såsom jag redan förut antytt, utgöra orsaken till att försäljning i större omfattning hittills icke ägt rum. Motionärerna förutsätta däremot, att en allmän försäljning av kronoegendomar numera borde komma till stånd. Den för reservationen grundläggande principen är således en helt annan.

Utskottet säger vidare, att i den mån man med de nu gällande bestämmelserna inte kan komma längre, kan man genom en i riksdagen tillämpad praxis komma ännu ett stycke längre. Jag vill dock säga, att jag för min del icke har så värst stor respekt för denna praxis. Jag tror vi litet var kunna erinra oss, att Kungl. Maj:t vid flera tillfällen lagt fram förslag om försäljning av kronoegendomar, förslag, som jordbruksutskottet, eller i varje fall dess majoritet, av en eller annan anledning ansett lämpligt att icke tillstyrka. I vissa fall ha kamrarna också stannat för jordbruksutskottets avstyrkande ståndpunkt, i andra fall, t. ex. då det gällde kronoegendomen Svenstorp i Kristianstads län, om vars försäljning förslag framlades i fjol, har man dock — trots att utskottet ställt sig avvisande — lyckats att i båda kamrarna driva igenom Kungl. Maj:ts förslag om försäljning.

Någon praxis — av större värde — kan man alltså knappast tala om.

Reservanterna, som yrka bifall till motionerna, ha i likhet med motionärerna pekat på vikten av att i främsta rummet uppstycka och försälja sådana kronoegendomar, som lämna staten liten eller ingen avkastning. Jag tror inte det är för mycket sagt, om jag säger, att nära nog all den jord, staten har i sin hand, lämnar en ganska ringa nettoavkastning åt staten. Så långt man har kunnat beräkna denna nettoavkastnings storlek tycks det vara på det sättet, att kronans domäner för närvarande icke giva fullt 2 % på det taxerade fastighetsvärdet, och det synes alltså vara en mycket dålig affär för staten att i längden behålla dessa kronoegendomar. Härtill komma också en hel del andra skäl, som tala för att man nu går in för en ökad försäljning av staten tillhörig jord.

Det torde vara bekant för de flesta i denna kammare, som sysslat med jordbruk, att de större jordbruken, icke minst under nuvarande förhållanden, i allmänhet ha synnerligen svårt att reda sig och göras bärkraftiga. De mindre jordbruken återigen kämpa givetvis även de med många och stora svårigheter, men vid dessa mindre jordbruk betyder den enskilde jordbrukarens egen arbetsinsats så mycket, att han även under mycket dåliga konjunkturer kan lyckas nödtorftigt draga sig fram under utövandet av sin näring.

Jag tror alltså, att sådant som läget nu är, väntar folket ute i landet på, att riksdagen verkligen skall göra något i denna fråga. Man har tid efter annan, icke minst i denna kammare, framställt krav på mera långt gående åtgärder än vad dessa motioner innebära, för att tillgodose behovet av och tillgången på jord, och om det inte med fog skall kunna sägas, att man i riksdagen endast *deklamerar*, när det gäller jordfrågor, tror jag det är rimligt, att man nu går in för ett bifall till vad motionärerna här ha hemställt.

Det tjänar ju heller ingenting till, att vi på den borgerliga sidan här i kammaren fördölja för oss, att när det exempelvis från socialdemokratiskt håll framställts förslag, som inneburit begäran om inrättande av institut, vilka skulle göra det möjligt för staten att på expropriationsvägen skaffa jord åt dem, som vilja bruka densamma, man då från borgerligt håll sagt: Låt oss då i all rimlighets namn först stycka ut den jord, som staten äger, sedan få vi

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

se om det behövs mera, och då få vi överväga om man skall gå längre. Jag tror, att konsekvensen av detta resonemang kräver, att man även från denna utgångspunkt går in för ett bifall till reservanternas hemställan.

Jag skall alltså, herr talman, med hänvisning till vad jag nu anfört, be att få yrka bifall till den av herr Hellström m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Som kammaren finner, har till utskottets behandling förelegat två olika motioner rörande frågan om lämpligaste tillvägagångssättet för uppdelande av kronans jordbruksdomäner till småbruk och dylika ändamål. Den ena motionen, den som är väckt av frisinade partiet, har karaktär av partimotion, och i denna föreslås, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag skyndsammast framläggas för riksdagen i fråga om styckning och upplåtande av därtill lämpliga kronoegendomar till mindre jordbruk». I den andra motionen, som är framförd från liberalt håll, yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning låter utarbeta en plan för styckning av härför lämpade kronodomäner samt för nästkommande riksdag framlägger förslag i ärendet».

Som kammaren finner, har jordbruksutskottet avstyrkt dessa motioner. De frisinade representanterna, vilka också äro motionärer, ha lämnat det frisinade partiets motion alldeles åt sitt öde och i reservationens kläm yrkat bifall till de liberala motionernas yrkande. Ett mera ovanligt uttryck för fördomsfrihet.

Det var med en viss nyfikenhet, som jag emotsåg vad den ärade reservanten skulle säga till försvar för reservationerna och för motionen. Jag väntade mig nämligen från hans sida ett närmare klargörande av innebörden i motionärernas yrkande.

Vad mena egentligen reservanterna, när de tala om, att det skall göras upp en plan för styckning av kronans jordbruksegendomar? Avser man då även sådana kronoegendomar, som icke äro arrendelediga? Men då frågar jag: gör man spekulanter på egnahemsägenheterna tjänst med att bara göra upp en plan för styckning? Äro eventuella spekulanter på kronojord tillfreds med att man förklarar, att här ha vi gjort upp en plan till styckning av den eller den egendomen, men den blir arrendeledig först efter tre, fyra, fem år, kanske längre, och till dess få ni vänta? Det framgår som sagt icke, om det även är för de utarrenderade egendomarna det skall göras upp plan till styckning och försäljning. Kronan disponerar ju icke dessa egendomar för detta ändamål utom då de äro arrendelediga. Skulle motionärerna återigen avse sådana kronans egendomar, som äro arrendelediga, då vill jag bestämt påstå, att en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran därom är fullkomligt omotiverad, ty bestämmelserna i gällande författning äro sådana — jag skall strax visa det genom att läsa upp delar av författningarna — att praktiskt taget varje kronoegendom i detta land kan styckas och försälas, när den är arrendeledig, och längre kan man överhuvud taget icke komma. Det hela är alltså en ren tillämpningsfråga. Jag vill fästa uppmärksamheten på att varken motionärerna eller reservanterna ha föreslagit några förändringar i gällande författningar. Även om den föreslagna skrivelsen avgår till Kungl. Maj:t, kvarstå alla de författningar, som reglera tillvägagångssättet, och det beror alltså på Kungl. Maj:t, i vilken utsträckning en sådan styckningsplan skall göras upp. Men dessa möjligheter föreligga redan nu och ändras inte i ringaste mån genom en sådan skrivelse, som här är ifrågasatt.

Jag skall nu, med herr talmannens tillåtelse, be att få närmare redogöra för innehållet i dessa författningar. Det är två kategorier av jordegendomar från

vilka styckning och försäljning äger rum, nämligen dels sådana egendomar, som säljas i enlighet med 1874 års förordning, och det är som bekant sådana kronoegendomar, vilkas arrendevärde icke överstiger 600 kronor, och som Kungl. Maj:t efter gottfinnande disponerar över för försäljning utan riksdagens hörande. Beträffande dessa egendomar är det stadgat, att »sådana under förvaltning av domänstyrelsen ställas och för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegendomar, som vid löpande arrendeperiods utgång, enligt riksdagens beslut, må utan riksdagens vidare hörande försäljas och vilka med avseende å föreliggande omständigheter befinnas lämpliga att *helt eller delvis* användas till bildande av egnahemslägenheter, må enligt plan, som av Kungl. Maj:t fastställas, fördelas i lämpliga lotter och, såvitt angår lotter, som äro hänförliga till egnahemslägenheter, upplåtas i den ordning här nedan säges». Jag vill fästa uppmärksamheten på att stadgandet är sådant, att det medgiver uppgörandet av en plan för en egendoms styckning för försäljning till egnahemslotter antingen i dess *helhet eller i mera begränsad omfattning*. Detta är, vad som rör de kronoegendomar, som falla in under 1874 års förordning.

Beträffande de andra kronoegendomarna så äro de sådana, å vilka styckning och försäljning pågår alltjämt, och som riksdagen ständigt har att pröva och besluta om. Härom är det stadgat: »Därest i avseende å annan jordbruksegendom, än som i 2 mom. avses» — d. v. s. de, som höra under 1874 års förordning — »det vid egendomens uppskattning för förnyad utarrendering finnes lämpligt, att *egendomen eller del därav* användes till bildande av egnahemslägenheter, må förslag här till, med iakttagande av de i 4 mom. meddelade föreskrifter, upprättas och frågan därefter, i händelse Kungl. Maj:t finner förslaget om lägenheters uppdelande förtjäna beaktande, underställas riksdagens prövning.»

Det föreligger sålunda möjligheter att helt eller delvis få styckad kronoegendom, vare sig man tillämpar 1874 eller 1913 års förordningar. Uppskattningsnämnden kan göra upp förslag till styckning av hela egendomen. Förslaget går till domänstyrelsen, från domänstyrelsen till Kungl. Maj:t och, därest det föranleder till åtgärder, till riksdagen. I det avseendet finnes således ingenting övrigt att önska. Men jag fäster uppmärksamheten på, att det är först när egendomen är arrendeledig, som Kungl. Maj:t disponerar över egendomen för sådana ändamål.

Beträffande den närmare tillämpningen av dess bestämmelser, så är ju den reglerad genom ett kungl. brev till domänstyrelsen, och jag skall be att få taga kammarens tid i anspråk några ögonblick för att läsa upp dessa bestämmelser. Det heter där: »I fråga om för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegendomar skall det åligga våra befallningshavande, en var i sitt län, att årligen genom särskild kungörelse tillkännagiva, vilka egendomar inom länet under året komma att undergå uppskattning för försäljning eller förnyad utarrendering, ävensom att spekulant å lägenhet eller område från sådan egendom äger att hos domänintendenten i länet eller, där sådan ej finnes anställd, hos kronofogden i orten göra de framställningar i fråga om förvärfvande av lägenheten eller område, vartill han kan finna anledning; skolande berörda kungörelse» — d. v. s. kungörelse om vilka egendomar, som äro arrendelediga, och som kunna bli föremål för försäljning eller utarrendering — »ej mindre uppläsa i samtliga kyrkor inom det län, varest egendomarna äro belägna, samt, där omständigheterna sådant påkalla, i kyrkor inom angränsande län, än även införas såväl i tidning inom orten som ock i lantmannatidskrift, vilken prövas lämplig för ändamålet.» Vidare är stadgat, att »med statsmedel understödd jordförmedlingsbyrå samt hushållningssällskaps egnahemsnämnd äga att vid uppskattningsförrättning, varom ovan sägs, inkomma med förslag rörande upplåtande av egnahemslägenheter från egendomen i fråga». Jag tror, att kam-

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

maren skall finna, att det inte återstår något övrigt att önska i fråga om möjligheterna för att få kronoegendomar styckade. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på de sist citerade bestämmelserna om att såväl jordförmedlingsbyrå som egnahemsnämnd äga att — när en egendom är arrendeledig — göra framställning om inköp av egendomen antingen i dess helhet eller delar därav. Om nu inte dessa myndigheter begagna sig av detta, ja, då hjälper det överhuvud taget inte, vad man än har för bestämmelser. Det är en ren tillämpningsfråga, men alla de möjligheter, som man vill åstadkomma, äga vi redan med nu gällande bestämmelser.

Det är ju huvudsakligen från dessa utgångspunkter, som utskottet ansett det fullkomligt obehövt och omotiverat att skriva till Kungl. Maj:t, och när varken motionärerna eller reservanterna ha ifrågasatt, att de nu gällande bestämmelserna skola förändras och alltså fortfarande som hittills komma att tillämpas, är det ju ännu mera klart, att en sådan framställning överhuvud taget icke tjänar någonting till. Kungl. Maj:t kan ju, om Kungl. Maj:t så vill, redan med de bestämmelser, som nu finnas, föreslå styckning och försäljning av vilka kronoegendomar som helst, som äro arrendelediga, och de möjligheterna ändras inte det minsta därigenom, att en sådan skrivelse som av reservanterna föreslås kommer Kungl. Maj:t till handa.

Naturligtvis är det önskligt, att statens jordar i så stor utsträckning, som överhuvud taget är lämpligt, bliva tillgängliga för de bredare folklagen, men å andra sidan tror jag också, att det kan vara skäl att gå försiktigt till väga, då kronan frånhänder sina egendomar. I alla händelser måste det anses synnerligen olämpligt, om staten skulle på det sättet, motionärerna ifrågasätta, stycka upp en massa av sina egendomar och slunga ut dessa i den allmänna marknaden, utan att man överhuvud taget visste, om det fanns spekulanter eller ej. Det måste väl anses vara en betydligt förnuftigare väg att gå fram på, om vederbörande jordförmedlingsbyrå, egnahemsnämnder o. s. v. göra de framställningar, som de kunna finna påkallade. Därigenom uppnår man en lämpligare reglering. Reservanterna ha också haft en känsla av att ett sådant tillvägagångssätt, som de föreslå, kan komma att leda till konsekvenser, som inte äro så önskvärda. Man talar om att kronans egendomar härigenom kunna bliva föremål för spekulationer, och då säga reservanterna, att »sådana villkor böra vid upplåtelsen uppställas, att det upplåtna jordområdet kommer att för framtiden bibehålla sin karaktär av självständigt jordbruk». Ja, det där uttalandet är sannerligen mer än dunkelt. Vad som döljer sig bakom detta, vet man ingenting om. Jag har frågat en av reservanterna därom, men jag kunde inte få något svar på vad det var för garantier, som skulle ställas upp. Det kanske finnes en och annan av kammarens ledamöter, som tror, att man har syftat på den så kallade åborätten. Om man emellertid läser motiveringen till den frisinnade motionen, finner man, att reservanterna näppeligen kunna ha åsyftat denna. Ty där säges, att dessa lotter skola försälas. Återköpsrätten kan väl näppeligen åsyftas, ty den har riksdagen helt nyligen tagit ställning till. Medan jag har ordet, skall jag be att direkt få interpellera en av reservanterna, som är här närvarande, nämligen herr Gustafson i Vimmerby, om vad man menar med dessa garantier, som skulle uppställas som korrektiv emot spekulation. Det kan ju vara angeläget, att kammaren får detta klart för sig.

Ja, när bestämmelserna äro sådana, kan jag, som sagt, inte finna någon rimlig anledning, varför riksdagen skulle besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse i angivet syfte. Nu tror måhända en och annan, att försäljningarna av kronoegendomar pågå i mycket ringa omfattning. Ja, allting är ju relativt här i världen, men jag har här i min hand ett papper, som visar, att det icke är smådelar av kronans jordegendomar som försälas årligen; sedan 1915 ha försålts 3,384 hemman och lägenheter, representerande ett saluppris av i runt tal

15 miljoner kronor. Det vill med andra ord säga, att det har försålts hemman och lägenheter för 1 1/2 miljoner kronor årligen. Under de senaste åren hava ju försäljningarna gått ner, men det beror i mycket hög grad på de orimligt stegrade byggnadskostnaderna, som verkat hämmande på försäljning av obebyggda lägenheter. Dessa svårigheter skulle faktiskt förvärras, om man, som motionärerna föreslå, styckar en massa egendomar och slungar dem ut i marknaden. Om jag inte är fel underrättad, inträffar det ofta redan nu, att sådana obebyggda lägenheter utbudas till försäljning ett par tre gånger, innan de kunna placeras, och man skulle, som sagt, förvärpa ställningen ännu mera, om man gick fram på den vägen, som motionärerna och reservanterna anvisa.

Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Löfgren** i Stockholm: Herr talman! Bland jordfrågorna vid detta års riksdag är den, som vi nu behandla, den första, som riksdagen går att avgöra, och det är klart, att behandlingen av densamma redan på den grund bör ådraga sig ett visst intresse. Den kan ju vara av symtomatisk betydelse för mycket av vad som kommer att hända under fortsättningen av riksdagen. Vi betrakta behandlingen av denna fråga som en förpostfäktning, men låt oss hoppas, att vi snarare kunna kalla den för en rekognoscering, där de olika parterna söka känning med varandra, söka taga reda på varandras ställningar, utan att det behöver komma till öppen strid.

Jag hade för min del hoppats, och jag tror, att vi hade hoppats det lite var, att de rena sakskälén, efter vad som förekommit i första kammaren, också skulle få gälla för vad de äro värda här i kammaren, och jag har inte blivit på något sätt decouragerad genom det anförande, som jordbruksutskottets ordförande nyss hållit, och i vilket han framlagt synpunkter, som stämma med vad som är uttalat i utskottets utlåtande. En av regeringsorganets ledande inppiskare, som i dagens nummer av tidningen vänder sig mot första kammarens beslut i denna fråga av i lördags, giver mig emellertid anledning att yttra en del farhågor för motsatsen. Jag undviker, om jag kan, att i riksdagens debatter draga in, vad som förekommer i presspolemiken. Men då regeringsorganet här i Stockholm, regeringspartiets främsta tidning, samma morgon, som en viktig riksdagsfråga skall avgöras, giver en, som jag skall söka visa, fullständigt skev framställning såväl av de yrkanden, som framställt, som av de motiv, som ligga till grund för dem, och det sakläge, vi i själva verket ha att göra med, då de motioner, som jag, jämte andra, ha väckt, i tidningen betecknas såsom ett försök, ja, till och med såsom ett lätt genomsådat försök, att lura godtroget folk, som det bokstavligen heter, att företaga åtgärder, som ledareskribenten rubricerar som »tvivelaktiga», då, mitt herrskap, måste jag en liten smula reagera mot en sådan framställning, som vill göra motionärer från olika grupper till skojare och vill söka göra kammarens ledamöter till en kollektiv samling pundhuvuden. Jag ber att få protestera mot dylika bluffmetoder. Jag hoppas också, att de icke skola leda till det åsyftade målet. För min del skulle jag ha tagit denna sak mindre allvarligt, därest under artikeln hade stått märket »A. E—g», d. v. s. om vår vän, ty jag vill ändå kalla honom så, den ärade stockholmsrepresentanten på malmöbänken hade varit angiven såsom författaren. Ty vi känna ju alla herr Engberg. Jag för min del ser honom såsom gamle Runeberg betraktade den ryske ryttaröversten Kulneff, om vilken han sade, att »han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ» — och med samma brist på urskillning. Men nu är denna ledande artikel icke signerad, och den framstår därför så mycket starkare som ett officiöst uttalande av regeringsorganet.

Jag skulle, eftersom jag såsom motionär har anledning att göra det, ännu en gång vilja understryka, att första kammaren bifallit den reservation, som

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegen-
domar.

(Forts.)

inom utskottet avgivits till förmån för den frisinnade och liberala linjen. Man har här sökt få fram någon skiljaktighet mellan dessa båda linjer. I själva verket ha de samma innebörd och samma syfte. Och den omständigheten, att de frisinnade ha funnit sig av en eller annan grund, som jag verkligen inte känner, böra taga den liberala klämman, bör på intet sätt förminska värdet av den enighet, som sålunda uppstått mellan dessa mellanpartier, om det yrkande, som de ansett böra bli riksdagens beslut. Att anslutningen i första kammaren varit enhällig från de frisinnades och liberalas sida, är ju emellertid mindre att undra på, fastän även detta är rätt märkvärdigt. Mera anmärkningsvärt är, att till den »godtrogna» skaran, enligt vad Socialdemokraten kallar den, ha slutit sig, såvitt jag vet, samtliga röstande bondeförbundare utom en mäktig chef, ett icke obetydligt antal socialdemokrater, bland dem sådana, som hittills åtminstone ha räknats till socialdemokratiens främsta, ett mindre antal högermän och slutligen den ensamme kommunisten — alltså en rörande enighet, som utvisar en utomordentligt utbredd »godtrogenhet». Reservanternas blygsamma förslag borde ju ha så mycket större utsikter här i kammaren, eftersom ungefär samma yrkande som det av de liberala och frisinnade framställda gjorts av femton av kammarens ledamöter, tillhörande högerpartiet, nämligen i den av herr Petersson i Lerbäcksbym m. fl. väckta motionen nr 316. I denna motion påyrkas en skyndsam undersökning, »i vilken utsträckning statens jord kan stå till förfogande för bildande av självständiga jordbruk, och att på grundval härav en plan utarbetas, avseende att möjliggöra ett rationellt utnyttjande av den för ändamålet tillgängliga jorden». Ja, det är ju precis, vad också vi avse. Anledningen till att den av herr Petersson m. fl. väckta motionen inte nu samtidigt föreligger till formell behandling är helt enkelt den, att den väckts i samband med Kungl. Maj:ts proposition om åborätten och därför i enlighet med, inte Kungl. Maj:ts men riksdagens, nådiga tågordning kommit att gå till första lagutskottet, där den nu ligger, under det att våra fristående yrkanden i stället på lätta vingar flugit till jordbruksutskottet, därifrån de nu kommit tillbaka i av utskottsmajoriteten något skamfilat skick.

Vad är det nu, som i dessa motioner är gemensamt och som utskottsmajoriteten sökt bagatellisera — vilket må vara dess ensak — men som regeringsorganet framställer såsom ett illasinnat angrepp mot staten såsom en, jag citerar, »synnerligen human jordägare»? Jo, det gemensamma för dessa olika initiativ är, att kronan såsom landets största jordägare bör i fråga om sin egen jord fylla de krav, som staten ställer på andra, när det gäller skötseln av deras jord, och vidare, att kronan såsom den största jordägaren skall visa samma intresse för uppkomsten av nya jordbruk och egna hem och verkligen följa de principer, som statsmakterna proklamerat såsom ledande grundsats för sin allmänna jordpolitik. Kronan har alltså först och främst att handla såsom en duglig och god lantpatron, när man fordrar av honom, att han skall sköta sina jordagods i såväl sitt eget som det allmännas intresse. Dit hör då också att på bästa sätt sköta sina torpare och underlydande. Detta är den ena sidan av saken. Men den andra sidan, som här närmast har intresse, är, att om statsmakterna överhuvud vilja gå in för en jordpolitik, som syftar till en ekonomiskt och socialt lämplig fördelning av jorden mellan dem, som behöva jord, så duger det inte att söka utföra detta goda uppsåt bara när det gäller andras jord, bara när det gäller jord, tillhörande bolag och andra enskilda, vilken jord man först måste skaffa sig, innan man kan utföra detta goda program. Utan man måste samtidigt tillämpa samma principer, när det gäller kronans egen jord. Man har helt nyligen, i fjol tror jag det var, gått i författning om en inventering av bolagens marker för att se till, vilken jord som lämpligen kunde upplåtas för bildandet av självständiga jordbruk

och egna hem. Detta är gott och väl. Men skulle det verkligen kunna påstås på allvar, att en likadan inventering för att få samma möjlighet till översikt skulle vara onödig eller olämplig, när det gäller kronojorden? Vill man verkligen påstå detta, när det är allmänt bekant, både att kronans jord i stor utsträckning utarrenderas till priser, som inte motsvara ett rimligt arrendevärde eller den öppna marknadens arrendevärde, och att det till på köpet mångenstädes är de små torparna och lägenhetsinnehavarna, som indirekt få betala de stora arrendatorernas arrenden? Ty detta är i många fall det verkliga förhållandet. Och märkvärdigt nog berömmes detta av den anonyme men mäktige ledareskribenten i Socialdemokraten. Det heter nämligen: »Statens har uppträtt såsom en synnerligen human jordägare och tillämpat arrendevärden väsentligt under vad enskilda jordägare betinga sig», och så fortsätter den rosande beskrivningen i samma stil. Ja, jag frågar: är det någonting att skryta med, att kronan i fråga om arrendegårdar, som i Socialdemokratens ledare beskrivas såsom tillhörande en kategori från 50 upp till 200 hektar och däröver, d. v. s. från 100 upp till 400 tunnland och däröver, bedriver en sådan politik, att staten tar lägre arrenden, än man i den öppna marknaden skulle kunna få? Och ännu galnare ställer det sig, om det är så, vilket det verkligen är, att mången gång torpare och små lägenhetsinnehavare i de stora arrendegårdarnas utkanter få betala så höga avgifter till arrendatorerna, att största delen av deras egna arrenden till kronan därigenom inflyta. Det är en sådan jordpolitik, som Socialdemokratens ledare beskriver såsom synnerligen human och förträfflig och såsom ett exempel för landets övriga jordägare.

Herr talman, jag har velat först fastslå, att vi ha ett gemensamt syfte med våra motioner, och att däri icke ligger någon sådan oklarhet, som påstått av jordbruksutskottets ärade ordförande, vare sig det gäller den liberala eller den frisinna motionen och för övrigt ej heller högermotionen. Vi vilja framför allt först få en planmässig uppläggning och inriktning av kronans egen jordpolitik, liksom vi på andra områden vilja handla efter principer och inte i blindo. Därför komma vi till samma yrkanden och böra kunna enas om att rösta för samma kläm, låt vara att vi kunna ha olika meningar om motiveringen. Ty det skall inte fördöljas, att det är en olikhet i motiveringen mellan å ena sidan de frisinna och liberalas tankegång och å andra sidan högerns. De liberala och frisinna ha ingenting principiellt emot, att, när det gäller kronans jord, införa två eller flera olika upplåtelseformer att välja på alltefter omständigheterna. Man tänker sig i första rummet äganderätt. Vidare tänker man sig en möjligen *modifierad* äganderätt. Det tillkommer emellertid icke detta utskott och icke heller i detta sammanhang kammaren att ge sig in på en definition därav. Den saken komma vi till senare, när första lagutskottets utlåtande angående åborätten föreligger. Och slutligen tänker man sig även jordupplåtelse under åborätt. Högern däremot vill skjuta fram den *oinskränkta* äganderätten såsom den enda möjliga upplåtelseformen, när det gäller kronojord. Nåväl, herr talman, det blir tid att tvista om hur vi skola träffa valet mellan de skilda upplåtelseformerna, när vi skola taga ställning till Kungl. Maj:ts proposition om åborätten. Men jag vill understryka, och detta rätt viktigt, att ingen behöver genom sitt ställningstagande *i dag* avsäga sig rätten att *då*, när vi komma till behandlingen av lagutskottets utlåtande angående åborätspropositionen, fritt bestämma sitt val. Han kan då säga nej till den nya åborätten, han kan antaga propositionen, eller han kan antaga den under vissa villkor. Men nu gäller det en annan sak. Nu gäller det att skaffa oss alla, vilken uppfattning om dessa upplåtelseformer vi än må ha, möjlighet att bedöma de *realiteter*, som vi ha att röra oss med, när det gäller att begagna den ena eller andra upplåtelseformen.

Ang. styckning och försäljning av kronoegen-
domar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

Samma resonemang, som jag nu fört, i det att jag särskilt vänt mig till kammarens borgerliga partier, kan med fullt fog också föras och har sin fulla giltighet även gentemot kammarens socialdemokrater. Jag skulle vilja rikta den frågan till er, som äro socialdemokrater: låt vara — vi skola inte tvista om den saken — att ni anse den föreslagna nya formen av ständig besittningsrätt eller åborätt som den bästa tänkbara, skulle inte också ni tycka det vara bra med en liten smula mera plan i riksdagens handhavande av kronans jord? Regeringen har samtidigt med förslaget till åborättslag förelagt riksdagen en del bestämmelser om tillämpningen av denna lag. Tyvärr hittar jag däri just inte några vidare starkt utvecklade positiva riktlinjer för denna tillämpning utom en förklaring från jordbruksministerns sida, att den nya oprövade åborätten bör gynnas framför upplåtelse med äganderätt. Jag skulle vilja säga, att det tycks ha pågått en viss dragkamp mellan jordbruksministern och chefen för domänstyrelsen och att chefen för domänstyrelsen har segrat i författningen men jordbruksministern i motiveringen, där han ju varit suverän. Ty i författningen står det ingenting om något företräde för åborätten, men i motiveringen utläser man en allmän anslutning till åborätten såsom det väsentliga och förnämligaste. För min del erkänner jag, att jag är rätt kättersk på den punkten. Men vad jag vill påstå i detta sammanhang, det är, att om riksdagen skulle antaga denna åborättslag och eventuellt kanske också godkänna andra blandningsformer mellan besittningsrätt och äganderätt, när det gäller upplåtelse av kronojord, och om vidare, såsom regeringen förutsätter, det skulle ligga i myndigheternas hand att bestämma om användningen av de olika upplåtelseformerna och icke i de jordköpande spekulanternas hand att fritt välja därvidlag, om detta skulle bli resultatet av riksdagens behandling av denna fråga, då framträder enligt min mening kravet på plan och planmässighet med ännu mycket större styrka än förut. Jag vill erinra, att även med regeringens åborättssystem skulle vi ju ha kvar den fulla äganderätten såsom en visserligen mindre välsedd men i alla fall befintlig broder till åborätten. En del av de jordupplåtelser, som riksdagen varje år har att avgöra från fall till fall, skulle alltså behandlas som hittills. En annan del och väl huvudparten av dessa upplåtelser skulle ske under åborätt. Men även i fråga om dessa skulle ingen förändring ske såtillvida, att de skulle komma att hänvisas till riksdagens prövning och avgörande. Men då frågar man sig: efter vilka grunder skall riksdagen behandla dylika ärenden, om några principer icke blivit på förhand uppgjorda? Hur skall man taga ståndpunkt i det särskilda fallet i valet mellan besittningsrätt och äganderätt? Inte vet jag, och inte tycks någon annan heller veta det, inte ens regeringen, att döma av dess vaga upplinjer av denna fråga. Närmast synes som sagt jordbruksministern anse, att i valet mellan de olika upplåtelseformerna åborätten skall ha företräde, när det gäller verkliga självständiga jordbruk, medan däremot den fulla äganderätten skulle komma till heders, när det gäller smålügenheter. Det är förresten precis samma system, som låg till grund för den Leninska jordreformen i Ryssland. Det är kanske teoretiskt taget inte så tokigt. Huruvida det lämpar sig här, skall jag nu inte inlåta mig på att bedöma. Inte heller skall jag ingå på något bedömande av, huruvida de förhoppningar, man ställt till åborätten, kunna väntas bli förverkligade. Men tänk, om den allmänna satsen om åborättens företräde framför äganderätten, därest vi få att rätta oss efter den, skulle visa sig oriktig, om vi skulle finna att dess omsättning i praktiken i själva verket skulle motverka det syfte man vill nå, nämligen bildandet av självständiga jordbruk och egna hem, om det inte finns folk, som vilja ha upplåtelser under åborätt, vad skall man då taga sig till med sina vackra föresatser? För min del vågar jag därför tro, att man står sig bättre med att inte så starkt proklamera dylika allmänna satser om den lämpligaste upplåtelseformen utan

mer inrikta sig på frågan, vad staten har för jord, som är tjänlig för nybildning av jordbruk, och på vad sätt en sådan nybildning av jordbruk alltefter de olika förhållandena bäst kan främjas. Och det är just vad motionärerna vilja.

Ja, nu har jag talat om de markupplåtelser, i fråga om vilka riksdagen har det slutliga avgörandet och ansvaret. I fråga om dessa är det i alla fall en sak, som gör ett antagande av äborätten mindre befämligt, och det är, att det är riksdagen själv, som prövar dessa ärenden. Men vi ha också en del andra jordupplåtelser, varom jordbruksministern även talar, och i fråga om vilka riksdagen inte alls har någon kontroll, nämligen upplåtelser av mindre jordar och torp, vilkas årliga arrende icke överstiger 600 kronor. Beträffande dessa har Kungl. Maj:t enligt en mer än 50 år gammal fullmakt rätt att försälja dem utan riksdagens hörande, dock endast genom offentlig auktion. Där finns det, som sagt, ingen annan än Kungl. Maj:t, som beslutar, och det efter generell fullmakt; och jag frågar nu herrarna: betyder icke den fullmakten för Kungl. Maj:t något annat och mera än då den gavs? Ty när den gavs, fanns det bara en form, nämligen äganderättsformen, men nu skulle det också finnas val mellan olika former.

Jag kommer då tillbaka till vad jag sade för en stund sedan, att när det är så att jordspekulant icke har väsentligt inflytande på den form, under vilken han får förvärva fastighet, så blir frågan om upplåtelsens beskaffenhet och om den öfverhuvud taget kommer till beroende av regeringens, den tillfälligt sittande regeringens, och domänstyrelsens allmänna tendenser, från tid till annan växlande tendenser vid dessa frågors behandling.

Ja, jag förstår, att herrarna bli otåliga. Jag kan inte hjälpa det. Jag talar om inte annat så för protokollet. Ty det är av vikt, att åtminstone protokollet får klart för sig, hur det förhåller sig med dessa nu föreslagna bestämmelser, som i så hög grad berömmas, icke av dem som gjort dem, utan dem som försvara dem.

Jag återvänder till 1874 års kungörelse, som *icke* har direkt syftning på egnehemsintresset. Herr ordföranden i jordbruksutskottet har talat huvudsakligen om det egnehemsintresse, som för närvarande utvecklas av kronan vid försäljning av kronans egendomar. Det finns intet ordat om den saken tidigare än i 1913 års kungörelse. Däremot gälla vid försäljning i *allmänhet* av kronajord bestämmelser om försäljning efter 1874 års kungörelse på offentlig auktion. När förekommer sådan försäljning? Ja, i tidningen Socialdemokraten står det: »Nu gällande författningar ge möjlighet till styckning av varenda kronans jord-egendom i detta land. I vilken takt detta skall ske är en tillämpningsfråga.» Jag tyckte, att herr ordföranden i utskottet var inne på samma tråd. I själva verket är det efter 1874 års regler så, att det är försynen, som ensam bestämmer, när det kan ske någon försäljning, och följaktligen eventuellt kan ske någon styckning på det sätt, att det kommer bildandet av självständigt jordbruk och egnehemsintresset tillgodo. Jag förmodar då, att jordbruksutskottets majoritet och Socialdemokraternas ledarskribent föreställa sig, att vår herre har ställt så förståndigt till, att kronans arrendatorer dö med den precision eller eljest lämna sina arrenden just på det sättet, att det alldeles passar in i en allmän styckningsplan för kronans egendomar. Eljest kan jag icke förstå, vad de mena, eller att med planmässighet nu kan ordnas sådan försäljning av kronans egendomar.

Man har sagt, att bestämmelserna i och för sig äro nog bra; det är tillämpningen det gäller. Jag skall komma till tillämpningen sedan. Vad själva bestämmelserna beträffar, undrar jag ändå, om kammaren vill verkligen ställa sig på den ståndpunkten, att där försäljning kan äga rum enligt fullmakt för Kungl. Maj:t, den nödvändigtvis skall ske på offentlig auktion. Jag undrar om, ifall vi nu gå till en städning i fråga om kronans jordar, det inte kan visa

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

sig vara mera tidsenligt att, låt vara enligt vissa grunder, också *utsträcka* Kungl. Maj:ts fullmakt. Jag vill nämligen ingalunda bestrida, att Kungl. Maj:it och domänstyrelsen böra hava en stark hand över dessa saker på av riksdagen angivna grunder. Tvärtom, jag vill säga, att vid tillämpningen av 1874 års kungörelse fullmakten är för knapp, att den kan behöva kompletteras, endast man får bestämmelser om, efter vilka grunder den skall tillämpas.

Ja, jag kan inte förstå, hur det socialdemokratiska partiet, som har så starkt intresse för jordfördelning, nödvändigtvis så envist motsätter sig motionärernas yrkande, särskilt som det har blivit aktuellt genom det förslag om åborättslag, som framlagts av regeringen. Jag frågar: är det inte också socialdemokraternas mening, att kronans jord i största möjliga omfattning bör komma bildandet av egna hem och självständiga jordbruk till godo under sådan form, som visat sig lämpligast, mest omtyckt i marknaden, bland dem som behöva, dem man vill ge jord, och icke efter de former, som man bara för att upprätthålla kravet på en viss form nödvändigtvis skall genomdriva? Icke kan det väl vara meningen, att man ställer sig i avvaktan på ett sterilt socialiseringsprogram, enligt socialiseringsnämndens väntade förslag. Ty om jag inte minns galet, har man där hunnit till eller skall börja med domänstyrelsens egendom. Skulle det möjligen vara i väntan på ett sådant förslag, som man vill stå hindrande i vägen för praktiska åtgärder? Jag har verkligen frågat mig så, men min oro har blivit stillad, åtminstone när jag läst jordbruksutskottets motivering. Förresten, där står också Socialdemokraten på samma ståndpunkt som jordbruksutskottet. Båda två måste verkligen fritagas från misstanken att säga nej för stunden, därför att de vänta något bättre i framtiden. Deras ståndpunkt är däremot den gamla inbitna konservatismens, att allt i författningsväg är bra som det är. Det är den ståndpunkt de till döden söka förfäktas. De referera till de mer än femtioåriga grunderna för kronans jordförsäljning, icke, som jag trodde då jag började läsa utskottsbetänkandet, för att kritisera dem — man behöver bara referera dem så kritisera de sig själva — nej, utan för att påvisa deras förträfflighet. Men hur kan man säga, att dessa bestämmelser äro, som utskottet resonerar, fullt förträffliga? Ännu mera besynnerligt är att, om dessa bestämmelser nu äro fullkomliga, säga, som jordbruksutskottets ordförande gör, att det får bero på tillämpningen. Jag förstår då så mycket mindre, att riksdagen, som i sista hand har att bestämma över kronans egendomar och deras förvaltning, skulle vara förment att på övligt sätt uttala sig om denna tillämpning och be om en bättre, en annan tillämpning. Att denna tillämpning — även med bästa vilja hos kronan, som är bara ett tillfälligt, olika begrepp allt efter vem som representerar kronan — skulle vara bra sådan som den är, det vågar man bestrida, då man kan påvisa sådana exempel, som jag i början av mitt anförande gjort och vilka kunna mångfaldigas.

Utskottet säger, och det har också framhållits senare, att det beror på två faktorer, huruvida tillämpningen blir bättre eller sämre. De två faktorerna äro angivna på det sättet, att det är det enskilda initiativet och myndigheternas åtgöranden, på vilka det beror, huru tillämpningen blir beskaffad. Ja, det tror jag det! Och så säger utskottet i motiveringen, att det har visat sig att ju mer begärlig jorden varit, desto mera har kronan sålt. Det fattas bara annat! Vidare säger man, att ledningen för tillämpningen av dessa bestämmelser ges genom praxis ifrån riksdagens sida. Man säger, att de beslut, riksdagen fattat från fall till fall, blivit ledande och till god hjälp vid förordningens tillämpning i fortsättningen. Ja, men för att få målmedvetenhet, livaktighet och överensstämmelse i kronans jordpolitik hjälper det icke med sådana riksdagens direktiv, som komma *efteråt* i ett redan av myndigheterna behandlat fall, där, om eventuellt grunderna ändras, resultatet av en lång tids förarbeten rubbas. Vad saken gäller och vad vi yrka är just att även med hjälp av den praxis från

riksdagens sida, som hittills utbildat sig, få till stånd mera *allmänna* samt ur ekonomisk och social synpunkt modernare grunder för jordförsäljning och styckning. Utskottet gör gällande, att det inom riksdagen aldrig förut yppat sig något missnöje med dessa bestämmelser. Jag vill också här sätta ett frågetecken, men det skulle taga för lång tid att närmare motivera det. Det bör vara nog att konstatera, att vi här icke längre bara ha att göra med nuvarande bestämmelser utan eventuellt också med de bestämmelser, som föreslås att nu antagas av riksdagen, om val av olika former av upplåtelse.

Jag hoppas, att man under debatten i dag skall lyckas avhjälpa den oviss-
het, som utskottsmajoriteten säger sig känna inför dessa motioner och deras syfte. Det kan nog hända, att en mera grundlig omläggning av bestämmelserna finnes påkallad och att man för att göra en ordentlig plan är tvungen att gå in på frågan om kronans arrendesystem. Det kan mycket väl hända att en närmare inventering visar, att man får rubba på de tidigare grunderna, bland annat i arrendesystemet. Men det är för mycket begärt och det faller alldeles utanför ramen för en motion, att, innan den utredning, som vi begärt angående tillgång på jord och förslag till exploateringsplan, föreligger, göra en hel del fruktlösa spekulationer över på vad sätt motionens syfte bäst skall kunna vinnas.

Jag tycker, att jordbruksutskottets ordförande driver saken litet för långt, när han frågar: vilja motionärerna också göra en plan, och vilja de att i planen skall ingå den jord, som nu är utarrenderad? Ja, ifall det är fråga om en plan på längre sikt, måste man givetvis också taga hänsyn till den jord, varå arrendet inom närmaste framtid utgår, men det är icke meningen att driva bort arrendatorer som finnas. Det är mycket möjligt, att man kan vid denna undersökning komma att få ändra på arrendesystemet. Man kan tänka sig, att, när man utarrenderar jord, man har ett system med lämpligare plan för jordstyckning. Men jag tror, att det räcker bra nog långt, om man nöjer sig med att taga i beräkning den jord, som icke är utarrenderad, eller den jord, där arrendet utgår inom närmaste tid.

Jag ha haft en känsla av att, när man nu rör sig på en ämbetsmyndighets förvaltningsområde, man skulle anses lägga sig i vad man inte har med att göra, något som blott skulle tillkomma regeringen och dess myndighet, domänstyrelsen, som förvaltar kronans fasta egendom, att taga befattning med. Härtill ber jag först få invända, att Kungl. Maj:t och domänstyrelsen icke kunna annat än följa gällande bestämmelser. I den mån man finner dessa otillräckliga och olämpliga, ankommer det på riksdagens initiativ att fylla en nyare tids krav med förslag om ändringar i desamma. I den mån som mera planmässiga åtgärder för försäljning och styckning av kronans jord kunna komma till stånd genom att tillämpa dessa bestämmelser på förståndigt sätt, må ju det ske, och man behöver i det fallet icke gå till ändring av förordningarna. Det må dock icke förtänkas riksdagen att taga det initiativ, som den här av omständigheterna finner påkallat. Det låter nästan från vissa håll, som om egentligen riksdagen inte skulle ha något att säga till om, men det är riksdagens inte bara rättighet utan skyldighet att säga ifrån, om den här finner något att rätta. Ty vi få inte glömma, att frågan om kronans fasta egendom lika väl som beträffande rikets penningväsen måste omfattas av riksdagens särskilda intresse. Det är riksdagen, som enligt grundlagen har en alldeles särskild ställning, vilken medför alldeles särskilda skyldigheter, som man kanske hittills alltför mycket eftersatt. Som den mest primära förpliktelsen för riksdagen bör det framstå att skaffa sig största möjliga klarhet i frågan, med vilka medel staten må kunna med egna resurser både befrämja sin egen ekonomi och lösa de spörsmål, som gå in under benämningen jordfrågan.

Det är på dessa skäl, herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman! Som här redan blivit nämnt, föreligger ju till riksdagens behandling utom de två motioner, som äro behandlade i det förvarande utskottsbetänkandet, en tredje motion, nr 316 i andra kammaren av herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl., vilken emellertid till sitt innehåll och syfte är likartad med de föreliggande motionerna. Den avser utarbetande av plan för styckning av därför lämpade kronoegendomar och förslag till nästa riksdag därom. Den motionen har nu emellertid av kända omständigheter icke kommit till behandling vid detta tillfälle. Den är ju väckt i ett annat sammanhang, nämligen med åborätten. Den har följaktligen kommit att läggas under första lagutskottets behandling. Den rör emellertid samma sak.

Beträffande själva det syfte, som man har med de här föreliggande motionerna, vill jag säga, att jag för min del icke har någon tvekan om önskvärdheten att såvitt möjligt kronans egendomar upplåtas till enskilda och att detta sker i den största möjliga omfattning och så skyndsamt som möjligt, på det att de må kunna tillgodogöras det enskilda initiativet, det enskilda bebyggandet. Därom finns det sålunda icke någon tvekan vare sig hos mig eller det parti jag tillhör.

Beträffande tillvägagångssättet så har jag lyssnat till vad ordföranden i jordbruksutskottet anfört, liksom jag naturligen läst utskottets skäl i dess betänkande. Såvitt jag kan finna av dessa, menar man, att det säljes ju redan nu. Det finns bestämmelser om hur försäljning skall gå till. Det finns bestämmelser, att Kungl. Maj:t kan sälja vissa egendomar utan riksdagens hörande och andra egendomar efter riksdagens hörande. Det sker sålunda försäljningar, och utskottets ordförande påvisade en statistik, enligt vilken, menade han, det sålts mycket. Det har han alldeles rätt i. Jag vill endast såtillvida komplettera hans uppgift. Jag vill då nämna, att det från kronoegendomarna och kronoparkerna sålts under de elva åren 1915—1925, som han nämnde, 3,384 hemman och lägenheter, därav 541 hemman och 2,843 lägenheter. Det går till, som han sade, i det allra närmaste 14.5 miljoner kronor. Nu beror det naturligtvis på, om man anser, att det där är tillfredsställande, eller om det kunde ha varit flera försäljningar. Men det har, säger man, inte kunnat vara annorlunda, och man har gjort, vad som göras kunde. Myndigheterna sälja, när det passar och de anse lämpligt, och sedan kan man inte göra något mera. Det har ju emellertid inte alltid varit så, att en så pass enstämmig mening om önskvärdheten av dylika försäljningar varit rådande i riksdagen, som det förefaller att råda i dag. Vi veta ju, att man från det socialdemokratiska partiet tidigare verkligen gjort motstånd mot dylika försäljningar. Jag vill erinra om den anmärkning, som år 1924 eller kanske det var 1923 gjordes mot den socialdemokratiska regeringen av konstitutionsutskottet, och som riktade sig emot det förhållandet, att regeringen förhindrade försäljningar av kronoegendomar genom att inte framlägga för riksdagen förslag till dylika försäljningar, som voro tillstyrkta av myndigheterna, alltså även av domänstyrelsen. Jag vet, att man då försvarade sig med, att man prövade dessa förslag till försäljningar från fall till fall. Man förnekade dock inte, att det var en viss tendens i detta återhållande av dylika försäljningar. Man ville nämligen se, hur det skulle komma att gå med upplåtelseformen. Jag vill också framhålla, att det liberala partiet — jag går nu litet längre tillbaka i tiden och tänker på det dåvarande liberala partiet — inte alltid har varit lika belåtet med att sälja kronoegendomar, som man tyckes vara i dag. Om jag inte minnes orätt, väckte det liberala partiet år 1908 en motion, i vilken man rent av ifrågasatte att inställa försäljningarna av mindre kronoegendomar, och i vilken hemställdes om en utredning om en planmässig styckning av dessa egendomar till egna hem. Man ville alltså häva försäljningarna av vissa mindre kronoegendomar i avvaktan på de sociala ändamål, som man förmenade sig

skola tjäna genom tillskapandet av egna hem. I dag vill det emellertid synas, som om det liberala och det frisinade partiet — de äro ju arvtagare till det gamla liberala partiet — ansäga, att deras betänkligheter vore hävda i den delen, ty nu vilja båda partierna ovillkorligen, att man skall sälja, och därtill giver jag också min anslutning. Jag menar som de nu, och så menade jag också vid nämnda tillfälle och har alltid menat. Det vill förefalla, som om man även från socialdemokratiskt håll kanske skulle vilja vara med om detta, ty utskottet säger, att det behjärtar det ändamål, som motionärerna genom sina förslag ha velat främja.

I vad avseende reser man då nu motstånd mot dessa förslag? Ja, det torde förhålla sig så, att man anser att de i motionerna angivna syftemålen vinnas med nuvarande bestämmelser, och att dessa förslag således ingenting tjäna till. Den uppfattningen hade herr ordföranden i jordbruksutskottet. Om man emellertid menade, att skrivelsen till Kungl. Maj:t skulle avse inte bara de arrendelediga egendomarna, utan även de, som inte voro arrendelediga, ansåg ordföranden i utskottet, att skrivelsen var omotiverad. Naturligtvis kan man säga, att de egendomar, å vilkas arrendetid många år återstå, härvidlag äro av mindre intresse, men man får väl utgå ifrån, att när Kungl. Maj:t får denna skrivelse, Kungl. Maj:t också tillämpar den på sådant sätt, att de arrendelediga egendomarna först komma i betraktande för åtgärder av detta slag. Vidare skulle naturligtvis då också, som utskottet och motionärerna framhålla, i första rummet tagas i anspråk de egendomar, där det kan bli fråga om uppförande av nybyggnader o. s. v. Vidare bör även Kungl. Maj:t se till att man företrädesvis företager dylika undersökningar i sådana delar av landet, där stark efterfrågan på förvärfv av kronoegendomar är tillfinnandes. Jag tror inte, att man behöver vara så förfärligt orolig, om man verkligen vill saken, för att Kungl. Maj:t på grund av detta riksdagens uttalande ovillkorligen anser sig tvungen slå ner på sådana egendomar, där en längre tid återstår på arrendet.

Herr ordföranden i jordbruksutskottet uppläste ur författningarna bestämmelserna om, hur det går till vid dessa försäljningar. Men jag förmenar ändå, att det i dessa författningar icke finnes någonting, som säger, att man ovillkorligen, i så stor omfattning som möjligt, bör verkställa försäljningar. Sådana bestämmelser finnas icke. Jag skulle därför för min del vilja säga, att det ser ut, som om man för en gångs skull skulle kunna vara tämligen enig här i kammaren om att det vore önskvärt, att dessa försäljningar kunde ske i något större omfattning än nu är fallet, och att riksdagen sålunda bör göra ett uttalande, som klargör för Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter, att riksdagen anser nödvändigt, att man gör allt vad göras kan för att påskynda upplåtandet av kronoegendomar för dessa syften. Mot ett sådant uttalande kan Kungl. Maj:t naturligen inte ha något att invända. För att något belysa detta spörsmål skall jag be att få återgå något till den statistik, som ordföranden i jordbruksutskottet talade om. Herrarna hörde nyss av utskottets ordförande, att man har sålt så och så många kronoegendomar. Men hur fördela sig dessa försäljningar under de olika åren? Man kan i denna statistik urskilja en bestämt markerad gräns i antalet av dessa upplåtelser, ty om jag tar de 7 åren 1915—1921, finner jag, att det under dessa 7 år i medeltal såldes för 1.7 miljoner kronor om året, men att det däremot under de därpå följande 4 åren eller åren 1922—1925 det endast såldes för 0.6 miljoner kronor, alltså under de 4 sista åren endast obetydligt mer än $\frac{1}{3}$ av vad som hade sålts under de föregående åren. Nu kan man naturligtvis säga att anledningarna till detta kunna vara mångahanda. Det kan kanske bero på, att man hade socialdemokratiska regeringar under flera av dessa år, som höllo mot litet. Till en viss grad kan den omständigheten kanske ha medverkat, att efterfrågan kanske inte varit så stor, eller att priserna varit för höga och att ena med det andra. Kvar står dock

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegen-
domar.
(Forts.)

som ett faktum, att man mellan de åren, som jag nyss nämnde, kan konstatera en alldeles utpräglad gräns beträffande försäljningarna, i det att man under den sista tiden sålt för endast $\frac{1}{3}$ mot förut.

På grund av detta, herr talman, skulle jag nu för min del inte alls ha någonting emot att vara med på det resultat, vartill man kommer genom reservationen. Innan jag lämnar ordet, skulle jag emellertid vilja vidröra ytterligare en fråga, nämligen den, som handlar om upplåtelseformen. Den ärade talaren, som hade ordet närmast före mig, var även inne på talet om upplåtelseformen, och han började sitt anförande med att säga, att den här debatten kanske var en liten rekognoscering. Jag skulle, även jag, vilja karakterisera den som en liten rekognoscering, men jag skulle mera skarpt vilja rikta den mot upplåtelseformen, och vad man syftar till beträffande densamma. För egen del håller jag naturligtvis bestämt på den ståndpunkt, som det parti, som jag har äran tillhöra, alltid haft, nämligen att upplåtelse bör ske med äganderätt eller på sådant sätt, att upplåtelsen kan övergå till äganderätt. Att man på socialdemokratiskt håll är emot detta, och att man även på liberalt och frisinnat håll tidigare varit motståndare till en sådan upplåtelseform känner jag väl till. En tid var det dock annorlunda. Man ansåg då på det hållet, att det inte fick komma i fråga någonting annat än tryggad besittningsrätt, ehuru man sedermera något modifierade sin ståndpunkt, så att det hette, att upplåtelse med oinskränkt äganderätt visserligen inte borde helt och hållet upphöra, och sedermera övergick man till att laborera med båda slagen av besittningsrätt.

Herr Löfgren i Stockholm sade något om att det kan vara tre olika former av upplåtelse, nämligen äganderätt, en modifierad äganderätt och åborätt. Ja, frågan är egentligen blott vilkendera man skall välja, och jag kan inte neka till att det just i den frågan råder en ganska stor oklarhet såväl i dessa motioner, som i det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag skall be att få göra en direkt förfrågan till någon av de närvarande reservanterna om vad de egentligen avse med det sista stycket i utskottsbetänkandet, där det heter, »att då det kan tänkas, att spekulationsintressen skulle kunna göra sig gällande, och att det med upplåtelsen avsedda syftemålet kan komma att äventyras, håller utskottet före att sådana villkor böra vid upplåtelsen uppställas, att det upplåtna jordområdet kommer att för framtiden bibehålla sin karaktär av självständigt jordbruk». Jag vill fråga reservanterna, om de därmed mena någonting särskilt; om de mena, att man skall göra upplåtelsen med besittningsrätt eller åborätt. Det är en fråga, som jag vill ha ett svar på, innan jag gör ett direkt yrkande i den delen. Får jag ett otillfredsställande svar, har jag möjligen anledning att efteråt komma med ett annat yrkande.

Ser jag på själva den frisinnade motionen, finner jag, att man söker att få fram ett ganska starkt uttalande om äganderätten, nämligen då man säger »att ur allmänna ekonomiska synpunkter skulle en uppdelning av de stora kronoegendomarna till mindre, av brukarna ägda jordbruk medföra en avgjord vinst». Där säga således de frisinnade, att det skulle vara till fördel för vederbörande att få äganderätt. De förtaga visserligen något verkan av detta intryck genom att längre fram uttala sig för att det beträffande de nya jordbruken, som allmän regel skulle gälla, att de förvärfvas med äganderätt. Ja, det är ju möjligt, att utskottet i sitt betänkande, när de tala om, att motionärerna inte givit tillräckliga riktlinjer, har syftat på detta. Jag är emellertid inte i tillfälle att kunna bedöma detta, men det är i alla fall litet svårt att fundera ut vad meningen är. Som ordföranden i utskottet yttrade, är det emellertid något underligt, att man i själva reservationen ändrat den där punkten, om att det skall utarbetas en plan för styckning och upplåtelse. Ordet »upplåtelse» är här borttaget. Har man gjort det för att undvika hela frågan om i vilken form det skulle ske?

Jag ber således, herr talman, att tillsvidare får yrka bifall till reservationen, och jag anser, att det skulle vara synnerligen lämpligt och önskvärt, om man från olika håll i riksdagen, där man verkligen vill komma till en snabbare takt beträffande upplåtelseerna av kronoegendomarna, skulle vilja förena sig om att göra ett sådant uttalande, ty det kan väl aldrig, efter min mening åtminstone, vara annat än till nytta, att riksdagen, om riksdagen har den meningen, också säger ifrån vad den menar till Kungl. Maj:t.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson, Petersson* i Lerbäckshbyn, *Jönsson*, i Boa, *Svensson* i Betingetorp, *Henrikson*, *Johanson* i Huskvarna, *Göranzon*, *Bengtsson* i Kullen och *Persson* i Fritorp.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Mer än en gång har här i kammaren framhållits, att ett bland de viktigaste problem, som vi ha att lösa, är att skaffa utkomst åt vårt befolkningsöverskott, och man har även understrukit, att man i allmänhet bör söka att kvarhålla jordbrukarengdomen vid jordbruket för att hindra dem att trängas med industriarbetarna i våra städer. Man har också framhållit att statens och de eklestastiska jordarna i främsta rummet böra tagas i betraktande vid styckningar av jorden. Hur man än når detta mål, måste man på något annat sätt än nu sker, gå in för en styckning av statens domäner. Nu har utskottet framhållit, att de nuvarande formerna för styckning äro tillfredsställande. Jag vill då fråga utskottet: är utskottet också tillfredsställt med resultatet av tillämpningen av dessa former? Utskottets ordförande hänvisade till att staten under de senare åren sålt jordar för bortåt 15 miljoner kronor eller något mera är 1½ miljoner kronor om året. Men av de uppgifter, som han lämnade, framgick icke huru många av dessa sålda jordegendomar använts till byggande av nya egna hem och bindande av nya familjer vid jorden. Herr ordföranden erkände visst själv, att större delen av de styckade egendomarna åtgått för att frigöra torpare och för att göra mindre arrendatorer till självständiga jordbrukare. Vill man därför nå det stora målet att få utkomst för befolkningsöverskottet, bör man taga itu med helt andra och mycket kraftigare åtgärder, än man hittills har gjort. Jag tror också, att styckningen av statens jordar skulle i rätt stor utsträckning befordras om en ordentlig plan bleve uppgjord för styckningarna, och det är detta, som motionärerna och även reservanterna begära av staten.

Vi torde väl alla vara överens om, att det nuvarande sättet att förvalta statens jordbruksdomäner är synnerligen olämpligt. Vi veta, att man i allmänhet har utarrenderat egendomar på längre tid, men att i många fall arrendesumman för denna långa tid åtgått för nybyggnader på dessa egendomar. För icke länge sedan fick jag i en tidning se en annons om bortauktionering av ett arrende. Det gällde ett löneboställe. Jag vet inte, om det var ett landsfiskalsboställe eller ett eklestastikboställe, men i alla fall är denna bortauktionering typisk för bortarrenderingen av jordboställen. Den här annonserade egendomen ligger i det län, som jag tillhör, och auktionen kommer att äga rum i nästa månad. Egendomen, som består av 100 tunnland åker, är uppskattad till ett arrende av 29.000 kronor under de 20 åren. Vidare står det i annonsen att hela detta belopp är beräknat för nybyggnad å egendomen. Det allmänna skulle således under dessa 20 år inte ha ett öres inkomst av denna egendom. Hade jorden i stället styckats till 3, 4, 5 stycken kraftiga jordbruk skulle man, med ett belopp av 29.000 kronor, kunna för dessa småbruk uppföra byggnader som, när det gäller byggnader å jordbruk av 20 till 25 tunnlands storlek, i allmänhet, i det län jag tillhör, draga en kostnad av mellan 5.000 och 7.000 kronor.

Förlidet år föreslog regeringen en styckning av ett större boställe vid namn Svenstorp i Kristianstads län. Egendomen hade arrendeuppskattats till 3,360

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

kronor årligt arrende men cirka 10 års arrende skulle åtgå för att sätta byggnaderna i stånd. Egnahemsföreningen i länet gjorde då en vördsam framställning om tillstånd att få inköpa denna egendom. Regeringen framlade ett förslag till försäljning för styckning till egnahem till denna förening, som får betraktas såsom en underavdelning av hushållningssällskapet egnahemsnämnd, och föreslog riksdagen att föreningen skulle få köpa egendomen för saluvärdet 80,000 kronor. Den kungl. propositionen blev avstyrkt av jordbruksutskottet, men kammaren var vidsyntare än jordbruksutskottet och biföll den kungl. propositionen. Detta hade till följd att nämnda föreningen »Eget hem» gjorde upp en styckningsplan för en styckning av egendomen, som således skulle komma att omfatta en huvudgård på 50 tunnland — hela arealen är något mer än 200 tunnland — och 5 stycken fullständiga småbruk, som kunde föda en familj. Dessutom avstyckade man ett 14-tal så kallade arbetarejordbruk, som voro avsedda huvudsakligen för arbetare i ett närbeläget industriföretag. Egendomens arrendator övertog huvudegendomen, och den övriga delen utom ett par små tomter såldes och bebygges nu. Detta visar, att det finnes jordhunger på obebyggd jord, bara man gör en ordentlig försäljning och företar planmässig styckning. Jag har en motsatt erfarenhet därvidlag än ordföranden i jordbruksutskottet.

Genom det kloka beslut, som gick emot jordbruksutskottet, som kammaren fattade förliedet år — om jordbruksutskottet hade fått sin vilja fram, skulle staten icke haft ett öres inkomst under de närmaste 10 åren av denna sin domän; en arrendator hade suttit där med några få drängar — sitta där nu i stället 6 stycken småbrukare, om jag dit räknar arrendatorn, som köpte stället. Det betyder, att sex nya familjer få full föda från denna egendom och dessutom att ett 12-tal arbetare, därav en del anställda vid industriföretaget Klippans pappersbruk, fått små trevliga hem, stora nog att kunna föda en ko.

Nu säger man, att kostnaderna för bebyggandet skulle bli så stora. Nej, mina herrar, föreningen har tagit initiativ till dessa anläggningar, och kostnaderna beräknas gå till 6,500 kronor för vart och ett av de större jordbruket. Slår man dem tillsammans kosta likväl icke byggnaderna på dessa 6 jordbruk stort mer än vad staten skulle ha nedlagt i nybyggnadskostnader och reparationskostnader för bostället. Talar icke detta, mina herrar, för att staten bör sälja? Nu är det många, som säga, att staten icke skall avhända sig sin jord. Jag ber då att få erinra om, att köpeskillingen för jorden användes till inköp av statsskogar. Och det är viktigare för staten att äga skogar än litet åkerjord här och där. Jag håller därför före, att i denna fråga bör tagas kraftigare tag och komma till stånd en sådan styckning av statens domäner att man icke endast säljer bebyggd jord utan även den obebyggda och hjälper folk i fråga om lån till att bygga och sålunda befrämjar möjligheten för folket att få nya egnahem, och att man icke uteslutande tänker på, att de aldrig skola få äganderätt.

Herr Lindman har varit inne på jordfrågan. För min del har jag icke något emot en viss begränsad upplåtelse med åborätt men under villkor att åbon under en icke alltför avlägsen framtid kan få det ställe, han innehar med åborätt, under full äganderätt.

Herr talman, på grund av vad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Man kan verkligen tycka, att situationen i denna fråga är något egendomlig, ty alla vilja ju detsamma som motionärerna. Jag har icke hört någon yttra sig i annan riktning, och jag tycker, att utskottet är inne på precis samma tråd och säger helt enkelt, att det skall gå till på det sättet. Då är det klart, att man kan göra sig den frågan: var ligger egentligen skillnaden mellan motionärerna och oss andra?

Ja, jag har mycket svårt att förstå det, men kunde givetvis tro, att det skulle vara någonting, som skulle skilja. Och då hörde jag särskilt de båda ärade talarna på stockholmsbänken. Såvitt jag rätt förstod det anförande, som den förste av dem höll, skulle det ju gälla sammanhanget med det förslag, som framkommit från regeringen om åborätten, och att man ville göra detta beslut, som motionärerna önska och som reservanterna ha upptagit, liksom till ett villkor, när man skulle gå in för åborätten. Så uppfattade jag nämligen talaren, men jag reserverar mig, för den händelse jag i någon mån tog fel. Då tycker jag, att det är egendomligt, ty den saken, om åborätten, trodde jag, att vi skulle diskutera, när propositionen kommer tillbaka utskottsbehandlad. Motionärerna tillhöra olika grupper i kammaren, och det är då tydligt, att hur man ställer sig till den frågan, kan ju vara beroende på, hur mycket tillmötesgående man får till de önskningar man uttalat i resp. motioner. Men jag får verkligen gratulera herrarna, som väckt motionerna, till att ni på förhand, innan Kungl. Maj:t kommit med propositionen om åborätten, garderat er så, att ni ha det på det torra, så att säga. Jag genomläste dessa motioner med utomordentligt intresse. Jag har själv i jordkommissionen och i kammaren tjugtals gånger slagit in på precis samma väg, att skall staten försöka gå fram mot den enskilde jordägaren och flytta över jorden från den ene ägaren till den andre eller från ägaren till en brukare genom att stycka de stora jordegendomar, borde staten åtminstone själv föregå med ett exempel, så att den gjorde så med sina stora egendomar.

Det är således klart, att jag icke kan gå emot detta, men jag finner det egendomligt gjort av åtminstone den ena gruppen motionärer. Man har nämligen varit inne på tal om publik jord i allmänhet, alltså även ecklesiastik jord, och sagt, att den skall behandlas överhuvud taget på samma sätt, som nu när man uttalar sig om kronojorden. Då säger man i motionerna på sid. 14: »Enligt vad vi förspott, har Kungl. Maj:t för någon tid sedan tillkallat sakkunnig för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av vissa ecklesiastika jordfrågor, och har till denne överlämnats av riksdagen gjorda framställningar om styckning och upplåtelse av ecklesiastik jord i och för nybildning av självständiga, mindre jordbruk.» Och så säger man vidare, att därför ingår man icke vidare på den frågan. Ja, det låter säga sig här, men kommer jag så till motionernas slutkläm, åtminstone den enas, som är väckt av herr Löfgren i Stockholm, jämte andra, så begär man svar till nästa år i fråga om kronojorden. Man begär en plan för det hela. Men beträffande den ecklesiastika jorden är man belåten blott med att en sakkunnig tillkallats. Jag tycker, att det ena stämmer icke riktigt överens med det andra. Skrivelsen till Kungl. Maj:t beträffande den ecklesiastika jorden har gått för lång tid sedan. Där har Kungl. Maj:t haft lång tid på sig redan. Jag tror, att det hade varit lika angeläget på detta område, som när det gäller kronojorden i övrigt. Jag kan icke förstå någon annan orsak till detta, än att det är ett slags religiös känsla och vördnad, som avhållit motionärerna från att trycka på den sidan av jordproblemet. Det är möjligt, men det kan jag icke utläsa i motionerna.

Sedan är det en annan sak, som jag funnit egendomlig. Det var nämligen så, att vid fjolårets riksdag förelåg en kungl. proposition om mera modern och förbättrad skötsel från det allmännas sida av den ecklesiastika jorden, och den innehöll bl. a. den bestämmelsen, att kyrkofonden skulle bidraga genom lån till nybyggnader på ecklesiastik jord. Där gick man alltså ut ifrån, att man skulle låsa fast kapitalet från kyrkofonden, låt vara som lån, för att man skulle nybygga på sådan ecklesiastik jord. Nå, det var motionärer i båda kamrarna, som yrkade avslag på den bestämmelsen och framhöllo något så när detsamma, som herrar motionärer här på denna punkt framhållit.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

*Ang. styckning och försäljning av kronoegen-
domar.
(Forts.)*

att de ansågo det oekonomiskt att så gå fram och ansågo tvärtom, att där den ecklesiastika jorden behövde bebyggas borde det från fall till fall tagas i övervägande, om man ej borde stycka och sälja jorden till självständiga jordbruk. Jag kämpade därför så gott jag kunde efter fattig råd och lägenhet i denna kammare, och jag kan konstatera, att jag hörde ingen av herrar motionärer och reservanter ha det minsta att säga till det. Trodde herrarna kanske då, att det var rätta vägen att stycka publik jord att först bebygga den som samlad? Det kan jag ej tro, ty herrarna säga i år, att man skall taga hänsyn till de nya byggnader, som behövas. Jag vill fråga herrarna: vadan denna skillnad i ståndpunkt från i fjol till i år? Eller kanske herrarna rent av icke märkte den sak, som det då gällde? Jag tror icke på, att överhuvud taget, om man menar en plan, som skall avse varje fall, där det kan gälla att stycka upp jord, man kan vara klar med en sådan till nästa år. Det tror jag ej att Kungl. Maj:t kan vara. Så fort kan det ej ske, om man först skall fränksilja de egendomar, som Kungl. Maj:t icke anser lämpliga till styckning. Även den saken får väl föreläggas riksdagen, så att riksdagen får säga, om en egendom är lämplig eller olämplig för styckning. Men även i detta fall är denna sak så viktig, att man icke bör hasta med den samma. Det förvånar mig, att man så bestämt kan säga, att planen skall vara klar till nästa år. Jag tror åtminstone, att de herrar, som själva sysslat med dylikt, skulle mycket lätt få klart för sig, att det är omöjligt, och att man blott kan få några fraser, några allmänna linjer, hur man skall gå fram på området. Men det vinner man strängt taget ingenting med, ty det ha vi redan. Det är tillämpningen, som det gäller. Vi skola tillämpa det på ett annat sätt, än vi hittildags gjort: Det håller jag med herrarna om, men det tror jag också, att om vi skola skriva till Kungl. Maj:t såsom nu är förslaget, så skulle den diskussion, som förekommer i kammaren i dag, ge åtminstone en liten smula ledning för Kungl. Maj:t, en kontur, huruledes vi tänka, att det här problemet skall kunna om icke lösas så åtminstone ges en god och stark stöt framåt. Men det har jag fåfängt lyssnat efter ännu. Det är möjligt, att det under den fortgående diskussionen kan komma. Där är blott ett problem, som jag skall be herrarna tänka på. För något år sedan diskuterade vi samma sak, det var nämligen ett förslag uppe, att man från statens sida, då arrendekontrakt utgingo beträffande statens domäner, skulle inrycka den bestämmelsen i blivande kontrakt, att arrendatorn skulle vara skyldig att under arrendetiden tåla, att staten styckade från egendomen, mot det att arrendatorn fick proportionell nedsättning i arrendet. Mena herrarna så med denna plan? Det uttalade sig andra kammarens majoritet emot. Man tyckte, att arrendatorn fick ha litet klart för sig, han också, hur han skulle ha det. Menar man, att den styckning, man tänker på här, skulle fortgå så, att, när vi stycka en egendom efter den plan vi gå in för, man, om den blir arrendeledig, kan sälja en tredjedel, hälften, en tiondel av den under nästa arrendeperiod? Det är viktigt, att vi klargöra sådana punkter. Det är lätt att säga, att man icke binder sig vid en sådan ståndpunkt, men Kungl. Maj:t är icke mer än ett vanligt människoväsende, och nog ser man åtskilliga gånger i sådana saker, som komma från Kungl. Maj:t att åtskilligt brister i praktiskt hänseende. Jag har anledning att säga, att man skall gå djupare än herrar motionärer gjort även i denna fråga, ty det hände en gång i jordkommissionen, då jag var inne på samma sak, att herr Lindhagen och jag drogo jämnt i denna åsikt. Åtta dagar därefter hade han lagt upp ett förslag från början till slut, som gick ut på, att i varje kommun skulle bildas en jordkommission. Det enda, vilket den, som ville ha jord, behövde göra, var att gå till denna kommitté och säga: »Jag vill ha jord.» Då skulle den kommittén åstadkomma ett jordbruk till honom. Han skulle peka ut någorlunda,

var han ville ha sitt jordstykke. Och endast om det tog emot på det sättet, att det berörde någon, som hade ett jordstykke, vilket icke var större än som vore lämpligt, då skulle man icke exproprieras, men hade denne ett stort jordstykke, skulle man utan vidare exproprieras ifrån honom. Sedan skulle kommittén ställa om, att det byggdes, och skaffa nödiga driftinventarier. Och allt detta skulle han få, bara han kom och pekade på det. Herrarna få ursäktas, om jag blev litet rädd för det där förslaget, så att jag är litet skeptisk, när man gör utkast i jordfrågan för att lösa den och tar den för mycket på ytan. Nu ber jag herrarna icke alls misstänka, att jag anser, att dessa motioner, liksom herr Lindhagens, gå på molnen, visst icke. Men när jag i mitt samarbete med herr Lindhagen kom till detta resultat, så få herrarna förlåta mig, att jag blivit litet misstrogen. Man kan tolka detta förslag på så många olika sätt. Överhuvud kan man lägga in vad som helst i detsamma. Och jag tycker, att de utomordentligt skickliga män och framstående män i det offentliga, som skrivit sina namn under dessa motioner, kunde ha utarbetat dessa något bättre och mera exakt, så att man haft något mera att taga på för arbetet med lösandet av vår jordfråga. Nå, det ha herrarna ej gjort. Då framställer sig den frågan: skall man yrka avslag på herrarnas motioner på grund av den stora brist, som ligger däri? Det kan jag ej, eftersom herrarna säga sig gå i den riktning, som jag själv önskat. När herrarna voro så ointresserade i jordfrågan i fjol, men äro så intresserade i år, så måste man fråga sig, var orsaken kan ligga. Jag talade därom med en kamrat i kammaren, och han sade: »Ja, men i fjol hade vi inga val.» Jag ogillar helt och hållet tanken på dylikt. Det tror jag icke på, det säger jag rent ut. Men när man slår så hårt på reklamen på alla andra områden — att man gör det, det vet var och en, jag menar icke ensamt på det politiska området — då frågar man sig: varför icke behandla frågan på sådant sätt, att dess behandling det ena året ställes i sammanhang med dess behandling det andra? Varför skriva det ena året tvärtemot vad man påyrkat det andra? Det finner jag ej tilltalande, det säger jag öppet ifrån. Nu hoppas jag och tror, att herrarna också själva uppgöra en plan, hur herrarna vilja, att Kungl. Maj:t inriktar sig. Det väntar jag. Det blir icke lätt, men något mer bör väl ändå Kungl. Maj:t ha, när han skall uppgöra ett förslag.

Under förhoppning och antagande, att så skall ske, skall jag med nöje instämma i motionerna, det vill säga i reservationen, som går ut på detsamma som dessa.

Herr Sköld: Herr talman! Jag antar, att åtskilliga av de synpunkter, som jag nu kommer att anlägga, komma att från visst håll betraktas som opassande för en statssekreterare i jordbruksdepartementet, och jag skyndar att påpeka detta, så att mina vedersakare kunna vara beredda att ge mig den näpst, som kan vara befogad.

När jag för rätt länge sedan började tänka på att uppträda i denna fråga, trodde jag, att jag skulle få deltaga i diskussionen om en praktisk angelägenhet. Jag får emellertid erkänna, att det icke blivit så. Den diskussion, som föres här i dag, är en utpräglat politisk diskussion, och särskilt får man säga detta om det anförande, som hölls av herr Löfgren i Stockholm. Och jag kan ej annat säga, än att, när herr Löfgren yttrade sin tacksamhet för, att diskussionen i frågan såväl i första kammaren som intill hans eget tal här i andra kammaren förts på ett sakligt plan, tog sakligheten betänkligt slut i vissa delar av det anförande, han själv höll.

För min del instämmer jag i det syfte, som motionärerna och reservanterna ha. Jag har fattat så, att det man vill vinna är, att kronans oräntabla jordbruksegendomar försäljas i större utsträckning, än vad som nu sker, och att

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

vid denna försäljning det tillses, att jorden kommer att användas för ett socialt nyttigt ändamål, till grundande av mindre, självständiga jordbruk. Jag instämmer i det syftet och anser, att utvecklingen bör vridas i den riktningen. Jag tror emellertid icke, att man kan säga, att det från statsmakternas eller från myndigheternas sida i allmänhet visats någon obenägenhet för att slå in på denna linje. Jag tror nog, att jag kan säga, att domänstyrelsen, åtminstone under dess nuvarande ledning, långt ifrån kommer att ställa sig såsom motståndare till en sådan tanke, och jag tror att det i fråga om den nuvarande Kungl. Maj:t skall bliva väl svårt att säga, att den visat någon obenägenhet. Under de två säsonger, som jag fått lov att behandla jordförsäljningsärenden, har det aldrig inträffat, att Kungl. Maj:t avvisat ett förslag om försäljning, men det har å andra sidan inträffat, att Kungl. Maj:t inför riksdagen förordat åtskilliga försäljningar, som av myndigheterna avstyrkts.

Här har från herr förste vice talmannens sida och från herr Gustafson i Vimmerby riktats en anmärkning mot riksdagen för dess i detta avseende visade obenägenhet. Då får man väl ändå säga, att när riksdagen är den högsta principalen blir detta en sak, som riksdagen får göra upp med sig själv — en sak, som egentligen icke behöver påpekas i detta sammanhang, ty om riksdagen icke vill försälja, nyttar det icke så mycket till att några bestämmelser föreslås till att öka försäljningarna.

När jag suttit och följt praxis på detta område, har jag kommit till samma resultat som motionärerna, att det i grund och botten är alldeles oförklarligt, varför försäljningarna från kronoegendomarna tagit en så liten omfattning, såsom faktiskt skett. Det är alldeles märkvärdigt. Jag roade mig att plocka fram — jag kan ju draga den lilla utredningen här — de egendomar, beträffande vilka arrendeuppskattning ägt rum under åren 1923 och 1924. Jag fann då, att av 210 kronoegendomar endast 61 av dessa försäljningar föreslagits, och från dessa ha föreslagits till försäljning inalles 413 lägenheter. Jag tror, att jag, ehuru mitt material icke räcker till på alla punkter, ändå kan komma till det resultatet, att av dessa 413 lägenheter voro cirka 250 bostadslägenheter och 150 jordbrukslägenheter, och vidare att av dessa 150 det endast var 75, som voro jordbruksnybildningar, under det att resten avsett försäljning av redan befintligt jordbruk i form av torp. Jag har på grund av bristande tid icke kunnat fullfölja utredningen beträffande alla dessa egendomar, men i fråga om 28 av dessa 61 har jag genomfört undersökningen och därvid funnit, att försäljning föreslagits från uppskattningsmännen i 31 fall och i 23 fall av innehavare av ett torp eller angränsande jord — alltså icke för att bilda ett nytt jordbruk. Nya spekulanter på jordbruk ha anmält sig allenast i 5 fall, och domänstyrelsen har själv tagit initiativet i 3 fall. Vad som är alldeles frapant är att jordbrukssökandena i allmänhet alldeles uteblivit. Jag måste för min del säga, att det är oförklarligt med hänsyn till den apparat, som satts i gång för att sprida upplysning ibland allmänheten, och framför allt oförklarligt när man betänker de synnerligen förmånliga villkor, som kronan i sådana fall erbjuder. Men jag måste dessutom säga, att det som mest förvånar mig är, att trots den tydliga bestämmelse, som finns i 1913 års kungörelse om rätt för jordförmedlingsbyråer och egnahemsnämnder att avgiva förslag till försäljning och styckning av kronoegendomar, har detta icke inträffat i något fall. Jag menar därför, att med detta för ögonen jag icke är blind för att det kan behöva vidtagas åtgärder för att komma till ett annat resultat än vad som nu blivit följden här.

När jag övervägt vad som skulle tänkas kunna göras, och när jag begrundat de bestämmelser, som redan i detta avseende äro träffade, har jag icke kunnat gå så långt som utskottets ordförande, nämligen att jag kan säga, att det är överhuvud taget bra. Jag tror, att herr Löfgren i Stockholm har rätt däruti

att det på åtskilliga punkter behövs justeringar och därtill betydande justeringar, men jag har funnit, att det system, som från kronans sida användes för att utbjuda dessa lägenheter i egnahemsmarknaden, är ett system, som har mycket, mycket starka skäl för sig, och det kan därför vara fråga, huruvida man verkligen skall resolut kasta sig över något annat och gå ifrån det, man har. Det är ju nämligen så, att det nuvarande systemet — som förresten skulle jag tro haft till andlig upphovsman i mycket stor utsträckning herr Pettersson i Påboda, en man som kanske mer än de flesta av oss hade sinne för att praktiskt anbringa egnahemsrörelsen, då det praktiskt taget kan sägas, att han skapat hela vår moderna egnahemsrörelse — det systemet säger jag, går ut därpå, att försäljningar böra peu om peu i enstaka fall få ske direkt genom kronans myndigheter. Men när det gäller utstyckning av egendomar, har man försökt skapa kontakt med den egnahemsrörelse, som drives med egnahemslånefondens medel på enskild jord, en kontakt så till vida som det har inskrivits rättighet till statsunderstödda jordförmedlingsbyråer och hushållningssällskapens egnahemsnämnder, att vid uppskattningsförrättningarna komma med sina styckningsförslag. Jag skall längre fram visa, vilken betydelse ett sådant system har för vår egnahemsverksamhet.

Nu skulle jag vilja övergå till den frågan: Vad är det som herrar motionärer och utskottsreservanter egentligen mena? Ty det är klart, att den ställning, som man kommer att intaga till denna sak, är beroende på det svar, man i detta avseendet får. Om det varit så som herr Löfgren framställde saken, att det egentligen rör en utredning för åstadkommande av en modernare jordförsäljningsgrund beträffande statens jord, då skulle jag med glädje hälsa ett sådant initiativ. Det finns ingenting att invända mot det. Jag tror, som sagt, att det har åtskilliga uppgifter att fylla. Men det står ingenting därom i motionerna och icke heller i reservationen och framför allt icke i den kläm, som här i dag är förelagd andra kammaren. Här står endast, att Kungl. Maj:t skall till nästa år framlägga styckningsplaner för kronoegendomar, och därav drar jag den slutsatsen, att det är meningen, att man skall avse en utstyckning av kronoegendomarna i den av riksdagen bestämda omfattningen på grundvalen av nu gällande bestämmelser. Då känner jag mig så ytterligt betänksam för konsekvenserna av det steg, som riksdagen nu har för avsikt att taga. Ty om det skall menas med detta, att Kungl. Maj:t skall lägga fram för riksdagen en plan, att år 1928 styckas och utbjudas av myndigheterna på offentlig auktion till därtill berättigade spekulanter det och det och det hemmanet, så kan det hända, och det är icke alls omöjligt, att dessa utbud från kronans sida efter ett, två eller tre år komma att inom ett län mer än motsvara det behov av egnahemslägenheter, som där föreligger. Vad blir då resultatet av denna jordförsäljningsverksamhet? Jag menar för den egnahemsverksamhet, som arbetar med egnahemslånefondens medel på enskild jord, som har en stor apparat i gång och folk anställda; och som har inriktat sig på att driva en kontinuerlig rörelse, vad blir följden för den? Jo, denna rörelse får kanske lägga sig och vila ett tiotal år eller så. Men jag frågar vidare: dessa människor som nu komma att inbjudas att köpa jorden — det är jord utan byggnader — varifrån skola de få kapital till att kunna bygga sina hus? Av egnahemslåneförmedlarna, antar jag det vara meningen, d. v. s. av samma institution som arbetar på den enskilda jorden. Vi veta redan nu, att en av de svårigheter, som föreligger, när det gäller att få spekulanter på kronojord, ligger just däri, att de enskilda låneförmedlarna, dit jag även räknar hushållningssällskapens egnahemsnämnder, äro på sätt och vis en smula partiska gentemot dem, som av myndigheterna köpa kronojord till egnahemslägenheter. Här kommer man till dessa båda omständigheter, som jag icke närmare skall utveckla, ehuru de utgöra själva huvudgrunden till min anmärkning, nämligen att man med detta

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

nya system icke kan upprätthålla förbindelser med och avvägning gentemot den egnahemsverksamhet, som arbetar på enskild jord, utan en massa komplikationer.

För det fall, att man skall följa det system, som jag tror var menat i reservationen, får man nog vara snäll och grundligt genomarbeta alla bestämmelserna på detta område och först och främst praktiskt applicera dem. Gör man icke det, är jag rädd att detta statsingripande kommer att åstadkomma en rubbning i den mycket välsignelsebringande verksamhet, som redan pågår. Jag menar just, att det är det gamla systemet enligt herr Petterssons i Påboda tanke, som jag funnit vara det riktiga, nämligen att statens försäljning av egnahemslägenheter från sina egendomar skall smidigt anpassas efter den egnahemsverksamhet, som arbetar på den enskilda jorden, och det är därför som man lagt initiativet till jordnybildningar hos egnahemsrörelsen.

Jag menar alltså, att man på det gamla systemets grund kan vinna vad här avses utan att vidtaga här föreslagna åtgärder, som väl ändå komma att betyda rätt stora kostnader. Det är väl ändå meningen att man måste ha förrättningar för att stycka upp dessa egendomar, så att när man har styckningsplanerna klara har man också en exakt och klar bild av jordförhållandena. Detta medför emellertid en mängd kostnader, som staten måste påtaga sig. Men det är icke blott detta. Jag frågar vidare: äro vi nu säkra på att, när staten gör upp en sådant styckningsplan — och den måste åtminstone vara definitiv i det ögonblick, man går till försäljning av egendomen — man får sälja lägenheterna i den omfattning och i den form, som styckningsplanen utvisar. Ack, huru många fall ha icke redan under min korta verksamhet inträffat, att här kommer en person och vill köpa en viss jord. Den avskiljes, lantmätaren kommer och gör upp en karta, det är allt klart och lägges fram inför Kungl. Maj:t och riksdag. Riksdagen beslutar och Kungl. Maj:t expedierar. Det kommer tillbaka ut i bygden. Den, som anhållit att få köpa, vill icke längre köpa, men nästa spekulant vill icke ha östra rågången, där den går, eller den västra, där den går, utan då blir det fråga om att göra en helt ny förrättning och en helt ny plan. Att taga förhållandena i stort en masse det medför, att man skapar situationer, som bliva dyrbara men kanske icke ge så goda resultat.

Det nuvarande systemet smyger sig även i det avseendet smidigt efter verkligheten, i det att försäljningsförslaget alltid kommer upp i samband med förfrågan, antingen denna efterfrågan kommer ifrån en enskild eller egnahemsförening, egnahemsnämnd eller jordförmedlingsbyrå. Jag menar därför, att man kanske icke bör kasta bort det nuvarande systemet, även om man lika gärna som jag vill vinna samma syfte som motionärerna.

Men jag skulle vilja tillägga, att under den tid, jag varit riksdagsman, har jag överhuvud fått en ganska stark misstro till riksdagens och Kungl. Maj:ts förmåga att kunna bemästra det praktiska livet. Jag tror icke, att vi med våra beslut kunna skapa en jordhunger, och jag tror icke heller, att vi med våra beslut kunna skapa den praxis, som behövs för att de jordsökande skola vilja taga emot jorden. Jag menar, att när vi äro så välvilliga att vi göra en massa anordningar av social natur, skola vi icke blott hoppa föreskrift på föreskrift i tro att vi bota missgrepp genom att utöka systemet. Det kan hända, att vi i stället böra gå ut och söka få folket med i den organisation, som redan arbetar på detta fält. Jag tror även, att man kan vinna synnerligen mycket, ifall alla de, som sitta här i riksdagen samt ha intima och mäktiga förbindelser med hushållningssällskapen, gäve dessa en körare, finge dem att inse, att det är deras plikt mot människorna att även arbeta med kronans jord. Jag tror, att vi vinna också mycket mera, om vi verkligen på allvar ställa så, att folk får veta, vilka möjligheter som redan föreligga. Jag tror, som sagt, att man med det gamla systemet och genom försök att få folk med på egnahems-

verksamheten vinner lika mycket, som om man nu slår om till ett nytt system, vars konsekvenser te sig för mig mycket skrämmande, och där man icke vet, var det kan sluta.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Hamrin: Herr talman! Såvitt jag kan finna, är det en principiell skillnad mellan den ståndpunkt, som utskottet intager, och den ståndpunkt, som framgår av reservanternas uttalande, nämligen den att man å ena sidan skall utbjuda jorden och å andra sidan sitta och vänta på att någon köpare kommer och anmäler sig. Det är ju i själva verket på det sättet för närvarande, att initiativet till försäljningarna av kronojord i regel kommit att utgå ifrån den enskilde, som alltså går och förfrågar sig, huruvida han kan få köpa den eller den jordegendomen. Den föregående ärade talaren har bekräftat denna min uppfattning, då han nämnde, att inom en viss tidsperiod ha enskilda spekulanter kommit och anmält sig såsom köpare uti fem fall och endast i tre fall hava myndigheterna vidtagit åtgärder för försäljning av ifrågavarande jord. Det förhåller sig i detta avseende på samma sätt som beträffande affärer mellan enskilda, då två personer ha samma sak att sälja. Den ene tillkännager, att han vill sälja under det att den andre icke vidtager några som helst åtgärder för att bli av med det, han eventuellt önskar avyttra. Ofta blir det då på det sättet, att den, som utbudit sin vara till försäljning, får mera för den än vad den andre kanske kan vara villig att acceptera, därest ett erbjudande lämnas honom.

Nu säger herr Sköld, att de nuvarande bestämmelserna på detta område äro alldeles tillräckliga, men det förefaller mig, som om den diskussion, som vi föra här i dag, giver vid handen, att så icke är förhållandet. Såsom bevis härför kan också andragas vad som av herr Lövgren i Stockholm här blivit anfört, nämligen att motioner i samma riktning utan att det funnits någon som helst kontakt mellan partierna framförts från olika håll. Herr Lövgren pekar på den motion, som från högersidan blivit inlämnad, och jag vill blott erinra därom, att jämväl från bondeförbundets sida framlämnats motioner icke blott vid årets riksdag utan jämväl vid föregående års. Vid 1925 års riksdag väckte nämligen en av bondeförbundets medlemmar i denna kammare en motion, däri han hemställde om ett anslag på 25,000 kronor för att tillgodose det intresse, som vi här diskutera, och han påpekade, att i första hand måste man tänka på de större kronoegendomarna och i andra hand på de ecklesiastika boställena o. s. v. Motionen blev avslagen, men den har i år återkommit i något förändrad form och nu undertecknad av ett stort antal av bondeförbundets medlemmar. Den lämnar för övrigt den i och för sig intressanta upplysningen, att vid bondeförbundets riksstämma i Västerås förra året gav man sin anslutning till den i följande framlagda motionen. Huvudmotionären i år säger också, att från talrika föreningssammanträden har allmänhetens mening kommit fram. Jag har naturligtvis icke velat anföra detta annat än såsom belägg på vad jag nyss sade, att på det håll, där man har den största erfarenheten och praktiken på detta område, synes icke den meningen göra sig gällande, som herr Sköld här har gjort sig till tolk för.

För övrigt, herr talman, skulle jag vilja fråga, om det icke i alla fall förhåller sig på det sättet, att när framställningar om köp av kronans jord bli gjorda, möta de ofta ett mycket starkt motstånd från deras håll, som borde biträda och underlätta försäljningar av kronans jord. Ja, jag går så långt, att jag säger, att man ibland kan få se till och med i officiella aktstycken från domänintendenterna sådana ståndpunkter hävdas, som om de snart sagt ägde

*Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.*
(Forts.)

jorden, och det vore fråga om att taga den ifrån dem. Jag skall icke här läsa upp ett dylikt aktstycke. Jag tror, att det kanske skulle vara olämpligt i denna debatt, men jag erinrar mig en gång ha läst en handling, överlämnad till riksdagen, som på mig åtminstone gjorde ett mycket pinsamt intryck.

Nu har man emot det slut, vartill utskottsreservanterna ha kommit, gjort åtskilliga anmärkningar. Herr Lindman har för sin del undrat, dels vad motionärerna menade med en passus, som han uppläste, dels vad reservanterna åsyfta med några ord, som han också anförde. Jag har ju varit en av dem, som har undertecknat den motion, som blivit framlagd från vårt håll, och det må därför tillåtas mig att säga, att vi givetvis förmena, att äganderätten, den obeskurna äganderätten, är vad vi där ha syftat på. Det är emellertid klart, och det kan väl näppeligen vara annat än av intresse även för högern, att då man säljer kronojord, skall man också se till, om det är möjligt att vidtaga sådana åtgärder, att syftemålet med försäljningen icke upphäves eller rubbas. Jag ber också i samband härmed att få hänvisa den ärade talaren på stockholmsbanken till vad jag och mina medmotionärer skriva beträffande åborättsfrågan, där vi göra såsom en förutsättning för vår anslutning till åborättslagen, att det skall lämnas möjlighet jämväl för åborättstagare att förvärva jorden med den fulla obeskurna äganderätten. Jag måste i detta sammanhang i all varsamhet säga till de ledamöter av kammaren, som tillhöra regeringspartiet, att är det så, att man på denna punkt avvisar de blygsamma förslag, som här blivit framställda att vidtaga ytterligare åtgärder för att skapa självständiga jordbruk åt dem, som önska komma i besittning av sådana, tror jag mig kunna göra mig till tolk för samtliga mina meningsfränder i denna kammare, då jag säger, att då kan man icke begära och beräkna, att vi skola ge vår anslutning till åborättsinstitutet, i varje fall icke sådant det nu är framlagt för riksdagen. Vi sätta äganderätten såsom det primära och upplåtelseätten såsom det sekundära, och vi vilja icke vara med om att vända på den saken.

Beträffande den mening, som reservanterna inlagt i det citat, som herr Lindman läste upp, skall jag icke yttra mig. Jag förmodar, att en av reservanterna från det frisinade partiet åter kommer att taga till orda, men jag föreställer mig, att även i det uttrycket ligger precis detsamma, som jag nyss angav beträffande motionärernas ställning i denna sak.

Jag har ytterligare ett par ord att säga till en av de andra talare, som här varit uppe, vilken liksom herr Lindman slutade med att yrka bifall till reservationen. Jag åsyftar herr Olsson i Kullenbergstorp. Jag undrar, om icke hans utomordentligt goda minne ändå svek honom på en punkt, när han, för såvitt jag fattade honom rätt, gjorde gällande, att vi icke skulle ha visat något intresse för upplåtelser av ecklesiastika jordar. Det förhåller sig tvärtom så, att från vårt håll ha gång på gång sådana framställningar blivit gjorda. Vi ha riktat öppna frågor till olika regeringar, huruvida man icke ämnar vidtaga åtgärder för att verkligen lösgöra den ecklesiastika jorden, så att den den kan försälas. Jag får erinra den ärade talaren om att denna kammares förste vice talman senast sista året riktade denna fråga till regeringen. Jag menar alltså, att man icke har anledning att klaga över något bristande intresse från vår sida beträffande den saken.

För övrigt tillät sig ju herr Olsson i Kullenbergstorp några små elakheter mot oss för förändrad ståndpunkt. Ja, jag skall icke använda mig av samma taktik nu åtminstone, men jag tror, att vi visat intresse för denna fråga innan det fanns något bondeförbund i detta land. Om herr Olsson i Kullenbergstorp går tillbaka till riksdagshandlingarna och genomläser dem, skall han säkerligen finna bekräftelse på detta.

När jag lyssnade till herr Skölds anförande, kom jag alldeles osökt att erinra mig ett samtal, som jag för icke så länge sedan hade med en kollega till honom

i ett annat land. Det var nämligen så, att jag för ett par, tre månader sedan sammanträffade med statssekreteraren i jordbruksdepartementet i Canada, och vi kommo därvid just in på statens upplåtelsereformer och statens åtgärder för att befrämja jordbruket i detta stora jordbruksland. Han berättade då för mig, att inom jordbruksdepartementet i Canada finnas tvenne byråer, som särskilt ha till uppgift att befrämja en ökad odling i Canada. Den ena byrån lämnar upplysningar till immigranter, som komma från Europa, och som ha för avsikt att söka arbete på jordbruksområdena i det vidsträckta landet. Man meddelar, var arbete skall kunna erhållas, man lämnar upplysningar om de lönevillkor, som erbjudas, och man lämnar slutligen uppgift om när resor till det inre av landet skola företagas. Den canadensiska staten är så generös i sistnämnda avseende, att den ställer stora extratåg till förfogande, som föra jordbruksarbetarna ifrån inkörsportarna i Canada till de mellersta och västra delarna av landet. Vad har då den andra byrån i jordbruksdepartementet till uppgift? Jo, den har till uppgift att försälja statens jord till immigranter, som komma och önska köpa sådan. Den lämnar alla möjliga upplysningar och tillrättalägger alla svårigheter, försävit det är möjligt, för immigranterna och söker uppmuntra dem på allt sätt att köpa jord av den canadensiska staten. Jag skulle därför vilja säga till herr Sköld, att nog finns det jordbruksdepartement, som vilja sälja statens jord även till svenska medborgare, även om icke herr Sköld och det departement, i vilket han är tjänsteman, vill vidtaga större och mera effektiva åtgärder än vad som här ifrågasättes.

Men, mina herrar, det kan väl ändå icke vara ett intresse för oss att icke, såvitt det är möjligt, söka behålla den jordbrukarungdom, som vi ha i landet, inom den svenska statens område, och att söka att vad på oss ankommer vidtaga sådana åtgärder, som befrämja ett sådant kvarstannande i vårt land. Det är endast såsom ett led i denna utveckling, som vi ha väckt vår motion, och jag är övertygad om att även om man icke därvidlag kan åstadkomma så mycket, torde man dock kunna ha hopp om att förhållandena mera klarläggas, och att det skall befrämja en utveckling i det syfte, varom jag här har talat.

Det är ju alldeles uppenbart, att man både i motionen och i reservationen skulle ha kunnat närmare utforma de åtgärder, som kunna vara tänkbara, men jag vill fråga herr Sköld, huruvida det kan utgöra något kardinalfel med avseende å reservationen, att man icke där närmare gått in på frågan. I stället vill man överlåta åt en blivande utredning att bedöma den saken och undersöka möjligheten av både den ena och andra utvägen, och dit hör ju också vad som här förut blivit påtalat, att man skall undersöka, huruvida det icke finns möjlighet för staten, då den upplåter jord, att också se till att icke ändamålet med upplåtelsen förfelas och syftet ej uppnås.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! Då jag icke tillhört den avdelning i jordbruksutskottet, som haft den förberedande handläggningen av ifrågavarande motioner om hand, känner jag icke till hur diskussionen har förts i denna avdelning, men när ärendet kom till utskottet i plenum, blev det knappast någon diskussion beroende på den korta tid, som då stod till förfogande, därför att ett kammarplenum började samtidigt. Följden blev, att avdelningens förslag till motivering blev det, som utskottet antog. Jag har emellertid den uppfattningen, att om man haft tid till diskussion, skulle man kanske ha kunnat finna en något annan och mera fyndig motivering.

I sin motivering visar utskottet på de bestämmelser, som nu gälla och som utskottet anser något så när täcka behovet av upplåtelse från kronojord. Huruvida dessa bestämmelser verkligen täcka behovet, därom skall jag icke yttra

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

mig. Det har här talats så mycket om dessa bestämmelser, men varken i motionerna eller i reservationen har man pekat på en enda punkt, där man anser, att nu gällande bestämmelser böra ändras.

Utskottet har vidare i sin motivering och utskottets ärade ordförande har här i dag klargjort, hur det går till vid upplåtelse av kronojord, hur man genom kungörelse och annonser i ortstidningarna tillkännager, att då och då skall en uppskattning av en kronoegendom ske, och att de, som äro intresserade och vilja ha kronans jord, ha att ge sig till känna, samt att såväl jordförmedlingsbyråerna som egnahemsnämnden därvid kunna få göra sina framställningar.

Motionärerna och likaså reservanterna säga, att ingenting i försäljningsväg kommit till stånd vad beträffar obebyggd jord, vilket man påstår bero därpå, att de sökande icke anse det lönt att försöka få köpa jord, ty de få i alla fall ingenting. Jag vill då säga, att om det icke har förekommit i så stor utsträckning, har det dock under de år, som jag varit med i jordbruksutskottet och riksdagen skett rätt många försäljningar på Kungl. Maj:ts förslag och riksdagens beslut. Det har ju lämnats statistik däröver. Huvudsakligen har det kanske varit torp och lägenheter för bostadsändamål, men det har också skett försäljningar till jordbruksändamål till och med av obebyggd jord. Det har dock inträffat, att det många gånger visat sig vara svårt att få avsöndrad obebyggd jord försäld, även då den utbjudits till försäljning på offentlig auktion.

Jag sade, att jag icke vill yttra mig om huruvida de bestämmelser, som nu finnas, äro fullt tillräckliga. Jag tror det icke. Jag tror, att man kan behöva ändra de nuvarande bestämmelserna, och att det väl kan gå för sig, men jag vill fästa uppmärksamheten på, att varken i motionerna eller i reservationen föreslås någon särskild punkt, där man anser en ändring vara påkallad.

Nu säga motionärerna, som jag sade, att orsakerna till att det icke funnits spekulanter skulle vara, att det har varit för små utsikter att få köpa. Man vill därför ordna det på det sättet, att man skall stycka kronojord för att så att säga ha den på lager, när en köpare kommer och anmäler sig. Jag tror, att det är mycket tvivelaktigt, om man verkligen kan gå den vägen. Jag tror, att det kommer att föra med sig, att man får ha jord liggande i avbidan på att man skall kunna sälja den, jord som man får mycket svårt att på så kort tid få utarrenderad. Det kommer kanske att gå såsom i vissa egnahemsbolag, att man får låta jorden ligga så gott som för fädot i avvaktan på att man skall få sälja den.

De motioner, som ha förelegat till behandling, ha väckts såväl av det folkfrisinade som av det liberala partiet. Alla reservanter tillhöra det folkfrisinade partiet, men man tycker det är egendomligt, att dessa reservanter i jordbruksutskottet icke ha tagit den kläm, som finns i deras egen motion, utan i stället ha tagit klämmen i den liberala motionen.

Herr Löfgren i Stockholm sade, att detta var en storpolitisk fråga, som enligt hans förmenande skulle komma att klarläggas, hur partilinjerna lägo, och hur de olika partierna ställde sig till denna fråga. Jag vill säga herr Löfgren, att vad det gäller upplåtelse av kronojord, råder det ingen meningsskiljaktighet på socialdemokratiskt håll. Vi vilja, att kronojorden skall komma ut till dem, som vilja bruka den, att man skall stycka vad som lämpligen kan styckas, och att man skall låta folk få sin försörjning av jorden. Det är icke på den punkten, som stridigheter ha stått, utan dessa gälla mera, kan man säga, en lämplighetsfråga, om det skall ske på sådant sätt, som motionärer och reservanter här förorda.

Herr Löfgren tycktes också vilja förmena, att kronan har uppträtt alltför liberalt mot sina arrendatorer, men han framhöll också, att torpare och lägenhetsinnehavare ha fått betala mycket större arrenden. Ja, det var en tid, då detta mycket allmänt praktiserades, men under mina första riksdagsår gjordes

från vårt håll och jag vågar säga även från det dåvarande liberala partiet starka anmärkningar mot det sätt, varpå man behandlade de så kallade underarrendatorerna under de större arrendatorerna. Sedan dess har riksdagen emellertid sålt en stor del av dessa f. d. torp, som ha legat under egendomar, och varje gång en egendom nu blir ledig från arrende och en ny uppskattning skall ske, äger det rum försäljningar av dylika torp och lägenheter, som ligga på kronans jord.

Jag sade, att vi från socialdemokratiskt håll icke ha något att invända mot att kronans jord kommer ut, och att därav bildas nya självständiga jordbruk. På den punkten råder således ingen meningsskiljaktighet. Sedan kan man ju diskutera, under vilka former jorden skall upplåtas. Jag vågar påstå, att ingen i denna kammare skall kunna säga, att vi socialdemokrater i jordbruksutskottet och kammaren skulle ha ställt oss avvisande mot de många försäljningar med äganderätt, som ha ägt rum. Det kan vara ett och annat fall, där man haft att pröva lämpligheten av en försäljning av den eller den egendomen, den eller den lägenheten vid det och det tillfället, där meningarna ha kunnat gå i sär, men i stort sett kan man icke säga annat än att såväl jordbruksutskottet som riksdagen ha välvilligt tillmötesgått de framställningar, som ha gjorts om att få köpa av kronans jord.

Ja, då säger man, att om nu förhållandet är sådant, att det icke råder någon meningsskiljaktighet i fråga om att vi skola stycka kronoegendomar och upplåta dem till självständiga brukningsdelar, särskilt i de fall, som motionärerna ha pekat på, då åbyggnaderna äro dåliga och man står inför nybyggnader, varför kunna då icke de socialdemokratiska ledamöterna av jordbruksutskottet i all rinlighets namn gå med på ett skrivelseförslag. Ja, mina ärade kammarledamöter, det är enligt min uppfattning så, att när ett riksdagens utskott förordar en skrivelse till Kungl. Maj:t, är det utskottets skyldighet att ge några fasta direktiv, på vilka Kungl. Maj:t skall bygga den utredning, som begäres, och Kungl. Maj:t har rätt att av riksdagen fordra direktiv om vad riksdagen vill, om Kungl. Maj:t överhuvud taget skall kunna effektuera riksdagens skrivelse. Jag vågar påstå, att inga sådana direktiv finnas i reservationen. Reservanterna ha icke kunnat angiva några dylika direktiv, och jag förstår mycket väl, att det varit omöjligt för dem, därför att det icke finns några bestämda riktlinjer för hur man tänkt sig saken i de motioner, som väckts i denna fråga. Den motion, som är undertecknad av det liberala partiet och som jag har här i min hand, innehåller först en statistik över kronans jord. Det sägs där vidare, att det vore förmånligare, om staten hade skogsmark i stället för åkerjord. Där talas även om, att det finnes dåliga ekonomibyggnader på vissa egendomar i Malmöhus län, och framhålles, att det finns ett övningsfält utanför Lund, som ännu användes av södra skånska infanteriregementet, men som, när det blir ledigt, man önskar skulle upplåtas åt personer, som äro villiga att uppodla det samma. Så slutar motionen med en kläm, som innehåller begäran om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Vad finns det för riktlinjer i denna liberala motion, herr Löfgren i Stockholm? Jag kan omöjligt få fram några riktlinjer, och det må därför vara reservanterna förlåtet, att de i sin reservation icke ha kommit fram med några direktiv i fråga om detta skrivelseförslag.

Vad är det, striden står om? Vad är det vi diskutera? Ja, icke är det den jordpolitiska frågan om önskvärdheten av att statens jord i lämpliga brukningsdelar kommer ut till folket och att kronans stora gods sönderstyckas. Den saken behöva vi icke diskutera här i dag. Om lämpligheten härav äro vi inom denna kammare från alla partier ense. Beträffande frågan om, under vilka former statens jord skall upplåtas, tycker jag, att herrarna gå händelserna i förväg. För min personliga del kan jag gå på båda linjerna samtidigt. Herr Löfgren sade: om ingen vill ha besittningsrätten, hur går det då? Hur vet herr

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Löfgren i Stockholm, att det här i vårt land icke finns folk, som skulle vilja mot besittningsrätt ha en torva av Sveriges jord? Det vet han icke, och när han icke vet det, tycker jag, att det är för tidigt att kasta fram, att det är en sak som folket icke vill ha. Vem äger Sveriges jord, herr Löfgren i Stockholm? Det göra icke bönder och godsägare. De äga visserligen en del, men det mesta äges av bankerna. En stor del av Sveriges bönder äro arrendatorer under bankerna. De slita och plita varje dag i veckan för att få ihop det arrende, som går under form av räntor till bankernas kassavalv. Låt folk välja, om de vilja ha en ärftligt tryggad besittningsrätt eller om de vilja, som min gamle vän och kamrat, vilken icke längre tillhör kammaren, herr Månsson i Backa, sade i en replik till mig, hellre vara bankernas slav än statens slav. Låt dem välja.

Vad vi egentligen diskutera här, är den meningsskiljaktighet, som råder mellan utskottsreservanterna och utskottsmajoriteten om lämpligheten att nu skriva till Kungl. Maj:t i den form, som klämman i den liberala motionen innebär och som nu kommit fram här i reservationen. Jag vill för min personliga del säga det, att hade reservanterna tagit den kläm, som finns i den folkfrisinade motionen, så hade jag kunnat reflektera på att gå med och tillstyrka ett skrivelseförslag.

Vad är det nu, som man i denna kläm begär? Jo, att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning låter utarbeta en plan för styckning av härför lämpade kronoegendomar samt för nästkommande riksdag framlägger förslag. Ja, det må ursäktas mig, att mitt enkla bondförstånd icke räcker till. Hur skall detta kunna ske, och hur skall man kunna ha det klart till 1927 års riksdag? Vad mena motionärerna? Mena de med denna skrivelse, att man skulle inskränka sig till att få en förteckning över vilka egendomar, som bli tillgängliga under de närmaste åren, låt oss säga 1927, 1928 och 1929, vilka arrenden som då upphöra. Ja, härför behövs ingen utredning, därom kan man vilket ögonblick som helst få uppgift från domänstyrelsen. Vad menar man med den plan för styckning, som det är fråga om här? Är det meningen, att man skall inskränka sig till ett allmänt summariskt uttalande från herrar domänintendenter eller till något slags provisorisk förhandsundersökning, vilka egendomar som kunna lämpa sig för styckning? Ja, detta kanske man kan åstadkomma på en tämligen kort tid. Men antag, att detta icke är reservanternas eller motionärernas mening. Jag vill fortfarande påpeka, att det i reservationen icke finnes ett enda ord om hur man tänker sig denna sak. Skall det bli domänintendenternas yttranden, som skola läggas till grund för denna plan? Ja, då blir det nog en summarisk och subjektiv uppfattning, som kommer till uttryck, beroende på de olika personernas antipati eller sympati för en ifrågasatt styckning. Jag vill framhålla, att det kommer mycket an på det sinnelag, som respektive domänintendenter i de olika länen ha, när det gäller att få till stånd försäljning av kronans egendomar. Är det domänintendenter och uppskattningsmän, som äro intresserade av att kronans jord skall försälgas, då finns det möjlighet, men är det domänintendenter, som sätta sig på tvären, då är det omöjligt. Jag vet ett fall, när en domänintendent, när man kom och frågade honom, om man skulle kunna få köpa ett stycke jord, gav det beskedet, att det aldrig kunde komma i fråga. Försäljningen kom i alla fall till stånd, därför att uppskattningsmännen intogo en annan ståndpunkt. Men om folk kommer till domänintendenten och frågar, om det lönar sig att göra sig besvär, och då blir avvisade med, att det aldrig kan komma i fråga, är det icke underligt, om spekulanterna utebli.

Är det då meningen, att man verkligen skall få en uttömmande redogörelse, omfattande alla kronans egendomar, som kunna vara lämpliga att styckas,

och menar man, att det skall vara en fullständig styckningsplan, byggd på en på ort och ställe verkställd förrättning, då säger jag ännu en gång, att det är orimligt att kunna tänka sig, att ett förslag skall vara färdigt icke blott till 1926 års slut utan någon månad efter midsommar i år, vilket torde vara nödvändigt, om det skall göras till föremål för kungl. proposition och framläggas för nästa års riksdag. Jag tänker, att över detta förslag behöva vissa yttranden inhämtas. Man kan väl icke gå förbi till exempel domänstyrelsen liksom väl ej heller ett par andra myndigheter. Jag tror, att den väg, man får gå, blir att pröva och uppgöra styckningsplaner för de egendomar, som bli lediga till försäljning eller upplåtelse, när arrendetiden är slut. Jag medger, att de nuvarande bestämmelserna och de nuvarande reglerna för upplåtelse av kronans jord icke äro tillfyllest, och jag vill därför vädja till regeringen, att den ser till, om det är möjligt att på de punkter, där det finns brister, bättra på dessa bestämmelser, så att de kunna på ett mera effektivt och smidigt sätt användas, än vad som nu är fallet. Jag tror vidare, att det icke är riktigt, om man gör upp styckningsplaner, åtminstone dyrbara sådana, grundade på förrättningar verkställda på ort och ställe, för en alltför lång tid framåt. Ty då kan det inträffa, som här förut påpekats, att när man kommer till den dagen, då det skall vidtagas åtgärder för att uppdelas en kronans egendom, dessa styckningsplaner, som äro gjorda i förtid, icke hålla, utan man får göra om dem igen. Man bör även taga hänsyn till ortsbefolkningens intressen och till önskemålen hos befolkningen i den trakt, där egendomen är belägen. Det finns många jordbruk, som äro så små och svaga, att man kan säga, att de ha för litet jord, men som ligga intill en kronans egendom, och det har då i många fall praktiserats, att riksdagen har gått in på en försäljning av jord för att lägga till en lägenhet eller ett mindre ställe. Det är sådana förhållanden, som man måste taga hänsyn till, när styckningsplanerna skola uppgöras, och gör man upp dem alltför lång tid i förväg, är jag rädd för att de icke kunna komma till användning.

Jag har för min personliga del sagt, att jag är för att kronans jord kommer ut till det jordbrukande folket. Men jag är icke lika säker på att det är lämpligt att på en enda gång kasta ut densamma i den allmänna marknaden. Detta lär för övrigt icke kunna gå för sig, så att man behöver icke hysa några farhågor härför, enär denna jord är utarrenderad på bestämda tider, och man kan väl icke gärna från statsmakternas sida komma och göra anspråk på att få taga jorden i besittning, förrän arrendetiden utgår. Jag tror försiktigheten bjuder, och att det är klokt, att man tillgriper kronans jord successivt under en lång följd av år. Jag tror, att det kommer att verka även i annat syfte, nämligen i ett jordprisreglerande syfte, vilket kan vara till välsignelse även för dem, som söka jordbruk på enskild jord.

Herr Hamrin uttalade här från denna plats nästan, jag vågar säga, ett hot. Han förklarade, att om socialdemokraterna icke bifölle reservationen, skulle de folkfrisinna komma att ställa sig på en bestämd avslagslinje beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående åborätten. Jag vet av gammal erfarenhet, att de folkfrisinna och liberala partierna äro mycket livade för hästbytarpolitik, men jag tycker, att det är för tidigt att börja byta hästar ännu, innan man fått se, hurudan sele och hurudant tücke den häst är iförd, som kommer från första lagutskottet. När vi få se den skepnaden, då kunna vi börja att underhandla, men i dag tycker jag, att herr Hamrin är alldeles för tidigt ute.

Ja, herr talman, skälet varför jag går emot reservationen, är, som jag förut påpekat, att jag icke anser, att i skrivelseförslaget finnas sådana bärande direktiv, att man kan avlåta en dylik skrivelse till Kungl. Maj:t och bedja Kungl. Maj:t att låta utarbета fullständig styckningsplan och komma med en utred-

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

ning till 1927 års riksdag. Det är enligt min uppfattning för mycket begärt, och jag tror, att det är omöjligt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Laurin**: Herr talman, mina damer och herrar! Det har ju redan av en talare antytts, att jag med flera kamrater väckt en motion i detta ärende, och det må då tillåtas mig att säga några ord även om denna motion. Visserligen är min motion vidsträcktare, men den överensstämmer däri med motionerna här, att vi anse, att kronans jord först bör komma i fråga.

Det förefaller mig, som om det mest neutrala i dessa strider om jordens upplåtelse borde vara just utdelande av kronans jord. Men vad inträffar? Jo, under det att man från talarstolar och på agitationsmöten högt och vitt och brett talar om jordhunger och de jordlösas rätt till jord, så, när någon försöker komma med en lösning helt eller delvis, då är man emot, och då staplar man upp alla möjliga skäl. Då är det bra, som det är, som en ärad talare sade. Det återstår intet att önska i fråga om möjligheterna att kunna stycka kronans egendomar. Mina damer och herrar, det ligger en betydlig skillnad emellan möjligheterna och verkligheten. Verkligheten, vågar jag påstå, har hittills varit ganska ringa, och även möjligheterna äro rätt så små, när man tänker på de stora egendomarna, ty det tar dock en viss tid, innan eventuella köpare kunna komma i tillfälle att få de önskade jordbitarna. Man staplar även upp andra skäl. Man säger: hur skall det gå, om man kastar ut i marknaden denna massa av jordlotter? Man måste gå försiktigt till väga med andra ord. Jag skulle vilja höra dessa talare, som sagt detta i dag, förkunna samma regel på sina möten ute i landet.

Herr Sköld säger också: var skola vi taga kapital till en så omfattande jordstyckning? Jag torde kunna fråga: var skall man taga kapital till de hem, som skola komma till enligt åborätten? Jag tror, att det blir ändå svårare. Här är det dock fråga om hem på egen grund, och därtill kan ju finnas möjlighet för enskilda att erhålla kapital. Jag vill icke vara så förmänten, att jag, då min motion en gång kommer före i kammaren, ber om litet välvilja. Annars löser just min motion denna fråga om kapital till de nya jordbruken.

Ja, man kan resonera, hur man vill, men det kan icke hjälpas, att man får den uppfattningen, att man vill ha dessa jordfrågor för politiskt ändamål, för att leva länge och högt på desamma. Det har också man och man emellan sagts, att meningen med dessa jordmotioner vore att nå ett partipolitiskt syfte. Det må vara därmed, hur det vill. Det anmärkes också, att reservanterna säga för litet. De ha icke sagt någonting egentligt. Men de skriva dock, att de vilja underställa Kungl. Maj:t saken, för att Kungl. Maj:t skall kunna komma fram med förslag till ett annat år. Man behöver icke såsom herr Sköld tala om att det var omöjligt och oegentligt med styckningsplaner. Man behöver väl icke tolka reservationen så, utan jag förmodar, att de ärade reservanterna mena, att Kungl. Maj:t skall komma med en fullständig plan för att utnyttja kronans egendomar. Att direktiven icke äro så skarpa, borde väl ändå minst bli föremål för anmärkning från det partis sida, som regeringen tillhör, ty får detta parti den förmånen, att denna regering sitter kvar, är det väl bra, att dess handlingsfrihet i detta fall icke blir kringskuren alltför mycket. Alltså te sig dessa anmärkningar även härvidlag för mig, som om det blott vore de obotfärdigas förhinder. Man försöker stapla upp än det ena och än det andra skälet, men man vill egentligen ingenting. Man säger, att man vill, därför att det skall låta bra ute i landet, men i realiteten vill man ingenting.

Jag vill till slut säga, att då jag kommer att giva min röst för reservationen, gör jag det i den förvisningen, att varje strävan att skaffa jordlösa svenska män ett stycke egen jord att bruka bör stödjas, om detta sker efter förnuftiga grunder.

Herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

An yck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

Herr Herou: Herr talman! Jag kan till en del förstå dem, som ur den synpunkten att staten inte skall fränhända sig den spillra av jord i allmän ägo, som fortfarande finnes kvar i statens händer, gå emot en ytterligare appmjukning av bestämmelserna om jordförsäljningarna. Men jag menar att var och en, som tror på arbetarklassens och bondeklassens allt starkare framryckande till det politiska bestämmandet i landet, ändå måste säga sig, att vi ju i alla fall ha möjlighet att korrigera en inte önskvärd utveckling av dessa ting, och därför kan man givetvis se på den här föreliggande frågan ur rent praktiska synpunkter.

Vid årets riksdag föreligger ju jordfrågan till behandling genom förslag på tre olika linjer, som väl var för sig skulle utgöra ett litet tuppfjät mot jordfrågans lösning i detta land. Men inte ens om man går så långt, att man bifaller kommunisternas förslag om expropriation av jord för jordbruksändamål, har man jordfrågan löst, och ännu mycket mindre är sannerligen jordfrågan löst genom att vi nu bifalla det förslag till skrivelse, som i dag föreligger. Herrar reformatorer kunna således mycket väl och med gott samvet bifalla förslaget, även om de icke vilja giva de frisinna äran att få jordfrågan löst. Ty det kommer, som sagt, inte alls att nu bli någon lösning av jordfrågan, endast ett litet tuppfjät framåt. Det kommer att bli tillräckligt många uppgifter kvar åt andra som vilja reformera.

Här föreligger alltså vid denna riksdag kommunisternas förslag om expropriation. Jag nämner detta först, som ju riktigt är, därför att det är det mest omfattande förslaget. Så ha vi regeringens förslag om åborätt, och så ha vi slutligen de frisinna och de liberalas gemensamma förslag i reservationen om en skrivelse till regeringen.

Här har det sagts, att allt är bra som det är, eller man har åtminstone givit uttryck för den tanken. Man har i varje fall sagt det i utskottets motivering. Man har nämligen sagt, att redan nu säljes statens jord, och att bestämmelserna äro fullt tillräckliga för önskemålen. Men, mina herrar, jag tillåter mig i alla fall betvivla, att förhållandena äro bra, som de äro. Jag vill fråga, om det inte finns bra mycket av byråkrati inom de olika institutioner, som handha de många olika jordfrågorna, och om det i alla fall inte kan behövas en sådan här diskussion för att salta, där litet salt kan behövas. Jag skall erinra dem av herrarna, som suttit här i kammaren i ett tiotal år och sålunda ha en praktisk erfarenhet om föreliggande fråga, att en ledamot av denna kammare, herr Vennerström, år 1917 interPELLERADE dåvarande jordbruksministern om den vanhävd, som skulle finnas vid vissa kronoegendomar. Han fick också svar av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, och i det svaret säges om egendomen Ängsnäs i Öster Färnebo socken, som skulle vara särskilt vanhävdad, på följande sätt: »Jag vill framhålla, att avsikten hela tiden varit att sälja åtminstone huvuddelen av denna jordbruksegendom, vilken icke lämpar sig att behålla i kronans ägo, utom möjligen vad angår mark för några skogsarbetarebostäder. Emellertid ha nödiga utredningar icke medhunnits i sådan riktning, att förslag härom kan föreläggas den nu samlade riksdagen. Enligt vad domänstyrelsen meddelat lärer utsikt finnas, att ärendet skall kunna bli färdigt till 1918 års riksdag.»

Vi ha visst nu 1926 års riksdag. Ännu föreligger intet förslag, utan denna stora jordbruksegendom har utarrenderats år efter år, i avvaktan på det sålunda

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

utlovade förslaget från domänstyrelsen. Jag har vidare talat med åtskilliga av kammarens ledamöter, som ha fått liknande erfarenheter från sina hembygder. Här behövs sannerligen rättelse, ty det kan inte vara önskvärt, att sådana förhållanden, som nu råda på detta område, alljämt få fortfara.

Nu är det en del, som hysa betänkligheter mot det förslag, som här framställts, ur den synpunkten, och det har visst sagts i regeringsorganet i dag, nämligen att jorden skulle komma i orätta händer och bli föremål för jordspekulation. Jag vill däremot invända, att det torde vara riktigt att påstå, att ju mera jord vi göra tillgänglig i marknaden för brukarna, desto mer hållas jordspekulanterna och den orätmätiga jordspekulationen tillbaka, och det är från de synpunkterna, som kommunisterna ha krävt expropriation även av bolagens och de större jordbrukarnas jord för småbruksändamål. Jag anser också, att ett expropriationskrav kan komma att få ännu större styrka, därest kronan själv i första hand gör sin egen jord i största möjliga mån tillgänglig på så goda villkor som det är möjligt.

Vidare vill jag i detta sammanhang reagera mot regeringsorganets tal om staten eller kronan såsom den *alltid* humane arrendeupplåtaren. Det är visserligen sant, att på vissa orter i södra eller mellersta Sverige råda sådana förhållanden, att arrendeupplåtelse rent av ha blivit en handelsvara. Men det finns och kan påvisas ett flertal fall, hurusom i Norrland och även i mellersta Sverige kronan som arrendeupplåtare är fullt ut lika hänsynslös som en del bolag. I arbetskontrakt o. s. v. föreslås villkor, som för arbetarna på kronoparkerna äro fullkomligt orimliga. Det har också i kammaren sagts, att ett bifall till skrivelseförslaget skulle medföra, att de frisinnaede sedermera inte ämnade gå med på regeringsförslaget i fråga om åborätten. Herr Hamrin har däremot anfört en motsatt uppfattning. Han har ju sagt ifrån, att därest vi nu inte bifalla skrivelseförslaget komma de frisinnaede i detta fall att yrka avslag. Jag skall inte tillmäta vare sig den ena eller den andra av dessa synpunkter avgörande betydelse, ty, som sagt, jag har den uppfattningen, att arbetarnas och böndernas inflytande i Sveriges politik kommer att vara i stigande, och om så blir förhållandet komma vi att ordna jordfrågorna och därmed sammanhängande andra frågor som det är lämpligt. De politiska partier, som nu rida spår mot långt gående krav i jordfrågan, må gärna fortsätta med den trafiken. De, som tro på en »demokratisk utveckling» och en utveckling av den »demokratiska folkstaten», eller vi kommunister, som tro på arbetarnas och böndernas makt i snar framtid, behöva icke frukta dessa tendenser.

Men nu, innan vi ha dessa möjligheter att ordna jordfrågorna i enlighet med det arbetande jordfolkets önsknings, skulle, menar man, ingenting göras. Skola vi då bara vänta på åborättsförslaget? Skola vi bara vänta på, att det ena eller det andra långtgående förslaget skall vinna majoritet, och innan dess ingenting göra? Givetvis inte! Vi måste i varje situation behandla frågan ur rent praktiska synpunkter, och om vi äro anhängare av uppfattningen, att jorden skall göras tillgänglig för dess brukare, måste vi också i konsekvens därmed gå med på varje uppslag, som kan leda dithän.

Med kraftigt understrykande, herr talman, av de i reservationen anförda uttalandena om hindrande av jordspekulationen, ber jag att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall endast säga några ord. Jag kan så mycket hellre göra det, som debatten här i verkligheten rört sig vid sidan om den föreliggande frågan. Debatten har haft en stark bismak av politik och rört sig på andra marker än där den egentligen hört hemma.

Om det centrala i denna fråga råder inte någon som helst meningsskiljaktig-

het, nämligen därom att statens jord i så stor utsträckning som möjligt kommer ut på flera händer. Jag upprepar ännu en gång, att det råder inte den minsta meningsskiljaktighet om den saken. Men beträffande de vägar, på vilka man skall nå målet, ha varken motionärerna eller reservanterna anvisat framkomliga sådana. Debatten har icke heller varit på minsta vis klargörande. Reservationen anger inte någon annan utväg än en plan för en styckning i stor utsträckning. De bestämmelser, som nu reglera försäljningarna, skola stå oförändrade. Det har inte gjorts ens en antydning om, i vilken riktning och varest man skulle göra några förändringar för att befordra uppnåendet av det önskvärda målet. Och det är ju detta, som har varit det avgörande för utskottets ståndpunkt.

Inte heller motionärerna ha givit några riktlinjer för denna verksamhet, i varje fall ingen annan riktlinje än den, att det skulle göras upp en plan för en ökad styckning. Vi ha vänt oss mot detta och sagt, att med tillämpningen av förutvarande bestämmelser är det möjligt att få stycka varenda kronans egendom i detta land, och att det hela sålunda är en ren tillämpningsfråga. Herr Sköld pekade på ett förhållande, som kanske bör understrykas. Vi ha här i landet jordförmedlingsbyråer och egnahemsnämnder, som ha statsmedel till sitt förfogande. Men vad göra dessa byråer och egnahemsnämnder? Det står dem öppet att göra framställning om att till egna hem stycka vilken kronans egendom som helst, som är arrendeledig.

Jag konstaterar sålunda, att frågan fortfarande ligger på det sättet, att ingen här under debatten har kunnat anvisa några nya framkomliga vägar för att nå det önskvärda målet. Det är naturligt, att man under sådana förhållanden inte kan annat än hålla fast vid utskottets utlåtande.

Det kunde ha varit lockande att replikera åtskilligt av vad som yttrats här under debatten, men jag skall inte göra det, då den väsentligen rört sig vid sidan om saken. Huvudanförandet, som hölls av herr Löfgren, var till hälften av sitt innehåll en polemik mot en här i Stockholm utkommande tidning och till sin andra hälft ett resonering om åborätten, en fråga som alls inte föreligger till avgörande nu.

Herr talman, jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Sedan jag höll mitt första anförande i denna debatt har det hållits en hel del anföranden, som på ett utomordentligt sätt ha klarlagt vad motionärerna velat i denna sak. Jag skall alltså nu inte upptaga tiden med att ytterligare gå in på vad motionärerna önska. Jag skall inskränka mig att lämna svar på de frågor, som såväl utskottets ärade ordförande som sedermera herr Lindman framställt, och som äro av den art att de kräva ett svar direkt från reservanternas sida. Innan jag gör det, skall jag emellertid be att få säga till utskottets ärade ordförande, att vi naturligtvis förutsätta, att vid uppgörandet av en sådan styckningsplan, som här begäres, man skall taga hänsyn till den omständigheten, att vederbörande arrendatorer naturligtvis skola sitta arrendtiden ut. Den saken är ju självfallen, liksom det också torde vara tämligen klart, att när man vid en förnyad arrendeperiods ingående framlägger förslag om styckning av en viss kronoegendom man måste gå ut ifrån, att styckningen i regel kommer att göras så, att det upprättas en huvudgård, och till denna huvudgård skulle väl, såvitt jag förstår, den dittillsvarande arrendatorn få hembudsrätten. Jag tror alltså att man inte med skäl kan påstå, att reservanterna ha förbisett de svårigheter, som på den punkten skulle komma att uppstå. Jag skulle förresten vilja säga, med hänsyn till vad herr Sköld här under debatten anför, att det väl närmast är en fördel att icke för alla kronoegendomar arrendetiden löper ut samtidigt. Ty just därigenom, att det tid efter annan finns kronoegendomar, där arrendetiden löper ut,

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

får man en garanti för, att inte alla staten tillhöriga egendomar på en gång kastas ut i marknaden och utbudas till salu. Det är ju detta herr Sköld fruktar, att alltför mycket jord skulle komma ut i marknaden på en gång, så att man inte skulle ha någon möjlighet att få spekulanter. Vad denna farhåga beträffar — att man inte skulle kunna få spekulanter till dessa kronoegendomar — vill jag för min del hava sagt, att den sidan av saken inte är så farlig. Jag har litet kännedom om förhållandena i mitt eget län, där det ingalunda kan sägas att efterfrågan på jord är den största i landet, men där ju i varje fall efterfrågan i rätt stor omfattning äger rum. Där ha under det sist gångna året styckats åtskilliga egendomar, jag tänker framför allt på två mycket stora, enskilda tillhöriga egendomar. I det ena fallet gällde det en styckningsplan, som gjorde det möjligt att försälja inte mindre än ett 45-tal större och mindre jordbruk. Samtliga dessa voro försålda på en tid av tre à fyra månader. I det andra fallet gällde det att sälja inte mindre än ett 60-tal brukningsdelar från ett mycket stort gods i södra Tjust. På tre månader hade man sålt samtliga dessa brukningsdelar. Det visade sig endast vissa svårigheter att placera det slott med därtill hörande parkområde, som tillhörde detta gods, men till slut ordnades också den saken.

Jag vill alltså med detta hava sagt, att nog finnes det folk, som vilja hava jord, så att man behöver icke befara, att det icke finnes spekulanter.

Utskottets ärade ordförande har ju här även i sitt senaste anförande med styrka velat göra gällande, att det med nuvarande bestämmelser kan vara nog. Det är ju precis samma sak, som utskottet för övrigt säger i sitt betänkande, det finnes dock ett stort *men* och *om* i utlåtandet. Man förutsätter, att det finnes intresse för en styckning av kronoegendomarna från egnahemsnämndernas och hushållningssällskapens sida. Jag har tidigare sagt, att jag tillåter mig tvivla på, att detta intresse alltid är tillfinnandes inom de olika hushållningssällskapen, och så sent som i lördags hade jag tillfälle att i en debatt i kammaren påpeka, att det vore av behovet påkallat, att Kungl. Maj:t gjorde det möjligt för egnahemsinspektören att i vidare omfattning än hittills se till, att hushållningssällskapen och dess egnahemsnämnder verkligen gjorde något på detta område. Jag erinrade därom, att våra jordförmedlingsbyråer, som äro knutna till hushållningssällskapen, i många fall icke äro annat än institutioner på papperet, som icke utöva någon som helst jordförmedlingsverksamhet.

Såvitt jag förstår skulle man vid uppgörandet av den plan till styckning av kronoegendomar, varom här är fråga, icke blott se till, att man skulle få en sådan styckning till stånd, utan man skulle jämväl i ena eller andra formen söka komma fram till en sådan ståndpunkt, att hushållningssällskapen och dess egnahemsnämnder tvingades att taga befattning med denna sak. Utskottets ordförande talade ju också om den enligt hans mening stora betydelse, som ligger däri, att länsstyrelsen skall kungöra, vilka kronoegendomar som under det kommande året bleve arrendelediga, så att enskilda spekulanter skulle få tillfälle att till hushållningssällskapen och domänintendenterna komma in med framställningar om att få köpa. Ja, nog har den bestämmelsen en viss betydelse, men när man vet, att det är på det sättet, att det gång efter annan har från enskildas sida gjorts framställningar om att få inköpa vissa delar av en kronoegendom och domänintendenterna hava ställt sig avvisande, kan man till slut förstå, att en hel del spekulanter bliva betagna lusten att komma igen om samma sak. Jag har i detta fallet bl. a. hört ett exempel från mellersta Sverige, där en kronoarrendator gång efter annan gjort framställning till vederbörande domänintendent om rätt att få inköpa ett område om 80 tunnland av en större kronoegendom, och som skulle ligga avsides beläget i förhållande till huvudgården i övrigt. Gång efter annan sade domänintendenten nej till detta, han ville icke förorda det, och till slut gick han så långt, att han till svar på

denna begäran om att få inköpa detta område sade, att, »arrendatorer och bönder skulle enligt min mening avstyckas, så att man sluppe ifrån dem». Det är tydligt, att man icke är glad åt att komma igen gång efter annan och begära att få köpa staten tillhörig jord, så länge som de myndigheter, som skola behandla dessa framställningar, göra det på det sätt som i det nu av mig anförda fallet.

Utskottets ordförande ville också göra gällande, att det frisinnade partiets motionärer icke vetat vad de velat i denna fråga, när dess representanter inom utskottet lupit ifrån att yrka bifall till sin egen motion och i stället i reservationen tagit upp klämman till den liberala motionen. Jag kan ju säga, att det föreligger väl i själva verket ingen skillnad emellan den liberala och den frisinnade motionen i sak, utan båda motionerna gå ut på precis detsamma. Det var endast i ett hänseende, som det förelåg en liten skillnad, och det var, där man i klämman till den liberala motionen skjutit in det ordet, om utarbetande av en *plan*. Reservanterna ansågo, att det kunde vara fördelaktigt att få med detta lilla ord i klämman, — och det var därför man stannade för den i reservationen.

Nu till den fråga, som först utskottets ordförande och sedermera herr Lindman ställde till mig. Man talade från dessa båda diametralt motsatta håll om den oklarhet, som ligger i reservationen, när man däri säger, att man vill hava sådana bestämmelser fästade vid upplåtelsen, att dessa jordbruk skola behålla sin självständiga karaktär. Man har frågat: vad mena reservanterna med detta? Jag kan svara, att vi mena vad som står där. Vi vilja, att dessa jordbruk skola bibehållas som självständiga jordbruk. Då kan man fråga sig kanske, varför man har kommit på den idén att taga upp just detta i motiveringen för reservationen. Det beror helt enkelt därpå, att det i några fall har visat sig, att man har styckat kronoegendomar till mindre jordbruk, men där sedermera de nya innehavarna försålt dem till andra personer, som åter sammanfört dessa mindre lotter till ett större jordbruk. Det kan icke vara något intresse för oss, som vilja en försäljning av kronoegendomarna för att nå ett socialt syfte, att det skall få gå till på det sättet. Därför vill man, att det skall undersökas, huruvida det kan införas bestämmelser, som förhindra en sådan sammanslagning av styckade jordbruksegendomar.

Jag har personligen — i likhet med motionärerna — den övertygelsen, att styckning och försäljning av kronans egendomar skall ske med full äganderätt. I det hänseendet vill jag säga ett par ord till herr Johansson i Uppmälby, när han i sitt anförande vill göra gällande, att det inte alltid är så bra med äganderätten, utan det kunde tänkas, att andra upplåtelseformer kunde vara bättre. Jag skall medgiva, att i vissa fall — för dem som icke hava något kapital att börja med — en besittningsform i början kan tänkas vara bättre, men i stort sett, i tid och längd och uthållighet, är det nog så, att det är äganderätten som är den bästa upplåtelseformen, och jag tror, att den är den form, som småbrukarna helst önska att vinna. Herr Johansson i Uppmälby uppställde till besvarande den frågan: Vem är det som äger Sveriges jord? Han lämnade själv det svaret, att det är icke lantbrukarna, utan det är i allmänhet de stora bankerna. Jag kan för all del medgiva, att herr Johansson i Uppmälby i viss omfattning har rätt, och jag kan också säga, att jag mången gång har beklagat, att penningens makt över arbetet — på jordbrukets område — skall vara så stor som den är, så att den praktiskt taget kan i en del fall omöjliggöra för den som vill ägna sig åt denna näring att bedriva densamma. Men det hindrar icke, att jag till slut i alla fall, när jag sammanfattar mina synpunkter just på den sidan av jordfrågan, kommer fram till att säga detsamma, som den gamle hedersmannen herr Månsson i Backa på sin tid sade till herr Johansson i Uppmälby, då man debatterade dessa frågor: »att i valet att

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

*Ang. styckning och försäljning av kronoegen-
domar.
(Forts.)*

vara statens slav eller bankernas väljer även jag den sista vägen, därför att det är nog ändock så, att även en mycket skuldsatt jordbrukare arbetar bättre; han lägger ner mera arbete på att få sitt jordbruk upp i produktiv kraft, om han har den känslan, att trots allt kan han nära den förhoppningen, att, i mån som tiden går under det han arbetar och sliter, torvan till sist blir hans egen. Man kan gentemot detta mitt resonemang säga, att det är väl ändock rysligt, att människor på det sättet skola tvingas att slita och dragas med stor skuldsättning. Ja, det är sant! Det är dock en gång för alla på det sättet, att de som äro hänvisade till att bruka Sveriges jord måste slita och släpa under ett helt långt liv för en ringa ersättning, och att de kanske ändock aldrig nå detta mål, att bliva fullt besuttna på den torva som de i ljusare ögonblick kalla sin. Men låt oss ändock vara överens om, att de kunna få nära det hoppet, att den någon gång skall bli deras egen. Och om den icke blir det, ja, då hava de i alla fall utfört ett arbete, som efterkommande generationer få draga nytta av, ett arbete, som kanske icke utförts i den omfattningen, därest icke hoppet burit dem uppe!

Herr talman, jag skall nu sluta. Jag tror, att vad som från vårt håll i dag blivit sagt i denna debatt är av den art, att man fortfarande med tillförsikt kan yrka bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! I anledning av uttalanden under debatten att de, som icke vilja vara med om reservationen, överhuvud taget icke heller vilja lösa jordfrågan, ber jag att få uttala min protest emot en sådan uppfattning. Det är nog, herr talman, helt annat som ligger bakom detta. Den som följt med tidningspressen, särskilt den borgerliga pressen, när dessa motioner väcktes, har väl fått upplagt klart och tydligt för sig: här är receptet att lösa jordfrågan för svenska folket. Och när jag läste igenom dessa motioner tänkte jag i mitt stilla sinne: ja, sannerligen dessa pressorgan, om de läst motionerna, hava inte så värst stora anspråk, när det gäller jordfrågans lösning. När jag sedan i dag hörde den tredje eller fjärde talaren — det var i alla fall högerns partiledare —, hade jag för min del mycket svårt att låta bli att tänka: vari kommer väl motiveringen att utmynna? Hans kritik var rätt så besk i fråga om sista punkten av reservationen, där reservationen bl. a. påkallar upplåtelse av jord men uppställer den fordran, att det skall ställas garantier för att icke jorden kommer i en onödig spekulations händer. När han sade, att han önskade få svar på den frågan, vad man avsåg för garantier, fann man, att det var mycket svårt för herr Lindman att intaga ståndpunkt, men i slutet av sitt anförande förklarade han sig dock beredd att för sitt vidkommande yrka bifall till reservationen. När jag sedan hörde min vän på Gävleborgsbänken, herr Herou, som påstår sig ha ett radikalt program för jordfrågans lösning, och som också för sitt vidkommande ansåg, att det icke spelade någon roll, om den löstes av socialdemokraterna eller av liberalerna, då tänkte jag, ja så, kommunisterna äro icke så anspråksfulla, när det gäller jordfrågans lösning, som vi socialdemokrater, eller hava de blivit borgerliga kompromissare?

Det har, herr talman, så fullständigt bemötts vad man här gjort ett så stort nummer av i reservationen, att jag icke skall gå in på denna fråga. Den som läser reservationen och motiveringen för utskottets avslagsyrkande frågar sig: vari skilja sig dessa båda? Jo, det skiljer sig däri, att reservanterna synas förmena, att här få herrarna ovillkorligen sätta makt bakom ordet. Ty de frisinnares ledare sade sannerligen de kraftigaste ord härutinnan, som jag hört i denna kammare i år, att därest icke den motionen går igenom får man se på annat, när det gäller andra hithörande frågor, när det gäller exempelvis äborätspropositionen. Ja, herr talman, man skulle när man gör denna jäm-

förelse vilja säga så här: är icke detta något liknande som en lantman sade, då han höll på med ett visst djur: stort väsen och litet ull. Det är väl på det sättet ändock, att, även om den motion, som här ligger på kammarens bord och som förordas i reservationen, blir bifallen i denna kammare, såsom jag förmodar den blir, därför att fyra partiledare jämte herr Olsson i Kullenbergstorp givit den sin anslutning — ja, ursäkt mig, jag förmodar herr Olsson i Kullenbergstorp företräder sitt parti i denna fråga, då blir det samtliga partier i denna kammare undantagandes socialdemokraterna, som icke kunna finna att ett bifall till reservationen i någon nämnvärd mån kan ändra på förhållanden, som med nu rådande bestämmelser gälla. Skulle denna kammare i enlighet med första kammaren godtaga reservationen, skall det bliva intressant se resultatet, om de jordlösa, som herrarna tala så vackert om här i dag, och vilka vi äro fullt överens om att de äro i behov av hjälp, bliva hjälpta. Den ärade talaren på stockholmsbänken herr Löfgren hade ett anförande, om vilket jag icke kan underlåta att säga, att när jag hörde hans tal och hur han rörde sig så vackert här med detta »Sesam öppna dig», som skulle bliva en följd för de jordlösa, därest reservationen bifölles, erinrade jag mig vad som hände en gång vid en häradsrätt i mellersta Sverige, som jag har den äran och nöjet att sitta i, då en gammal nämndeman, när en berömd advokat uppträtt, yttrade: »Den mannen menade nog icke allt vad han sade.» Nu vill jag icke påstå, att herr Löfgren icke menade vad han sade. Överhuvud taget skulle jag väl tro, att icke ens bondeförbundet och icke ens det frisinade partiet och i all synnerhet icke kommunisterna här komma att säga, att här verkligen ett steg till jordfrågans lösning föreligger — möjligtvis då herr Lindman — ty går denna motion igenom, skulle det, när man kommer till den frågan, som talats så mycket om i dag tidigare, förvåna mig, om det icke från herr Lindmans sida kommer att sägas: ja, men vi hava ju givit en lösning, som vi böra vänta en 10 à 20 år eller längre för att se hur den verkar, få någon erfarenhet av reformen, innan vi kunna fortsätta. Och herr Herou kommer naturligtvis att säga, att det är dock ett steg framåt. Visst är det det, men kanske lika mycket ett steg bakåt.

Den sakliga utläggning, som utskottet haft i denna fråga, kan man icke komma förbi. Här är det icke fråga om något annat, än att man tror, att man med detta skall dräpa till det socialdemokratiska partiet åtminstone moraliskt. Men, mina herrar, jag vill säga det klart och tydligt, att ett sådant försök att med så enkla metoder komma ett parti till livs, det går säkerligen icke för sig, ty det svenska folket är därför alltför omdömesgillt. Och jag tror icke det är så som herr Löfgren i Stockholm, när han citerade Socialdemokraten i dag, sade, att Socialdemokratens redaktör tyckes tro, att denna kammares ledamöter äro pundhuvuden och motionärerna skojare. När man kan utläsa någonting dylikt ur den citerade artikeln, då måtte man ha en livlig fantasi i viss riktning. Jordfrågan löses icke efter de linjer, som reservanterna här förordat: det blir måhända mera en vacker gest åt de jordlösa.

Det är, herr talman, icke på det sättet, en så stor och viktig fråga skall lösas, varför jag, herr talman, för min del ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har med största uppmärksamhet åhört den debatt, som pågått i dag, jag har läst utskottets motivering och reservationen, men jag har icke kunnat finna annat, än att här gäller det att avgöra en rent praktisk angelägenhet. Frågan gäller icke för eller emot äganderätt eller besittningsrätt, den frågan komma vi till i annat sammanhang. Här gäller det en rent praktisk angelägenhet: huru det skall gå till vid uppdelningen av statens jordegendomar, på vilket sätt de skola bringas ut i mark-

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

naden o. s. v. Man har icke från socialdemokratiskt håll yrkat, att den försäljning av jord till egna hem, som hittills har bedrivits, skulle förbjudas eller inställas. Man har från socialdemokratiskt håll krävt, att man skulle pröva en annan form för upplåtelse än försäljning, och den frågan komma vi till sedermera. Det kan icke, om man har följt debatten, sägas annat, särskilt sedan herr Sköld med övertygande skäl påvisat, huru det går till vid dylik försäljning. Han har med styrka framhållit, att den enskilda verksamheten har lika stora möjligheter att göra sig gällande, när det gäller försäljning av statens jord som enskild jord: han har påvisat det tröghetsmoment, som här gör sig gällande. Reservanterna och motionärerna hava icke på något sätt gendrivit vad som sagts från den sidan. Det har icke antytts, vilken organisationsform, som ansetts böra komma i stället, när det gäller försäljning, det har helt enkelt kastats fram en plan, eller rättare ett yrkande, att en plan skall uppläggas till styckning av en del jordegendomar, men man har icke antytt, huru själva försäljningen skulle gå till eller genomföras. Jag kan för min del icke se, att i reservationen eller från meningsriktningarna på den sidan bjudits övertygande bevis för, att den tankegång, som ligger bakom utskottets avslagsyrkande, icke är riktigt.

Jag vill icke närmare gå in på den saken, utan jag har närmast begärt ordet på grund av ett uttalande av herr Hamrin, vilket förvånade mig och som jag måste för egen del och även å mina partikamraters vägnar protestera emot. Tankegången i hans förklaring, om jag fattade honom rätt, var den, att det skulle komma att bero på regeringspartiets ställning i dag till denna reservation, huru de folkfrisinna skulle ställa sig vid den blivande behandlingen av åborättslagen. Det var många med mig, som fattade innebörden av hans förklaring på detta sätt. Det gäller dock här en rent praktisk angelägenhet, som man väl ändå skall pröva från synpunkten av vad som kan anses klokt och riktigt rent praktiskt sett. När från socialdemokratiskt håll i regeringsförslag och motionsvis föreslagits ett institut, som innebär, att jämsides med äganderätten staten bör upplåta jord med åborätt, så ha dessa yrkanden också varit baserade på rent sakliga synpunkter. Vi hava icke tänkt, att det förslaget skulle genomföras genom någon slags köpslagan för att få fram andra motioner. Vi måste överhuvud avböja ett sådant resonemang. Varje förslag måste prövas uteslutande från sin egen inneboende styrka. Och om det förslag, som regeringen lagt fram rörande åborätten, icke kan vinna riksdagens bifall, då må det bero på, att icke andra partier anse sig kunna stödja det samma. Men det bör prövas självständigt.

Nu förekommer det i den reservation, som här är avgiven, en passus, som jag trots allt är glad över. Som jag förut sagt gälla de olika yrkandena här en rent praktisk fråga. Där har nu uttalats, att man vill, att det skall övervägas åtgärder, så att icke den jord, som skall säljas, kommer ut i spekulation. Jag ber för min del att få taga fasta på det uttalandet, och jag ber att tydligt och klart få understryka, att jag är glad över, att det göres gällande en sådan uppfattning ibland reservanterna. Och när vi komma fram till andra lagstiftningsförslag, där det verkligen gäller att försöka realisera den tanken, hoppas jag, att man verkligen kan få stöd för densamma. Och är det så, att det förslag, som regeringen lagt fram beträffande åborätten, icke kan biträdas av reservanterna, då hoppas jag, att de framlägga andra förslag, som realisera tanken om att statens jord vid försäljning icke kommer ut i spekulation. Det är icke, som herr Laurin sade, på det sättet, att det mest neutrala i jordfrågan borde vara, att staten utdelar sin jord. Vi hava hundraårig erfarenhet på detta område i de bygder av vårt land, varifrån jag är, där större delen av skogarna, kronoskogen, blivit utdelad till stöd för bergshanteringar just med den motiveringen, att man därmed skulle stödja och hjälpa industrien. Då var det icke fråga om jordbruk. Vad har det blivit av dessa skogar nu? Jo, de

hava i flera årtionden varit rena spekulationsobjekt. De äro överavverkade. Nu är det de större egendomarna, som detta mest träffar, och jag medger, att det kanske icke är möjligt att göra på detta sätt med de mindre egendomarna, varom det här är fråga. Men i alla fall får man hava ögonen öppna för att spekulaton finnes. Och det är den, som man måste vara rädd för. Därför är jag mycket tillfredsställd med att man i reservationen ändå givit uttryck för, att man också lyser vissa farhågor för spekulaton.

Herr talman! Jag vill icke vid denna sena timme närmare gå in på problemet. Jag har endast velat understryka, att denna fråga efter mitt sätt att se är en rent praktisk angelägenhet. Och jag kan icke finna av denna debatt, att den hjudit övertygande skäl för att icke utskottets förslag om avstyrkande av motionerna är välgrundat. Jag tycker, att särskilt herr Sköld har så övertygande påvisat de praktiska olägenheter, som följa med en snabb exploatering av dessa områden, att jag är beredd att rösta för utskottets förslag, och ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lindman: Herr talman! Herr Sköld uttalade i sitt anförande, att han för sin del icke kunde instämma i motionärernas syfte, och han uttalade vidare, att varken domänstyrelsen eller regeringen komme att lägga något hinder i vägen för försäljning av här ifrågavarande egendomar. Men det stora felet vore det, förklarade han, att om man ville sälja i större omfattning, så erfar man, att det icke finns någon jordsökande allmänhet. Han sade: »Icke kunna vi genom våra beslut skapa fram någon jordhungern.»

Nu är det rätt intressant att höra detta uttalandet från det hållet, ty tidigare har det väl icke låtit på det sättet. Vi hava haft en jordkommission tillsatt, och vad skulle det då vara för mening med det utlåtande, som kom ifrån denna jordkommission om tvångsavlösning för bildande av egna jordbruk? Det var väl en rakt motsatt åskådning, som där gjorde sig gällande, nämligen att man för att tillfredsställa jordhungern måste gå fram med tvångsavlösning. I den kommissionen vill jag minnas, att herr Pettersson i Hällbacken var ledamot — jag tror det åtminstone — och jag förmodar, att han var med på detta yrkande, som där framställdes.

Herr ordföranden i jordbruksutskottet talade här återigen om att det är politik i detta. Ja, herr talman, jag kan bara svara för mig själv. För min del är det absolut ingen politik i detta. Det är ett gammalt önskemål från högerns sida att försöka få ut till allmänheten de kronans egendomar, på vilka kronan har föga inkomst, naturligtvis i den mån det finns folk, som vill förvärva dem. Det är uppenbart så, att i det fallet träffar ordförandens anmärkning åtminstone icke mig och dem, som hava samma uppfattning som jag inom det parti, jag tillhör. Men han vidhåller, att de vägar, som äro framlagda, äro mycket oklara, och han vet icke, vart motionärerna vilja komma. Det finnes ingen antydning om vad man skulle göra, och han säger vidare, att det är möjligt att redan med nuvarande anstalter kunna stycka varenda egendom. Ja men, herr talman, när man från det hållet säger, att man redan kan göra det, och man ifrån det andra hållet, från deras sida, som ha den uppfattning, jag i detta fall företräder, icke begär något annat, åtminstone icke jag för min del, än att vi skola påskynda detta, och då man vet, kanske av erfarenhet ifrån en del håll, att man icke alltid är så benägen från deras sida, som hava med detta att göra, att utlämna egendomarna till försäljning, skulle det icke vara önskvärt då, att riksdagen genom att biträda ett sådant förslag som detta verkligen ströke under detta krav och sade: vi vilja ändå, att det skall gå fortare, för såvitt det finns möjlighet att finna köpare, så att alla, som hava med detta att göra, Kungl. Maj:t, domänstyrelsen, domänintendenterna och Konungens befallningshavande likasom hushållningssällskapens förvaltningsutskott, få klart för sig, att

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

riksdagen vill, att det verkligen skall bli litet mera fart, och att det icke skall resas motstånd, där motstånd tidigare eventuellt har kunnat resas. Vi veta ju, att det förekommer fall, och rätt många fall, där man avstyrkt försäljningen av egendomar. Om det ligger ett litet skogsomplex inom området, så säger den jägmästare, som skött skogen: »Ja, men den där skogen har jag skött, och den är så vacker, den vill jag inte vara med om att sälja», utan att han egentligen tar i betänkande, att de pengar, som man får för försålda egendomar, av domänstyrelsen användas för att köpa skog och för att kanske på marker, som icke äro så välskötta, draga upp skog. Det är endast ett utbyte från det ena till det andra skogsområdet. Man lär väl ändå få erkänna, att man icke allestädes har klar blick för önskvärdheten av utförsäljning av kronans egendomar. När man här tycks hava den meningen på alla håll, och man önskar, att så skall göras, fastän somliga kanske tveka, så tycker jag icke, det borde vara något, som hindrar, herr talman, att man förenar sig om att säga, att riksdagen vill, att det skall gå fortare, naturligtvis i den mån det är möjligt och det finns köpare.

Sedan vill jag säga ett ord beträffande den fråga, som jag gjorde, om vad som menades med sista stycket i reservanternas motivering om spekulationsintressen och om att tillse, att sålda egendomar skola behålla sin karaktär av självständiga jordbruk. Därom har nu lämnats upplysning både av herr Hamrin och från en av reservanterna. Herr Hamrin säger, att äganderätten syftar man på i första hand, och han ville därjämte i andra hand framhålla, att det skall lämnas möjlighet att längre fram förvärva dessa egendomar med äganderätt. Och reservanten säger, att han vill, att man skall bibehålla dessa försålda egendomar såsom självständiga jordbruk. Men han menar, att det har hänt, att de ha upphört att vara det och att de blivit sammanslagna med andra. Han syftar sålunda på, att dessa egendomar kunna sammanslås med andra och upphöra som självständiga jordbruk. Han vill emellertid, att de skola förvärfvas under den fulla och hela äganderättens form. Jag skulle vilja göra den invändningen mot detta, att man kan icke få den fulla och hela äganderättens form, om man skall göra en hel hop inskränkningar. Jag menar det, att om kronan säljer sådana egendomar som dessa med full äganderätt, komma de att bliva använda för jordbruk och komma att tjäna det syfte, som är avsett med upplåtelsen, så att någon risk i det fallet icke föreligger. Jag vill gent emot behovet av kronans kontroll och tillsyn över ifrågavarande jordbruk framhålla, huru utomordentligt viktigt det är, att den, som blir ägare till en dylik egendom, kan med liv och lust arbeta på sin jord och veta, att det är hans egendom, och nedlägga all sin möda och all sin energi på att driva upp det jordbruk, han av kronan förvärvat. Jag kan icke vara med på denna sekunda äganderätt, ty det är så, att det blir dock en sekunda äganderätt, om man förfar såsom reservanterna nyss uttalade, nämligen att det skulle vara några inskränkningar, några förbehåll från kronans sida.

Därför, herr talman, skall jag be att få återtaga mitt förra yrkande om helt och fullt instämmande i reservationen. Sedan jag fått dessa förklaringar, skall jag be att få göra ett yrkande om bifall till reservationen, fastän med uteslutande av sista stycket i motiveringen, som står på sid. 18 i utskottets betänkande och börjar med orden »Då det emellertid i vissa fall kan tänkas» och slutar med: »bibehålla sin karaktär av självständigt jordbruk».

Herr Hamrin: Herr talman! Jag hade icke för avsikt att begära ordet med anledning av de anmärkningar, som riktats mot mitt förra anförande, men då det socialdemokratiska partiets ledare i denna kammare rent av nedlagt en protest mot vad jag uttalade, tillåter jag mig besvara kammaren med att säga några få ord.

Jag vände mig mot herr Lindman och påpekade, att vår ställning till äganderätten har bl. a. blivit belyst genom den motion i åborättsfrågan, som vi väckt vid innevarande års riksdag. Jag uttalade då också, att för oss, de frisinna, är det primära äganderätten och det sekundära besittningsrätten eller åborätten eller vad man vill kalla den. Jag tillade med hänvisning till vår motion, att vi icke kunna vara med om en åborätt, som icke är förknippad med äganderätt, därför att man här från socialdemokratiskt håll vänt sig emot varje utveckling för befrämjande av uppkomsten av egna hem och självständiga jordbruk av kronodomaner. Jag har icke alls kopplat ihop dessa frågor utan påpekade endast det samband, de hava med varandra. Dessutom, herr talman, synes det vara alldeles uppenbart, att vi hysa intresse för åborätten. Detta framgår icke minst genom de motioner, som jag varit med om att underteckna, men jag har ställt dem i belysning av vad jag anförde.

För övrigt tycker jag, vi kunna låta bli att tvista om sådana saker. Det stenografiska protokollet föreligger om några dagar, och då får herr Eriksson i Grängesberg se, vad som verkligen yttrats. Om det skulle vara som herr Eriksson i Grängesberg sagt, måste jag hava uttryckt mig synnerligen ottydligt, ty något annat än detta har jag givetvis aldrig menat.

Herr Herou: Herr talman! Jag vill endast säga några ord till herr Pettersson i Hällbacken. När han ur mitt anförande försökte framläsa, att den kommunistiska ståndpunkten i jordfrågan var anspråkslös, så ligger det ungefär lika mycket saklig riktighet i detta, som när han sade, att jag tillhör västernorrlandsbänken. Ty jag har alldeles icke i mitt anförande tidigare, som herr Pettersson i Hällbacken sade, sökt göra det här liberala skrifvelseförslaget till ett stort steg i jordfrågan, utan tvärtom poängterade jag ett par gånger, att det var *ett litet tuppffjät*. Det är ändå en avgrund mellan dessa båda begrepp: ett stort steg och ett tuppffjät.

Det var icke heller någon önskan hos mig att komma det socialdemokratiska partiet till livs, att dräpa socialdemokratien, som föranledde mig att intaga den ståndpunkt jag gjorde. Bevare oss väl för att störta denna koloss, som för övrigt för närvarande icke ens är något parti utan en kartell, där de olika grupperna i olika frågor samarbeta. För övrigt sade ju ordföranden i herr Petterssons i Hällbacken riksdagsgrupp, att detta var en uteslutande praktisk fråga, och som sådan har jag sett den.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag ber att få upplysa herr Eriksson i Grängesberg om, att det frisinna partiet kommer att sakligt pröva motionen rörande åborätten liksom det har för princip att alltid pröva från sakliga grunder varje fråga, i vilket samband den än kommer, och icke från några politiska synpunkter. Men jag kan redan nu säga herr Eriksson i Grängesberg, att de frisinna städse hållit på äganderätten och icke kunna vara med på någon annan åborätt än den, som möjliggör inom någon framtid en övergång från besittningsrätt till äganderätt.

Såvitt jag rätt uppfattat alla yttranden, som hållits här i dag, så äro alla eniga om, att staten bör stycka sin jord för att därigenom kunna bilda nya egna hem. Man har bara varit oenig om formerna för att nå detta mål. Men vi kunna dock vara eniga om, att de nuvarande formerna för upplåtelse icke äro sådana, att vi nått det mål, som vi önskat. Det har anmärkts, att motionärerna och reservanterna icke hava angivit några riktlinjer för de nya formerna. Men det är väl också ganska mycket begärt, att några motionärer i en sådan stor fråga skola gå i detalj och visa några riktlinjer. Det blir väl regeringens sak, när skrivelsen kommer till regeringen. Vi hava blott begärt, att ett planmässigt förslag skall framläggas för styckning av dessa egendomar, och hur sedan detaljerna skola se ut, blir, som sagt, regeringens sak att föreslå.

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.

(Forts.)

Det förefaller mig egendomligt, att det socialdemokratiska partiet, som jag tror är enigt med oss om att egendomarna *böra* styckas, icke i dag kan vara med om den reservation, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande, men jag ber att få yttra några ord i frågan, då jag varit med om utskottsmajoritetens förslag.

Det förhöll sig så särskilt inom utskottets andra avdelning liksom här i kammaren, att det här från början närmast gällde en partifråga. Då kom jag i mitt stilla sinne att tänka på, att man ofta teoretiserar upp sådana här praktblomster, särskilt då man står inför val, vilka blomster dock sedermera, då verklighetens solljus riktas på dem, enligt vad gångna tiders erfarenhet visar, bruka vissna och falla ihop — det blir egentligen ingenting kvar av de vackra idéerna. Här har emellertid från olika håll principiellt uttalats, att man är intresserad av och vill stödja alla åtgärder, som kunna vidtagas för att främja egnahemsbildningen och överhuvud taget bidra till bildandet av självständiga jordbruk i största möjliga utsträckning inom landet; därom råder ju ingen meningsskiljaktighet ifrån något håll, utan här är nu fråga om, *vilka* åtgärder skola vidtagas för att ernå detta mål. Då har ju här framhållits, att vi ha organ på detta område, vilka, allt eftersom gällande kontrakt mellan arrendatorer och kronan utgå, gripa in för att upprätta förslag dels till nya arrenden, dels till styckningar och avsöndringar, i den mån härav visar sig behov inför de olika förrättningarna för att tillmötesgå önskan att förvärva antingen lägenheter eller större områden från en kronoegendom.

Här har icke föreslagits, att man skall vidtaga några åtgärder för att ombilda de organ, vilka ha hand om detta. Man säger visserligen, att man skall uppgöra förslag till styckningsplaner; men ingen har förutsett, att detta skall ske fortare eller i hastigare tempo än i den mån gällande arrendeavtal utgå. Man säger, att vad man egentligen vill åstadkomma med detta är att ge domänvärderingsnämnder, domänintendenter och deras biträden en påstötning, så att de komme att visa större intresse för styckning av och avsöndring från kronodomänerna än vad nu sker. Men vad är det, som borgar för att en sådan direkt erinran kommer att ges dessa myndigheter, om reservationen antages? Därom föreligger inget förslag. Om något annat organ än domänvärderingsnämnden skulle upprätta förslag till styckning av viss egendom, så undras mig, om härigenom domänintendenterna skulle få något ökat intresse för saken. Eller är det meningen att få till stånd en nämnd bredvid eller över domänvärderingsnämnden, som skall ta hand om och upprätta förslag till planer för de styckningar eller avsöndringar, som skola ske från kronojord i den mån arrendekontrakten utgå?

Jag anser för min del, att en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t, som här föreslås, är fullkomligt ändamålslös, därför att här föreligger ju icke något direktiv eller något förslag till, såsom här förut också påpekats, vad denna utredning skall gå ut på, var den skall börja eller sluta.

Men är det så, att man vill ge dessa domänintendenter, domänvärderingsnämnder, egnahemsnämnder och hushållningssällskap en påminnelse om, att de måste mera kraftigt och med större energi än hittills skett arbeta för styckningar av kronoegendomar eller avsöndringar därifrån, borde vi fått ett förslag t. ex. därom, att Kungl. Maj:t ville utfärda cirkulär till egnahemsnämnder, hushållningssällskap och domänintendenter med anmodan till dem att i den mån så låter sig göra och efterfrågan å jord givit sig tillkänna ägna större intresse åt styckning av kronoegendomar. Ty det är väl icke meningen att stycka en gård eller göra upp styckningsplan för en kronoegendom, som sedan ingen tar hand om, det måste ju förutsättas, att s. k. jordhunger givit sig tillkänna, så att de uppstyckade områdena kunna avyttras. En dylik erinran

till dessa vederbörande organ hade varit riktigare och lämpligare att påyrka, ty ingen har ifrågasatt, att några andra organ skola bildas för detta ändamål. Jag kan därför icke se något annat än att såväl dessa motioner som reservationen i stort sett hänga i luften.

Jag är nu så gammal, att jag har svårt att följa med idéer, som hägra i det blå, utan fasta konturer. Jag vill i stället söka att stå på verklighetens fasta mark, vilket jag under hela mitt liv funnit vara det hållbaraste. Även om man teoretiserar fram förslag, skall man ägna någon tanke på möjligheten att realisera dem; och den, som kommer med förslag, bör veta vad han vill och kunna ge anvisning på, vart han vill komma. Detta har icke skett i dessa motioner lika litet som i reservationen.

Såsom ställningen nu är i kammaren, får det väl anses lämpligt, att densamma, liksom förut skett i första kammaren, ger uttryck åt sitt intresse för dessa styckningar av kronoegendomar och avsöndringar därifrån etc., i den mån detta kan tjäna till att ge domänintendenter, domänvärderingsnämnder och andra vederbörande organ en knuff framåt, som kan vara till gagn för saken.

Jag har ingenting häremot och vill icke motsätta mig detta, ehuru jag varit med om utskottsutlåtandet, som jag dock anser är sakligt starkt. Jag har endast velat i det läge ärendet nu kommit redogöra för min ställning till frågan och nu icke göra något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därpå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till det av herr Lindman under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hamrin, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna vara med övervägande ja besvarad. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Lindman votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 14 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lindman under överläggningen senast framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Löfgren i Stockholm jämte 23 av kammarens ledamöter gjort skriftlig framställning om voteringsens verkställande

Ang. styckning och försäljning av kronoegendomar.
(Forts.)

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

medelst namnupprop, vadan, efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 76 ja och 87 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan in-
tages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen		1	
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Löfgren i Stockholm		1	
» Hagman			
» Eriksson i Stockholm	1		
» Hansson i Stockholm			
» Nylander		1	
» Johanson i Stockholm			
» Holmström i Stockholm			
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell			
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Wessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Sjöblom	1		
» Karlsson i Nynäshamn	1		
» Söderberg			1
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin		1	
» Mosesson		1	
» Ahl	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander	1		
» Olsson i Golvvasta			
» Björnberg		1	
» Andrén		1	
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta		1	

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Schill		1	
» Laurén			
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist			1
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam			
» Pettersson i Bjälbo		1	
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Westman			
» Karlsson i Vadstena			1
» Olsson i Rimforsa		1	
» Björkman			1
» Ericson i Boxholm	1		
» Ward			
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin		1	
» Carlström		1	
» Fast.			1
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult			
» Lilliecreutz			
» Andersson i Löbbo			1
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult			
» Olsson i Blädinge.			
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo	1		
» Blomquist			1
» Svensson i Grönvik		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby		1	
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson	1		
» Olsson i Högby		1	
» Heiding		1	
» Wirsell		1	

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			
» Svedman.		1	
» Gardell i Stenstu.		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona			
» Kloo			
» Jeppsson.			
» Holmgren			
» Adler	1		
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup			
» Borggren.	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson			
» Hammarlund			1
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler			
» Lovén			
» Jensen.	1		
» Engberg	1		
» Lindskog.		1	
» Weibull		1	
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge			
» Nilsson i Tånga	1		
» Olsson i Kullenbergstorp		1	
» Sköld	1		
» Andersson i Höör.	1		
» Törnkvist i Bjuv			
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby			1
» Fru Nordgren	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt		1	

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoeigen-
domar.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Uddenberg i Varberg		1	
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing		1	
» Kristensson i Göteborg	1		
» Lithander		1	
» Sjöström		1	
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund			
Fru Thüring	1		
Herr Almquist		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		1
» Olsson i Broberg			
» Olsson i Berg			
» Osberg			
» Carlsson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg	1		
» Mårtenson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson		1	
» Gustafson i Kasenberg			
» Lindgren			
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer		1	
» Ryberg			
» Gustafsson i Älvsered		1	
» Johansson i Väby		1	
» Petersson i Lerbäcksbym		1	
» Weijne	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen		1	
» Magnusson i Skövde			
» Bäcklund			1
» Johanson i Hallagården		1	
» Vahlstedt	1		
» Lundén		1	
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén			
» Hedin		1	

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken			
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros			
» Norling			
» Norsell	1		
» Spångberg			
» Björling			
» Eriksson i Västbro			
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga	1		
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström		1	
» Ljunggren		1	
» Ohman	1		
» Lundgren		1	
» Persson i Falla		1	
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås			
» Lorichs			
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås			1
» Olsson i Broddbo		1	
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg	1		
» Jansson i Falun	1		
» Hansson i Bäck		1	
» Ernfors			
» Andersson i Rasjön			
» Pettersson i Hällbacken			1
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund	1		
» Sundström	1		
» Smedh	1		
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik			
» Sävström	1		
» Lindley	1		
» Olsson i Hov			
» Johansson i Kälkebo		1	
» Granath	1		

Ang. styck-
ning och för-
säljning av
kronoegen-
domar.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström i Gävle		1	
» Herou			
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg		1	
» Johansson i Sollefteå	1		
» Vennerström	1		
» Bergström i Bäckland.			
» Lagerkwist	1		
» Strindlund		1	
» Västberg			
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs		1	
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trången		1	
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström		1	
» Wikström		1	
» Brännström		1	
» Lindmark			
» Lindberg.			1
» Sandberg		1	
<i>Norrbottens län</i>			
Herr Hage			1
» Nilsson i Antnäs.		1	
» Lövgren i Nyborg	1		
» Dahlén		1	
» Samuelsson.			
» Hedström		1	
» Grapenson		1	
Summa	76	87	15

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige samt Norge, Danmark och Finland undertecknade konventioner angående fredligt avgörande av tvister; och yttrade därvid:

Om
godkännande
av vissa kon-
ventioner ang.
fredligt av-
görande av
tvister.

Om
godkännande
av vissa kon-
ventioner ang.
fredligt av-
görande av
tvister.
(Forts.)

Herr **Lindman**: Herr talman: När man läser den kungl. proposition, som ligger till grund för detta utskottsbetänkande, finner man av den redogörelse, som där lämnats, att sådana undantagslösa skiljedomsavtal, som här blivit ifrågasatta, att upprättas mellan Sverige å ena sidan samt Norge, Danmark och Finland å andra sidan, finnes för närvarande i Europa endast mellan Schweiz och Italien, Schweiz och Polen samt Schweiz och Frankrike. Några andra finnas ej, och de avtal, vilka avslötos i Locarno, innebära icke sådana bestämmelser som de, vilka här äro i fråga att godkännas.

Nu vill jag, för att icke på något sätt bli missförstådd, säga, att jag hyser precis samma uppfattning som utskottet, nämligen att jag kan uttala en lika stark förvisning om utskottet, att inga tvister mellan nu ifrågavarande stater kunna vara att befara, vilkas hänskjutande till skiljedom kunde medföra några betänkligheter.

Men för mig står det såsom en principfråga, att ett land överhuvud taget icke kan och icke bör låta frågan om sitt territorium, alltså frågan om sin integritet, avgöras genom någon skiljedomstol, annat än att man själv i varje särskilt fall medger, att så skall ske. Sålunda, några förhandsavtal böra icke i detta fall förekomma.

Det är sålunda från den rent principiella synpunkten, som jag velat uttala den uppfattningen, att man vid dessa skiljedomsavtal icke skulle gått längre än man gjort, när avtal upprättades med Norge 1905 och med Danmark 1908. I dessa båda avtal voro nämligen undantag gjorda för rikets integritet.

Jag har endast velat göra detta uttalande, herr talman; jag kommer icke att göra något yrkande. Detta till trots är dock min principiella uppfattning den, att en suverän stat icke kan underkastas någon skiljedom i fråga om sina gränser och sin integritet.

Herr andre vice talmannen *Nilsson* instämde häruti.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag ber att få uttala min glädje över att den traktat, som träffats mellan de nordiska länderna, fått en sådan avfattning som här blivit fallet. Detta är blott en följd av de goda förhållanden, som rätt sedan världskrigets början och varom monarkmötet i Malmö var ett vittnesbörd. Jag tror, att genom avslutande av föreliggande avtal de nordiska länderna blivit föregångsländer på detta område, och jag hoppas, att den dagen icke är så långt avlägsen, då stormakterna skola följa oss i spåren genom avslutande av dylika avtal. Detta innebär ett stort steg till vinnande av att alla tvister länderna emellan avgöras på fredlig väg, ett stort steg till att man icke tillgriper de krig, som utgjort en förbannelse för mänskligheten under långa tider och som varit en fläck för civilisationen. Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Engberg**: Herr talman! Utskottet har självfallet i likhet med herr Lindman observerat det nya avsteg från hittills följd politik, som betecknas av föreliggande traktat. Men utskottet har därjämte beaktat, att ingen mindre än Mussolini, Italiens konseljpresident, gått i spetsen härvidlag genom att det avtal, som avslutits mellan Italien och Schweiz, också tillhör de s. k. förbehållslösa. Jag undrar, om inte, när en sådan om sin nations integritet säkerligen mån man som Mussolini antagit en traktat av ifrågavarande slag, herr Lindman också skulle kunna våga det.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan var här efter uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 13, 14 och 23 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.

Genom en den 23 oktober 1925 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 2, som behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 13, 14 och 23 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Lindqvist* i Halmstad inom andra kammaren väckt motion, nr 186, däri föreslagits, att riksdagen måtte dels förklara, att propositionen ej kunnat bifallas, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter den utredning, som kunde vara erforderlig, taga under förnyat övervägande, huruvida lagstiftningen angående mönsterskydd lämpligen kunde utsträckas att omfatta industrien i allmänhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill ett sådant övervägande kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 13, 14 och 23 §§ i lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst; samt

2) att herr *Lindqvists* ovanberörda motion, i vad den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under 1), ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Lindqvist* i Halmstad, som yrkat, att den av honom väckta motionen måtte bifallas; och

av herr *Johansson* i Brånalt.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Efter den långa debatt, som nu förts i jordfrågan, är det tydligt, att det faller sig ganska svårt att få fram ett tillräckligt intresse för den här föreliggande frågan. Det är icke annat än att beklaga, att ärendet skall förekomma vid en tidpunkt, som gör, att det är möjligt, att den votering, som eventuellt kommer att äga rum, blir något missvisande och sålunda icke ett fullödigt uttryck för andra kammarens mening.

Jag har, när förevarande proposition framkom, tillåtit mig frambära en motion, i vilken jag yrkat avslag på propositionen. Jag har i stället föreslagit en förändring av mönsterskyddslagen. När jag framställt mitt yrkande på detta sätt, framgår därav, att jag icke är någon motståndare till ett skydd för

Ang.
rättskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.

(Forts.)

konstslöjden. Även jag anser, att konstslöjden kan vara i behov av ett dylikt skydd, men som sagt, jag vill ge detta på ett annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill, att en registrering skall komma till stånd, så att varje tillverkare av det ena eller andra alstret kan få detsamma registrerat och så att allmänheten kan veta vad som är skyddat eller icke skyddat och vad man har rätt att fritt efterbilda.

Den fråga, som nu föreligger till riksdagens avgörande, var före redan år 1919. Vid detta tillfälle låg dock saken till på det sättet, att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna i proposition upptaga bestämmelser, innebärande skydd även för konstslöjden. Men enskilda motionärer framburo förslag därom, och ett nästan enhälligt utskott tillstyrkte förändring av Kungl. Maj:ts förslag därutinnan. Trots detta ansåg andra kammaren i likhet med den dåvarande regeringen att försiktigheten bjöd, att man icke lade konstslöjden under konstverkslagen. Jag vågar säga, att vårt land icke haft något annat än gott av den ställning, som riksdagen vid detta tillfälle intog, när den avtog det då framlagda förslaget. Detta kan låta som ett djärvt påstående, men till stöd därför vill jag hänvisa till den raska, storartade utvecklingen inom konstindustrien och konstalstren i allmänhet, som vi haft sedan år 1919. Ingen torde vilja påstå — åtminstone kan ingen bevisa det — att utvecklingen skulle förlöpt bättre, om riksdagen följt lagutskottet vid berörda tillfälle.

Vi ha här i landet en förening, som kallar sig Svenska slöjdföreningen, en förening som säkerligen uträttat ett mycket gott arbete och har en stor förtjänst av den utveckling, som konstslöjden uppnått i Sverige. Det är denna organisation, som kraftigast arbetat för att få till stånd en lag av det innehåll, som här föreslås. Redan år 1919 — för att icke gå längre tillbaka — satte denna förening in hela sin kraft på att vinna ett dylikt mål. Men det lyckades icke förrän i år eller kanske i fjol, rättare sagt, att få regeringen intresserad av att till riksdagen frambära en proposition i förevarande sak. Vi ha nog litet var tagit del av slöjdföreningens framställning, vilken varit synlig icke endast i de papper, som vi ha här i riksdagen, utan även i pressen, och vi torde ha lagt märke till den motivering, föreningen använder. Det heter först, att den svenska konstslöjden för närvarande står fullkomligt rättslös och därför hotas av en stor fara från den utländska konkurrensen. Detta påstående är oriktigt, och det förvånar mig, att föreningen vill framkomma med ett dylikt. Och när man kan konstatera, att utgångspunkten för föreningens framställning är oriktig, har man så mycket större anledning tro, att också det slut, vartill föreningen kommer, är felaktigt. Det är icke riktigt, säger jag, att svenska konstslöjden står fullkomligt rättslös och att den till följd därav mer och mer hotas av den utländska konkurrensen. Till stöd för detta ber jag att få hänvisa till de bestämmelser som gälla i Bern-konventionen, vilken äger tillämpning även i detta fall; vi ha ju anslutit oss till nämnda konvention. Det heter i artikel 4 följande: »Rättigheternas åtnjutande och utövning äro oberoende av den omständigheten, huruvida skydd äger rum i verkets hemland.» Gå vi till den kungl. propositionen, finna vi, att i densamma är på ett ganska utförligt sätt redogjort för denna sak. Man ser, att auktorsskydd för konstslöjdsalster finnes i större eller mindre omfattning i Belgien, Danmark, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Tyskland, Ungern och Österrike, och det upplyses i propositionen, att ett »dylikt skydd torde bestå även i Italien och möjligen i Norge och Japan». I alla dessa länder har sålunda svensk konstslöjd samma skydd som dessa länders egna tillverkningar. Det kan sålunda icke vara riktigt att göra det påstående, som Svenska slöjdföreningen har gjort. Endast Frankrike är, såvitt jag kunnat se, det land, i vilket icke svensk konstslöjd skyddas på samma sätt som det egna landets konstslöjd skyddas.

Det är, som vi finna av denna redogörelse i den kungl. propositionen, de allra flesta av kulturländerna som ha för närvarande skyldighet att skydda svensk slöjd utav den art som här är fråga om. Nu vet jag, att man kan komma och säga, och kanske kan göra det med rätta, att när alla dessa länder genom sin anslutning till Bernkonventionen skydda svensk slöjd, är det då icke riktigt att Sverige skyddar dessa länders konstslöjd. Ja, det kan man ju säga, att sa skulle vara. Men med anledning av Svenska slöjdföreningens framställning att vi behöva skydd för att reda oss mot den svåra konkurrensen i utlandet, har jag velat framhålla detta, att vi redan ha skydd därstädes.

Jag skulle icke för min del ha mycket att säga om det skyddsförslag, som här föreligger, om man kunde på förhand veta, vad som är att hänföra till verk av bildande konst, när det gäller alster av konsthantverk och konstindustri. Det är detta, som är så ofantligt svårt att få avgjort. Och de av kammarens ärade ledamöter som ha tagit del utav den definition, som gavs av kommitterade på sin tid och vilken jag tillåtit mig återge i min motion, de måste säga, att den definition som där är given, den ger ingen önskad klarhet. Det blir säkerligen — och det tror jag även herr statsrådet, om herr statsrådet skall gå och svara på vad jag här har att säga, måste medge — det blir säkerligen, säger jag, bra mycket svårare att avgöra, vad som skall hänföras till konstalster, när vi få hela industrien och hantverket med under denna skyddslag. Nu, när det gäller endast, som det heter i lagen, verk av bildande konst, såsom teckning och annan grafisk konst, målarkonst, bildhuggarkonst samt byggnadskonst, så är det naturligtvis icke lika svårt att avgöra, vad som lagen avser att skydda för efterbildning, som det blir då hantverk och industrien kommit in på marknaden med sin stora mångfald av olika alster.

När man tar del av propositionen och lagtexten, blir man mera rädd för den stora osäkerhet som kommer att bli rådande, då man finner att lagen går in för att till verk av bildande konst hänföra nästan vilka industrialster som helst. Jag säger detta med tanke på det undantag Kungl. Maj:t ansett sig böra göra i lagtexten. Det är nämligen där undantag gjort i fråga om kläder, då det stadgas att »beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika artiklar, icke skola vara föremål för skydd enligt denna lag». Men om inte Kungl. Maj:t hade gjort detta undantag, så skulle, såvitt jag förstår, enligt Kungl. Maj:ts uppfattning även ett vanligt tyg, låt mig säga ett vanligt byxtyg, kunnat falla under denna konstskyddslag. Och när man går så långt ned, att man vill beteckna detta såsom konst och att det skall skyddas enligt lagen, då vet man sannerligen icke, vart det skall föra hän, när denna lag kommer ut i sin tillämpning.

Så ville jag ställa den frågan: hur mycket av industriens alster är lagen avsedd att omspanna? Är det någon som kan säga det? Troligtvis icke. Hitintills har icke någon kunnat ge svar på den frågan. Jag har läst ett föredrag, som finnes i de handlingar vi haft att tillgå inom utskottet, ett föredrag av den ledande mannen i Svenska slöjdföreningen. Han hade ställt upp den frågan och skulle ge svar på den: Vad är konsthantverk? Men han hade icke möjlighet att, i detta sitt föredrag åtminstone, svara på densamma. Då, när man icke kan svara på den frågan, vilka alster som skola skyddas av lagen, säger man, att det blir domstolarna, som få pröva den saken, som få avgöra den, när de gå att lösa tvister av dylikt slag. Ja, om domstolarna äro skickade till detta eller ej, det skall jag ej inlåta mig på. Men det är väl ändå icke många som tro, att där nere i Småland exempelvis, där vi ha en hel del små glasbruk och där det kan bli fråga om tvist, när de ta mönster och modeller från varandra, och det gäller att avgöra om de haft rätt till detta eller ej och det sålunda skall hänskjutas till domstolen, det skall bli möjligt för denna att avgöra, om det här är fråga om konst eller ej. Det blir sålunda icke ägarna av fabrikerna eller

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.

(Forts.)

tillverkarna själva utan häradshövdingen och nämndemännen, som skola sitta och avgöra detta. Ja, då säger man, att det är väl icke meningen att, även om de skola få detta avgörande om hand, de icke skola tillfråga sakkunskapen. Ja, det tror jag nog de komma att göra. Men då blir det denna enskilda person, denna »sakkunniga», som det kallas, som blir den verkligt avgörande.

Jag ber att i detta sammanhang få erinra om, att vid ett tidigare tillfälle, när denna fråga varit uppe, två ledamöter av denna kammare, nuvarande statsrådet Hansson och herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, ha för sin del ansett, att det icke vore möjligt att lägga denna prövning under de vanliga domstolarna, varför de föreslagit att man för lösandet av tvister av denna art skulle ha en särskild domstol.

Nu har kommerskollegium, vilket väl icke någon vill bestrida, sökt att tränga in i denna fråga på bästa möjliga sätt, när det ställts inför samma svårigheter funnit dem så stora, att det ansett sig föranlätet att efter samråd med representanter för akademien för de fria konsterna samt representanter för industrien och Svenska slöjdföreningen föreslå en särskild nämnd, som det kallar konstslöjdsnämnden. Av denna nämnd skulle envar, som så önskade, få en sakkunnig förprovning av sina alster. Hos nämnden skulle dessa alster registreras. »Genom denna registrering», säger kollegium, »skulle sökanden icke blott erhålla visshet om huruvida hans alster vore konstslöjd eller icke, utan även indirekt ett auktoritativt uttalande, huruvida sökandens alster vore originalverk eller ej. Den påtalade svårigheten att med auktorslag påvisa upphovsmannaskapet skulle även genom en fakultativ registrering i viss mån avhjälpas. Nämndens uppgifter skulle ej inskränkas till blott förprovning i samband med registreringsbehandling, utan även omfatta avgivande av utlåtande på anmodan av domstol i fråga om icke registrerade alster.»

En nämnd av detta slag skulle säkerligen ha varit till stor nytta, och jag kan icke annat än beklaga att departementschefen icke ansett sig kunna upptaga detta förslag. När det i propositionen säges, att nämnden icke skulle fylla något verkligt behov, så tror jag att herr statsrådet där har i någon mån tagit fel. Det är farligt att här lita för mycket på domstolarnas möjlighet att på ett tillfredsställande sätt lösa tvistefrågorna. Den kommer säkerligen icke att bli den allra bästa.

Jag har tillåtit mig i min motion säga, att det skydd som konstslöjden är i behov av skulle bäst kunna tillgodoses genom en utvidgning av mönsterskyddslagen. Jag skall be att få ge något stöd för denna min uppfattning.

Jag vill då först erinra om att Svenska slöjdföreningen i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse 1923 framhåller, att de svenska Orreforsglasen började vinna världsrykte, men att en mindre önskvärd följd därav vore att de österrikiska glasbruken börjat tillverka »Schwedenglas», imitationer av det svenska glaset. Vad säger oss nu detta av Svenska slöjdföreningen påtalade förhållande? Jo, såvitt jag kan förstå, så säger det oss, att i Österrike har man en helt annan uppfattning om vad som är konst, än vad Svenska slöjdföreningen har. Ty hade man i Österrike ansett dessa omtalade Orreforsglas vara konst, som skulle skyddas enligt Bernkonventionen, så hade Österrike givit detta skydd. Men nu anser man där nere, att de falla icke under denna lags skyddsbestämmelser, och därför ha de icke blivit skyddade. Skola sålunda dylika alster bli skyddade, så förefaller det mig, att det måste ske på annat sätt, genom inregistrering, så att man där får fastslaget, att de äro skyddade genom en mönsterskyddslag. Naturligtvis kan det också gå att nå något bättre resultat än vad lagförslaget gör, om man hade följt kommerskollegii linjer.

Om nu detta lagförslag, som här föreligger, blir antaget, så är det sålunda icke alls säkert att dessa mycket omtalade Orreforsglas komma att åtnjuta skydd vare sig i Sverige eller något annat land. Det kan vara möjligt att man

här har räknat alldeles fel, om man tror, att man genom denna lag skall få skydd, emedan det kommer att visa sig att denna uppfattning icke i verkligheten kommer att hålla streck. Ja, det är möjligt att det blir en besvikelse icke endast för tillverkare av dessa alster utan också för tillverkare av en hel del andra ting, såsom möbler, möbiltyg, gardintyg, draperier, tapeter, porslin o. s. v., som nu är omnämnt i propositionen. Det är möjligt att många av dem, som nu kanske gå och vänta på att denna lag skall medföra att de få en mer eller mindre stark monopolställning, komma att bli besvikna. Det hela kommer att bero på hur domstolarna komma att avgöra tvister av här ifrågasvarande slag.

För oss svenskar är det väl någonting ovanligt att man lägger så mycket i en domstols hand, som man här är färdig att göra. Vi bruka ju eljest vilja ha våra lagar sådana, att när vi läsa desamma, vi skola kunna veta, vad vi ha rätt att göra och vad vi icke ha rätt att göra. Här blir, såsom jag har tillåtit mig att säga, ett osäkerhetstillstånd så stort, att det kan komma att verka mycket skadligt för dem som närmast bliva därav berörda. Denna uppfattning om detta osäkerhetstillstånd delar man också på många ställen ute i landet, där man varit i tillfälle att taga del av förslaget och därför nödgats att mera intressera sig för frågan. Jag skall icke erinra om och läsa upp alla de uttalanden som kommit in om denna sak och vilka gå i samma riktning som jag här talat om, men jag kan ändå icke underlåta att till kammarens protokoll anföra något utav vad några handelskammare ha att säga här. Jag vill då säga, att Östergötlands och Södermanlands läns handelskammare anført, att de inte vilja förneka det berättigade i att skaparen av ett konstnärligt verk beredes skydd till äganderätten av detsamma, men, tillägga de, under förutsättning att möjlighet kunde skapas att genom tydlig och klar definition fastslå, vad som menas med verk av bildande konst till skillnad från vanliga mönster och modeller samt att på något sätt kunde ordnas med en förprövning, så att man visste, vad man fick efterbilda eller ej. Om så skulle kunna ske, säga de, så skulle de icke ha något emot en lämplig utvidgning av lagen ifråga. Skulle däremot förslaget genomföras utan hänsynstagande till dessa synpunkter, så skulle, enligt handelskammarens mening, helt visst detta för industrien vålla så mycken osäkerhet och skada, att det inte skulle stå i rimlig proportion till vinsten för de intressen, som lagstiftningen närmast avsåge att skydda.

På samma sätt ha flera handelskammare än denna yttrat sig. Sälunda säger Stockholms handelskammare: »Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida våra domstolar med den sammansättning som de hava äro i samma mån som utlandets skickade att avgöra hithörande ärenden. Men även om så skulle vara förhållandet, får handelskammaren framhålla, att praktiska skäl tala för att alster av konsthantverk och konstindustri icke böra i lagstiftningsväg likställas med alster av bildande konst i mer inskränkt mening. Handelskammaren får därför, med uttalande av sin principiella anslutning till de av Svenska slöjdföreningen framförda önskemålen om att konstverksskydd beredes åt alster av konsthantverk och konstindustri, såsom sin mening anför, att sådant skydd icke bör vinnas genom en motsvarande utvidgning av lagen om rätt till verk av bildande konst den 30 maj 1919 utan genom en fristående för industriella och hantverksmässiga produktionsförhållanden mera avpassad lagstiftning.»

Inför den stora ovisshet, som råder och kommer att råda på detta område, lägger handelskammaren för Västergötland och norra Halland följande synpunkter på frågan, synpunkter som säkerligen även de äro värda ett beaktande. Den anför: »Det kan ej vara rätt, om den ifrågasatta utvidgningen av lagen skulle komma att tillämpas så, att den medgiver för större ekonomiska företag att skaffa sig monopol på tillverkningen av enklare allmännyttiga artiklar, endast därför att dessa möjligen skulle kunna hänföras till konstindu-

*Ang.
rättskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)*

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)

strien.» Detta skulle mycket väl kunna ske, säger handelskammaren, och slutar därför med att yrka avslag.

Nu finnes det naturligtvis utav dem som haft tillfälle att yttra sig här också de som icke gå i denna riktning utan som tillstyrka förslaget. Men av dem som tillstyrka förslaget ser det ut som om det funnes de, som icke tillräckligt satt sig in i denna fråga och icke riktigt visste vad saken gällde. Har jag i detta fall fel när jag säger, att det ser ut som om de icke visste vad saken gällde, så beror det på deras skrivsätt, att de skrivit så, att därav framgår att de icke haft klart för sig vad saken gällde. Jag skall nämna ett par sådana fall. Det ena gäller en förening som heter Svensk hemslöjd, som yttrat, att »för Svensk hemslöjd och på dess bekostnad utarbetade mönster sedan längre tid varit av hänsynslösa fabrikanter både inom och utom landet utnyttjade för fabriksstillverkning». Ja, det är att beklaga, att man går till väga på detta sätt och många gånger på ett mycket illojalt sätt, men jag tror icke att någon velat påstå, att det förhållande, som denna förening påtalar, kommer att avhjälpas genom denna ifrågavarande lag. Det gör det säkerligen icke. Skall man råda bot på detta missförhållande, så måste man ha andra lagbestämmelser, än vad här är ifrågasatt.

Vidare ha vi en förening som kallar sig Handarbetets vänner, som också tillstyrker lagen. Men när denna förening tillstyrker lagen, så vill det av motiveringen synas, som om den icke hade reda på Bernkonventionens bestämmelser. Ty om föreningen kände till dessa bestämmelser, så hade den väl icke kunnat skriva som den här gjort. Föreningen säger nämligen: »Sverige bör icke deltaga i utställningar utomlands, ej heller exportera sitt förnämsta konstverk, förrän försummelsen att försvara detta med nationellt konstskydd — med vilket internationellt automatiskt följer — är gottgjort.» Vi ha ju, som jag förut erinrat om och vilket också står erinrat om i propositionen, redan detta skydd i utlandet, och det föreligger således ingen fara för att, som denna förening gör gällande, där deltaga i utställningar i utlandet eller att skicka dit våra verk, med det undantag som jag nämnt i fråga om Frankrike, vilket i det avseendet icke står lika med andra länder.

Vi ha, som envar vet, ute på vår landsbygd icke endast industri, utan vi ha där ute en hel del småhantverkare och andra hantverkare av den art, att deras arbeten naturligtvis också kunna komma att falla under lagen. För en del av dessa småhantverkare såväl på landsbygd som i stad vill jag icke bestrida att icke lagen i något fall kanske kan vara till nytta. Men om denna nytta kommer att uppväga den osäkerhet och de svårigheter, som dessa hantverkare råka i, det har jag litet svårt att se. Den slöjdare eller snickare som gör ett arbete, en möbel eller dylikt, som han kanske, när han varit inne i staden, sett i ett skyltfönster, låt oss tänka oss att det gäller en snickare som kommit in till Stockholm och får se en vacker möbel i Nordiska kompaniets skyltfönster eller inne i affären, och som sedan, när han kommer hem, får för sig, att han skall tillverka en sådan möbel, ovetande om att den möbel som han tillverkar är skyddad enligt denna lag, denna enkla hantverkare eller snickare, för vilken det icke är absolut omöjligt att tillverka en sådan sak, skall således ställas inför domstol, dömas till böter och skadestånd för att han utfört detta arbete. Det är väl ändå inte, som jag förut sagt, i överensstämmelse med våra svenska förhållanden att draga folk inför domstol och bötfälla dem utan att personerna i fråga veta med sig, att de gjort något illa. Och böterna, som man här kan ådöma personer, som efterbilda vad som är skyddat enligt lagen, äro ju också ganska bra tilltagna. Ty vi ha bötesbelopp som gå upp ända till 2.000 kronor. Och det kan naturligtvis vara så, att 2.000 kronor för en liten hantverkare, det kan betyda så mycket att det kan föranleda ruin för honom. Blir han så därtill dömd att betala skadestånd, så blir

det så mycket värre för honom. Och samma straff som här drabbar tillverkaren, efterbildaren av ett alster, det skall ju också kunna drabba den som försäljer varan o. s. v. o. s. v. Och alla formar, stenar, plåtar etc. skola, om målsägaren så fordrar, förstöras, heter det vidare i lagen, och detta blir ju, det förstår jag, en följd av skadeståndet, naturligtvis för att inte den här mannen på nytt skall kunna utföra något sådant som han inte har rätt till. Jag vill säga att jag väl kan förstå och anser det vara fullt riktigt, att man straffar och många gånger straffar hårt den som begår en brottslig handling. Men att strängt straffa den som vet med sig att han icke begått en brottslig handling, då han icke gjort annat än utfört hemma på sin verkstad ett visst arbete, att därför döma honom till böter och skadestånd, som enligt denna lag kan bli fallet, anser jag för min del icke vara lyckligt.

Nu komma måhända åtskilliga att tänka och säga, att detta är ju överdrift, det är, som man brukar säga, att »måla hin på väggen för att sedan få piska honom». Ja, men så kan det enligt min uppfattning komma att ske. Om vi för ett år sedan hade sagt att vad som hänt i fråga om Stockholms stadshus verkligen skulle komma att inträffa, då skulle man också säkerligen ha sagt att det naturligtvis icke var meningen att lagen skulle komma att tillämpas på detta sätt; om någon påstått att den som varit arkitekt för Stockholms stadshus hade rätt enligt lagen att gå till vykortshandlare och be att få betalt för varje vykort de sålt, så skulle man ha svarat att det var orimligt och naturligtvis icke lagens mening. Ja, nu vill jag icke säga att det är nödvändigt att det kommer att gå på detta sätt, som jag här sökt måla ut, visst inte, men det kan, såvitt jag förstår, komma att gå dithän.

Utskottet, som i första hand haft att taga ställning till frågan, har även för sin del erkänt att det möter svårigheter. Det yttrar sig nämligen här på följande sätt: »Utskottet förbiser icke, att vissa svårigheter kunna uppstå vid bedömandet av vad som är att hänföra till konstslöjdsalster. Särskilt har såsom en allvarlig olägenhet av auktorsskyddets införande framhållits, att ovissheten om ett alster vore skyddat eller ej måste skapa osäkerhet inom industrien och verka hämmande på produktionen. Utskottet hyser omellertid den tillförsikten, att de sålunda uttalade farhågorna skola visa sig överdrivna.»

Om nu lagen skulle bli antagen, så skulle ingenting vara lyckligare än att utskottet finge rätt i denna sin uppfattning. Men vi bruka väl eljest icke bygga vår lagstiftning endast på god tro i tanke att domstolarna komma att klara upp svårigheterna, så att dessa icke bli så stora som vi nu vilja göra gällande.

På ett sätt som kommit till bestämt uttryck i lagtexten kan man säga att utskottet tagit någon hänsyn till den kritik, som förts mot detta lagförslag, och det är i fråga om skyddstiden. Här har Kungl. Maj:t föreslagit att skyddstiden skulle vara 15 år, men utskottet har ändrat dessa 15 år till 10 år. Och därmed har ju utskottet velat ha sagt, såvitt jag förstår, att om någon fara är å färde och det blir en osäkerhet, så blir denna osäkerhet under kortare tid rådande, än vad som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bli fallet. Ja, i fråga om skyddstidens längd är densamma naturligtvis inte betydelselös, visst inte, utan den har en viss betydelse. Men hur skall man veta, när skyddstiden är ute? Det är ju omöjligt att få veta det, och när man icke kan veta, när skyddstiden är ute, så kan man, såvitt jag förstår, icke ha så stor nytta härav. Ty om det tillverkas, låt oss säga en möbel, möbeltyg eller glas eller vad som helst, så är det, för att detta skall komma i åtnjutande av skyddet, icke nödvändigt att man har årtal på varan, så att man vet när den blivit tillverkad, vadan det blir ganska illusoriskt med denna bestämmelse om skyddstidens längd, då ju denna således kan bli mycket längre än vad eljest vore avsett.

Ja, herr talman, det är inte roligt att gå upp mot en kungl. proposition.

*Ang.
rättskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)*

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)

Man vet, och det vet även jag, vilka förarbeten som ligga bakom och vilken prövning detta förslag varit utsatt för, innan det lades fram på riksdagens bord. Men trots detta kan man ju, när man har en annan uppfattning än den som kommit till uttryck i propositionen, icke underlåta att opponera sig emot densamma. Det torde väl inte, kanske någon säger, tjäna mycket till att här i dag i andra kammaren söka få avslag på den kungl. propositionen, när första kammaren redan tagit den. Ja, jag vill då erinra om att ett motsatt förhållande dock ägde rum redan 1919. Då antog första kammaren ett förslag i ämnet, men andra kammaren avvisade det, och det blev heller ingen skyddslag för konstslöjden under den tid som gått mellan 1919 och nu. Och jag är övertygad om att landet i sin helhet och de, som äro sysselsatta på konstslöjdens område, skulle vara bäst betjänta av att andra kammaren i dag ginge på avslag av utskottets förslag och Kungl. Maj:t finge anledning till att ännu en gång undersöka, huruvida vi inte skulle kunna lösa denna fråga på ett annat sätt, än vad som här föreslagits. Det är bättre att vi i dag gå på ett avslag för att möjliggöra prövning av denna fråga ännu en gång än att gå på ett bifall och därmed riskera en hel del av de svårigheter, som jag här pekat på.

Nu skall jag icke här i dag göra ett yrkande om bifall till min motion på grund därav att där är i klämman av densamma ett ord, som kanske då hade bort något ändras, utan jag skall nöja mig med, herr talman, att sluta med att yrka avslag på utskottets framställning.

I detta yttrande instämde herrar *Fast* och *Johansson* i Brånalt.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothn:** Herr talman! Skall man kritisera ett förslag, bör man icke skära till fullt så mycket som den föregående ärade talaren gjorde. Ty att tala om att en »liten hantverkare på landet» under angivna förhållanden skulle kunna ådömas 2,000 kronors böter kan man ju rent ut sagt icke gärna göra annat än i syfte att skrämma kammaren. Ett sådant fall torde uppenbarligen icke kunna inträffa i verkligheten. 2,000 kronors böter är ju enligt lagen ifråga bötesmaximum blott för vissa brott. Det är icke svensk rätt att döma en person, som icke själv trott att han gjort något gale, till bötesmaximum.

Vad själva sakfrågan angår, så kritiserade herr Lindqvist Svenska slöjdföreningen för dess bristande bevisföring. Jag satt därför och väntade på, att herr Lindqvist själv skulle bevisa riktigheten av sitt påstående, att landet icke haft annat än gott av riksdagens beslut år 1919. Att jag fick vänta förgäves berodde kanske på, att talaren ansåg sig vid en så pass sen timme på eftermiddagen icke böra allt för länge upptaga kammarens tid. I realiteten ligger saken så till, att man inom de industrigrenar, det här gäller, tidigare ställt sig ganska tveksam till införandet av lagbestämmelser av det slag som nu ifrågasätts, men att en omsvängning i tänkesättet numera ägt rum. Då talaren sade, att bakom propositionen låg Svenska slöjdföreningens framställning, glömde han nämna, att saken senare varit uppe i riksdagen. I anledning av en motion, väckt vid 1924 års riksdag, beslöt nämligen riksdagen en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t, och det är på grund av denna skrivelse, Kungl. Maj:t tagit upp frågan till behandling. I riksdagsskrivelsen heter det: »att lagskyddet principiellt borde gälla all konstslöjd, vilket givetvis icke uteslöt, att vid en på sådan grund utformad lagstiftning särskilda omständigheter kunde påkalla undantag från lagskyddets verkningar i olika avseenden beträffande vissa industrier». Det är, såsom nämnts, på basis av denna riksdagsskrivelse, som Kungl. Maj:t tagit upp saken; och under den utredning, som i anledning därav verkställts, har, som den föregående talaren

påpekade, handelskammare och andra yttrat sin mening i frågan. Skulle jag här omnämna alla dem, som yttrat sig till förmån för förslaget och redogöra för vad de sagt, skulle mitt anförande taga än längre tid än herr Lindqvists. Jag vill emellertid nöja mig med att hänvisa till vad kommerskollegium säger: »Såvitt kollegium kunde finna, hade de hörda organisationerna ej kunnat påvisa, att någon annan industri än beklädnadsindustrien genom införande av lagskydd skulle tillfogas beaktansvärt men».

*Ang.
rättskydd för
alster an
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)*

Här i Sverige har vuxit upp en symmerligen förtjänstfull konstindustri, som väckt uppmärksamhet både hemma och utomlands. Det är då icke mer än rätt och billigt, att vi göra vad vi kunna för att skydda den på marknaderna utomlands. Och de länder, där den svenska konstindustrien redan åtnjuter skydd, kunna väl rimligtvis begära, att även vi här i landet införa konstskydd för dessa länders alster.

Det har sagts, att lagtillämpningen skulle erbjuda svårigheter. Jag tror icke, att så kommer att bli fallet. Vi ha en liknande lag redan, nämligen den, som skyddar, icke alster av konstindustri och konstslöjd, utan rena konstverk. Precis samma svårigheter kunna uppstå, när det gäller att bedöma vad som är konst eller icke konst som, när det gäller att avgöra vad som är konsthantverk, resp. konstindustri eller icke. I praktiken har det visat sig, att det icke varit någon större svårighet att bedöma vad som är eller icke är konst. Det fall, som talaren nämnde som exempel på obilligheten av en skyddslag — det rörde Stockholms stadshus — har mig veterligen aldrig blivit prövat av domstol. Jag har väl av tidningarna sett, att en person framställt vissa pretentioner på någon slags monopolrätt i fråga om reproduktioner av fotografier från stadshuset; men om dessa pretentioner varit rättsligt grundade eller ej, har jag icke haft tillfälle bilda mig något omdöme om. I verkligheten uppstå nog i regel inga större svårigheter vid bedömande av vad som är konsthantverk, respektive konstindustri. Jag vill erinra om förhållandena i Danmark. Där infördes konstslöjdsskydd redan år 1912. Då läser inom industrien ha rätt en allmän fruktan, att lagen skulle göra slut på konstindustrien, men sedan lagen varit i tillämpning, har det visat sig, att lagen befordrat de konstindustriella yrkena och bidragit till deras uppsving, vilket medfört en fullständig omsvängning i den allmänna opinionen.

Den föregående talaren framhöll, att man borde införa ett mönster- eller registreringsskydd. Det är ju, inom parentes sagt, en helt fristående sak. Jag kan för övrigt icke se, hur man, när det gäller konstverk, överhuvud taget skulle kunna tänka sig ett skydd genom registrering. Hur skulle konstverket beskrivas och definieras, för att man på sådant sätt skulle kunna skydda detsamma? Jag känner icke till någon lagstiftning som vågat sig på den saken.

Jag ber, herr talman, att få förorda, att andra kammaren i likhet med vad första kammaren tidigare gjort bifaller utskottets hemställan.

Herr Leo: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det förhåller sig så, att riksdagen utförligt behandlat och diskuterat denna fråga vid ett par föregående tillfällen. Riksdagen har icke mindre än två gånger, 1919 och 1924, skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit om denna skyddslagstiftning, som Kungl. Maj:t nu förelagt riksdagen. Under sådana förhållanden anser åtminstone jag det vara alldeles otänkbart att riksdagen nu skulle kunna avvisa ett lagförslag, som riksdagen två gånger förut bett Kungl. Maj:t om. Ingen människa har ju vågat påstå, att, sedan riksdagen sist skrev till Kungl. Maj:t och begärde skydd för konsthantverk och konstindustri nämligen år 1924, sådana omständigheter skulle inträffat, att riksdagen skulle ha anledning att nu göra en helomvändning och avvisa detta lagförslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
rättsskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Blott några ord med anledning av herr Leos yttrande, att riksdagen icke borde beträda någon annan väg, än den riksdagen förut varit inne på. Riksdagen har aldrig sagt, att denna lagstiftning borde vara sådan, som det nu föreliggande förslaget, utan riksdagen har givit sin principiella anslutning till ett skydd för konstslöjd utan att riksdagen därvid bundit sig vid ett skydd av det slag, som Kungl. Maj:t nu föreslagit.

Med anledning av herr statsrådets yttrande, att det icke fanns något land, som vågat sig på att införa registrering av rena konstverk, så vill jag erinra om — ja, inom parentes sagt vill jag nämna, att även jag inser, att ett införande av en dylik registrering skulle möta stora svårigheter; däremot vågar jag inte yttra mig om, huruvida dessa svårigheter med fog kunna betecknas som oöverstigliga — jag vill, säger jag, erinra om att kommerskollegium, såsom framgår av den föreliggande utredningen, efter att hava rådgjort med de mest kunniga och erfarna män, som finnas på detta område, kommit till det resultat, att man borde införa en registrering av konstslöjd. Jag medger, att den av kollegium föreslagna registreringen icke skulle ordnas på samma sätt som registrering av mönster utan skulle äga rum i samband med en förprövning och vara frivillig. Jag vill särskilt framhålla, att en sådan förprövning, som kollegium föreslagit, skulle komma att verka fördelaktigt och förekomma uppkomsten av det tillstånd av osäkerhet, som eljest skulle komma att bli rådande.

Med anledning av herr statsrådets yttrande, att jag icke bort taga till så mycket, när jag försökte att förmå kammaren att avslå den kungl. propositionen, vill jag framhålla, att jag icke tog till mer än vad herr statsrådet själv tagit till. Ty de siffror, jag nämnde, återfinnas ju i lagförslaget. Det glädde mig att höra, att herr statsrådet dock medgav, att jag icke kommit med några högre siffror än lagförslagets. Herr statsrådet torde icke heller kunna förneka, att, om lagförslaget går igenom, en domstol kan ådöma bötesbelopp ända upp till 2.000 kronor.

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag, trots att middagen väntar, upptar kammarens tid. Herr Leo framhöll, att frågan ett par gånger förut varit för i riksdagen. Det är sant, men därmed har icke sagts, att frågan varit föremål för mycken debatt. I själva verket har den debatterats mycket litet.

Jag vill erinra herrarna, i första hand kanske de av mina partivänner, som läsa vårt organ, Social-Demokraten, att för några dagar sedan fanns där på första sidan några vackra bilder från Sigtuna, och det meddelas, att man nu i sommar skulle anordna kurser i Sigtuna för att lära folk att göra fina arbeten, så att man skulle få det vackert och trevligt i hemmen. Om vi nu tänka oss, att det kommer en del elever till Sigtuna — det finnes ju för övrigt andra orter i landet, där man kan få dylik undervisning — och de sitta där och utföra en del fina arbeten, t. ex. möbler — kanske just den vackra möbel, som fanns avbildad på första sidan i Social-Demokraten — eller en lampskärm eller något dylikt, kan då någon av herrarna säga, om dessa alster, som eleverna tillverkat i skolan, falla under denna lags skyddsbestämmelser eller ej? Jag har grubblat över den saken, men icke blivit klar på den. Kan någon säga det? Nej, jag tror inte det, ty det torde få bli domstols sak att avgöra detta. Och vidare, vem blir faktiskt innehavare av auktorsrätten till de alster, som tillverkas i skolan? Blir det skolan eller lärarna eller eleven? Någon får det väl lov att vara? Nu kan man ju ha anledning tro — för min del är jag livligt övertygad därom — att de alster, som tillverkas i skolan, skola åtnjuta skydd. Låt oss taga ett exempel! En flicka, som varit i Sigtuna och lärt sig sy vackra dukar, kommer hem och gör sig en sådan duk och lägger den på sitt bord. En väninna till henne får se duken och vill ha en likadan. De börja tala om, att det vore nog lönande att driva detta i större skala och föreslår den andra att sätta upp en

liten fabrik för tillverkning av dylika föremål. Hon gör det också, och det blir kanske en god affär. Då kan man befara att någon uppträder som auktor och säger: Nej, det där mönstret får ni inte efterbilda, ty det är jag som är pappa till det. Så kan det bli såvitt jag kan förstå. Man kan också tänka sig, att denna flicka, som varit i Sigtuna, har gjort någon vacker sak, som hon har där hemma, och så säger hennes väninna: Gör en sådan åt mig! Nej, blir då svaret, det har jag icke rätt till, åt mig själv har jag rätt att göra en sådan sak, det medger lagen, men icke att jag gör en sådan åt dig. Skall du också ha en sådan där sak, då måste jag först fråga auktor, d. v. s. den som har rätt till mönstret, om jag får lov att efterbilda det, ty om jag icke har hans tillåtelse, kan jag drabbas av strängt straff och få böter upp till 2.000 kronor och dessutom bli skyldig att betala skadestånd, som domstolen bestämmer.

Så, herr statsråd, kan det bli, och jag kan icke finna det lyckligt att gå med på en lag, som kan medföra dylika osäkra förhållanden.

Herr Leo: Herr Lindqvist i Halmstad yttrade, att visserligen hade riksdagen skrivit två gånger till Kungl. Maj:t om denna sak och begärt en skyddslagstiftning, men, sade han, vi ha icke begärt att få denna skyddslag precis i den form, vari den nu föreligger för riksdagen. Jo, det är precis vad riksdagen begärt. År 1919 skrev riksdagen och begärde utredning rörande »i vad mån och under vilka villkor alster av konsthantverk och konstindustri kunde beredas skydd enligt lagen om rätt till verk av bildande konst». Sedan skrev riksdagen 1924 på alldeles samma sätt. Saken var nämligen den, att riksdagen blivit otålig över att Kungl. Maj:t icke kom med denna lagstiftning, och därför gav den Kungl. Maj:t en ny påstötning och begärde utredning på nytt om »i vilken utsträckning och under vilka villkor alster av konsthantverk och konstindustri skulle kunna beredas skydd enligt lagen om rätt till verk av bildande konst».

Nu har Kungl. Maj:t till punkt och pricka efterkommit riksdagens två gånger gjorda uppmaning, och under sådana förhållanden och när intet nytt inträffat finner jag det fortfarande självklart, att riksdagen icke nu skall göra någon tvär helomvändning.

Herr Fast: Jag ville endast i korthet säga den siste ärade talaren, att den omständigheten att riksdagen förut skrivit i denna fråga till Kungl. Maj:t, icke betyder, att man skall försöka förmå andra kammaren att, även om den finner det föreliggande lagförslaget i sin praktiska tillämpning icke fylla måttet, i strid med sin uppfattning gå med på vilket lagförslag som helst. Jag måste för min del säga, att denna lag såsom den här är avfattad, icke är lycklig, och icke heller är den högst nödvändig. När man kommer in på industrins område, även om man nu vill kalla den konstindustri, så går det icke att draga upp jämförelser med andra konstverk såsom man här vill göra. Jag försäkrar, att det är så långt ifrån, att detta lagförslag kommer att verka till höjande av smak och konstnärlighet i våra hem, att det tvärtom kommer att bli en verklig hämsko på den lovande utveckling, som pågått under senare år på detta område.

Utskottet säger — och när gick riksdagen och utskottet på en lagstiftning med en så svag motivering? — följande: »Om förslaget upphöjes till lag, torde i allmänhet allenast i fall av illojalt efterbildande ingripande komma att ske» o. s. v. Man får väl säga, att en argumentering, som funnit ett så svagt uttryck, den är verkligen icke något att gå och lagstifta på. Jag vill för min del säga, att jag tror icke det går att draga upp en gräns mellan konstindustri och den industri, som man här vill skydda, och icke heller kan jag finna, att domstolarna äro lämpade att handhava denna sak. Slutligen vill jag säga, att det icke

Ang.
rättskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.
(Forts.)

Ang.
rättskydd för
alster av
konsthant-
verk och
konstindu-
stri.

kan påstås, att utvecklingen på detta område i avsaknad av denna lag gått i den riktningen att det inträffat några olyckor.

Låt oss därför undersöka, om man icke efter klarare linjer kan komma fram till ett annat förslag! För min del är jag övertygad om, att man snart kommer att bli led på denna lagstiftning.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Lindqvists i Halmstad yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Lindqvist i Halmstad, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ang.
utgivande av
en samman-
ställning av
den privata
företagsam-
hetens kapital
m. m.

Vidare upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående publicerande av en sammanställning av den privata företagsamhetens kapital, vinst och utdelning m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 303, hade herr *Hage* yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande och utreda huruvida, i vilken mån och på vilket sätt åtgärder skulle kunna vidtagas för publicerande, helst för varje år, av en sammanställning, grupp- och industrivis, av den privata företagareverksamhetens (aktiebolags, bankbolags m. fl.) kapital, vinst, utdelning jämte andra uppgifter, som kunde vara av betydelse att lära känna ur de utgångspunkter, som i motionen angivits.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade herr *Herou* reserverat sig.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Hage*: Herr talman! Eftersom jag är motionär i frågan, skall jag be att få yttra några ord beträffande densamma.

Jag skall då först be att få nämna, att jag en gång var medlem i en kommitté, som hette statistikakkunniga. När jag en tid arbetat i denna kommitté, fick jag klart för mig, att vi i stor utsträckning äga statistik beträffande mycket *oväsentliga* saker, ja rena struntsaker, skulle jag kunna säga, under det att vi däremot, när det gäller *verkligt vitala delar av samhällslivet*, icke hava att tillgå statistikuppgifter i den utsträckning, som man kan anse vara nödvändigt. Särskilt konstaterade jag under detta mitt kommittéarbete,

att det i mycket ringa utsträckning i svensk statistik finnes uppgifter, som kunna verka vägledande, när det gäller att t. ex. bedöma olika produktionsgrenars ekonomiska läge, och när det gäller en så viktig sak, som att undersöka, huruvida en viss industri eller visst samhällsföretag tar för mycket betalt för sina produkter.

Emellertid har det en gång från statens sida gjorts ansatser till åstadkommande av förbättringar på detta område. Det skedde med det statistikarbete, som på föranstaltande av finansdepartementet utgavs av Isidor Flodström, och som behandlade inländska aktiebolag och solidariska bankbolag, kapital, vinst och utdelning för åren 1906—1908, och som industrivis och gruppvis redovisade för de ekonomiska förhållandena inom dessa olika områden. Man kan säga att såväl hela uppställningen av detta arbete, som de uppgifter, som funnos i detsamma, voro, så långt jag kan bedöma saken, synnerligen tillfredsställande. Om denna publikation fått utveckla sig och förbättras, hade det varit fördelaktigt. Emellertid resonerade man här, som på andra håll, att det kostade för mycket pengar. Men det är klart, att det måste kosta pengar, om man skall klarlägga sådana här saker. Nu måste man väl säga, att staten genom sitt initiativ beträffande detta statistiska arbete i alla fall erkände nödvändigheten av att åtminstone ha en statistik på detta område, och det är från den utgångspunkten, som jag har tillåtit mig att åter aktualisera frågan och föra fram den tanken, om det inte skulle vara riktigt att på detta område vidtaga åtgärder, som kunde leda till, att det blir större möjligheter att på ett sakligt sätt bedöma de här frågorna.

Nu har emellertid utskottet icke varit med om det av mig framlagda förslaget. Därvidlag har man erinrat om det förhållandet, att det existerar vissa publikationer på detta område. Ja visst gör det det. Det existerar t. ex. denna Key-Åbergs bok om svenska aktiebolag och enskilda banker, och vidare ha vi ju de uppgifter av den här arten, som finnas i Patent- och registreringsverket. Men med avseende å detta verk vill jag dock säga, att den som skall gå dit och taga reda på och sammanställa uppgifterna på det sätt, jag tänkt mig, han får ägna hela sitt livs arbete åt detta. Det är ju ett sådant oerhört material, som man där har att röra sig med. Det är omöjligt att begagna sig av denna möjlighet att få dylika uppgifter, om man inte har tiden för sig och besitter sådana ekonomiska möjligheter, att man kan ägna hela sin arbetskraft åt sådana undersökningar.

Med avseende å Key-Åbergs bok, vill jag uttala, att den dels är tillkommen på privat väg och dels inte är uppställd industrivis. Det är därför inte möjligt att med utgångspunkt från den boken komma fram till ett sådant bedömande, som jag eftersträvar, nämligen ett bedömande industrivis, gruppvis undan för undan av den ena eller den andra industrin, och dess speciella ekonomiska förhållanden.

Jag måste alltså säga, att det svar, som utskottet givit i det avseendet, då det pekar på redan existerande utredningar, inte från min utgångspunkt är tillfredsställande. Jag vill alltså för min del göra gällande, att det verkligen finnes anledningar att vidtaga åtgärder i den riktning, som framställes i min motion. Det är visserligen sant, att det kostar pengar, om man skall göra sådana utredningar och publicera dem, men å andra sidan vill jag erinra om det förhållandet, att man nu undan för undan och delvis på grund av den kommittéutredning, som jag var med om, vidtager åtgärder för inskränkningar i den offentliga statistiken på alla håll, särskilt när det gäller mindre viktiga statistikuppgifter. Då blir det ju pengar över för dessa, mera viktiga ändamål, som jag berört i motionen. Dessutom skulle jag vilja tillägga, att det, när det gäller sådana här saker, nog finnes tillräcklig anledning för det allmänna att gå in för detta, även om det skulle kosta pengar.

*Ang.
utgivande av
en samman-
ställning av
den privata
företagsam-
hetens kapital
m. m.
(Forts.)*

Ang.
utgivande av
en samman-
ställning av
den privata
företagsam-
hetens kapital
m. m.
(Forts.)

Därvidlag vill jag också påpeka, att det ej behöver bli så dyrt, om man t. ex. inskränker publiceringen t. ex. till vart tredje år. Detta skulle i varje fall göra det möjligt för den stora allmänheten att, på ett bättre sätt än nu, kunna bedöma de ekonomiska förutsättningarna inom den ena eller den andra produktionsgrenen, och det har ur flera utgångspunkter en oerhörd betydelse inte minst vid löneuppgörelser och lönerörelser m. m.

Jag skall inskränka mig till detta uttalande, som jag nu har gjort. Jag förstår mycket väl att, som saken nu ligger, ingen möjlighet finnes att få igenom motionen, men för att markera, att jag står kvar på den uppfattningen, att här borde göras någonting, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Schill: Ja, herr talman, då motionären inte har framhållit några andra synpunkter än dem, som utskottet framfört i sitt utlåtande, behöver jag inte säga många ord. Jag vill emellertid ändå säga, att utskottet inte har ansett sig kunna biträda förslaget om de omfattande utredningar och stora publikationer, som motionären har framställt i sin motion. Det skulle, som motionären själv välvilligt erkänt, komma att draga stora kostnader. Jag behöver alltså inte ytterligare peka på den saken. Men hur en kort statistisk sammanställning från dessa många olika ekonomiska verksamhetsgrenar och en sammanfattning därav, som han här nyss föreslagit, skulle kunna bli till någon särskild nytta, förstår jag inte. Vi ha i utskottet icke kunnat få någon uppfattning om, på vad sätt en sådan kortfattad upplaga skulle kunna bli till någon ledning och upplysning, då de upplagor, som redan finnas, i allmänhet anses för knapphändiga. Även det har emellertid motionären välvilligt erkänt, så att jag behöver icke ytterligare peka på de arbeten, som redan finnas. Vi ha ju, som var och en kan se i utskottets utlåtande, en hel del sådana arbeten.

När motionären säger, att det skulle möta stora svårigheter att i Patent- och registreringsverket taga rätt på alla de olika vidlyftiga uppgifter, som finnas där, vill jag deklarerar en annan uppfattning. Det är väl sådana företag, som skaffat sig monopolställning och som tillskansat sig lite för stora inkomster, som tilldraga sig det största intresset och beträffande vilka man har intresse och nytta av att få upplysning om, och sådana speciella saker får man, både för egen och andras del, bäst reda på därstädes; de andra företagen erbjuda väl ej så mycket intresse.

Då det är så långt lidet på dagen, skall jag icke ingå på frågan vidare. Vi ha erkänt, att ekonomisk upplysning är nyttig och nödvändig, men då vi ansett, att det förslag, som motionären här framställt, skulle komma att draga för stora kostnader, ha vi ansett, att utskottet bort avstyrka motionen, och därför skall jag, herr talman, endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Sundström m. fl.*, nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, med förslag till lag om arbetstidens begränsning; och

herr *Andersson i Prästbol m. fl.*, nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 44, i anledning av väckta motioner om ändring i 58 § första stycket lagen om val till riksdagen m. m.;

från statsutskottet:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatsens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till hospital och asylar;

från sammansatta stats- och bankoutskottet, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vetenskaplig bearbetning av vissa, av professor J. G. Andersson hopbragta ostasiatiska arkeologiska samlingar;

från första lagutskottet:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 5 och 6 kap. strafflagen; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas, samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas; samt

från bevillningsutskottet:

nr 45, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tryggande av inhemsk sockerbetsodling och sockerindustri ävensom Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna 159 och 160 för oraffinerat socker i gällande tulltaxa;

nr 46, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 1178 i gällande tulltaxa;

nr 47, i anledning av väckt motion om tullfrihet för vissa vid piano- och orgelfabrikationen använda halvfabrikat;

nr 48, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å vissa slag av böcker;

nr 49, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å vissa slag av gardiner;

nr 50, i anledning av väckt motion om tull å kardbeslag; och

nr 51, i anledning av väckt motion om vissa ändringar av tullen å vävnader av ull.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om ändringar i kommunalförfattningarna i syfte att underlätta anskaffandet av mark eller kredit för bostadsändamål;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Polen undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Tjeckoslovakien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 24, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om befrielse för lotskaptenen B. Östrand och lotsen K. G. Holmberg från utgivande av visst genom utslag av regeringsrätten till återbetalning fastställt belopp; och

nr 26, i anledning av väckt motion om anslag till en byggnad för post- och telegrafverken i Alingsås;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av rubriken 302 i tulltaxan; och

nr 17, i anledning av väckt motion om förtydligande eller ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt angående pensions- och dyrtidstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 18, i fråga om ändrade bestämmelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare samt angående pensions- och dyrtidstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställningar om årliga understöd åt två städerskor vid riksbankens huvudkontor; och

nr 20, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt f. d. intendenten Olof Granberg;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om bestämmelse rörande viss märkning av importerade handskar och handskämnar;

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av pensionstillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringslagen pensionsberättigad man; och

nr 7, i anledning av väckt motion angående en ändamålsenlig och ekonomiskt överkomlig organisation för sociala jordärenden; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående taxorna vid de officiella köttbesiktningsbyråerna.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ros</i>	under	3 dagar	fr. o. m.	den	25 febr.,
» <i>Andersson</i> i Rasjön	»	4	»	»	25 »
» <i>Andersson</i> i Löbbo	»	5	»	»	26 »
» <i>Olsson</i> i Kalmar	»	5	»	»	25 »
» <i>Brännberg</i>	»	3	»	»	27 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	4	»	»	27 »
» <i>Vennerström</i>	»	4	»	»	26 »

herr <i>Karlsson</i> i Vätö	under	4	dagar fr. o. m. den	26	febr.,	
» <i>Bodén</i>	»	5	»	»	27	»
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	»	7	»	»	27	»
» <i>Nilsson</i> i Örebro	»	2	»	»	25	»
» <i>Pehrsson</i> i Göteborg	»	4	»	»	27	»
» <i>Norsell</i>	»	4	»	»	27	»
» <i>Henrikson</i>	»	4	»	»	27	»
» <i>Danielsson</i>	»	4	»	»	26	»
» <i>Alströmer</i>	»	6	»	»	28	»
» <i>Johanson</i> i Hallagården	»	3	»	»	26	» och
» <i>Mogård</i>	»	4	»	»	26	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.